Bu sayıda

2 • Sanat eğitiminde bilim
• Odeon Kahvesi

3 • Nedir "güzel" dediğimiz?
• Ve tanrı "güzelleri" yarattı!

4 • Bir kadın, bir yaşam: Margaret Sanger
• Doğum kontrolü kadının mı, karı-kocanın mı sorunudur?
• Doğmamış bir çocuğa mektup yazıldığında...

5 • Teşekkür ederiz sayın başkan!
• Anı: Alman kızı ve Türk kızı

6 • Genç dediğin takıldığı kahveden belli olur!

7 • Nice güzellere bağlandım kaldım

8 • "Ahlakın ahlaksızlığı ve Ceyar destanı" üzerine
• Kansu'yu unutmamak
• Her boydan - Dünya şiirinden seçmeler

9 • "İnsan bir düşüncedir"
• Füruzan'ın bir öyküsü üzerine...

11 • Diyalog filmleri: Süreç ve gelecek.
• Mart açmazları
• "Gölge Ustası"nda bir usta ressam

12 • Semih Balcıoğlu ile bir söyleşi: "Karikatür ciddi bir iştir."

Ayrıca...

• Eğitim, spor, okul yaşamı, müzik, sinema, TV, plastik sanatlar, tiyatro yazıları...

• Okur ilişkileri, sanat çizelgesi, haftanın filmleri, ilan tahtası haftanın kitapları, bulmacalar ve "İnsancıklar"...

somut

1 NİSAN 1983
50 LİRA

Yıl:3 Sayı: 35/9

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Ceza, infaz, yeniden eğitme

SUÇLU GENÇLER "KORUNUYOR"...

5.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Hükümlü ve Tutuklu Gençlik" için gelişmiş bir infaz sistemi getiriliyor

5. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmaları içerisinde yer alan "Hükümlü ve Tutuklu Gençlik Alt Komisyonu" raporunda, suç işleyen gençlerimizin "sorunlarına" yönelik olarak kapsamlı çözüm önerileri getiriliyor. Başbakanlık (MİT) temsilcisi Doç. Dr. Güner Omay, Doç. Dr. Esin Onur, Doç. Dr. Eralp Özgen, Şemsettin Akgül ve Hüseyin Turgut'un (Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Gnl. Md. Yrd.) yer aldığı alt komite üç bölümlük ve on sayfa uzunluğunda bir rapor oluşturmuş.

Raporun girişinde önce, ele alınan grubun 12-24 yaş arasındaki bireylerden oluştuğu belirtiliyor. Daha sonra, ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki bu bireylerin, yetişkinlerden farklı fizik ve psikolojik özelliklerinin altı çiziliyor. "...Birey ergenlik döneminde kendini gerçekleştirmeye, kimliğini bulmaya çalışır... Bu dönemde genç gruba dahil olmaya önem verir. Özellikle aile içinde kabul görmemiş, kendisini gerçekleştirememiş ise grup genç için büyük önem kazanır... Ergenlik dönemindeki bireyler yetişkinlik dünyasına, ana-babaya karşı çıkmakla birlikte, onların desteğine de gereksinim duyarlar. Bu çelişki onda bunalım yaratabilir. (...) Çevresindeki sorunlara, ideolojilere, felsefeye, dine ilgisi artır. Tüm bunların sonucunda, genç uyum ve bunalım arasında sallantıdadır. (...) Ergen fizik ve psikolojik açıdan olumlu bir aile ve çevre içindeyse ergenlik döneminin krizlerini kolaylıkla atlatabilir ve yetişkinler dünyasına uyum sağlayabilir. Eğer aile toplumla genç arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkileyecek durumda değilse; toplumdaki ekonomik ve toplumsal çelişkiler çok belirginse; sorumluluk taşıyan yetişkinlerin benimsedikleri değer ve davranışlar yetişkinler tarafından dahi sert eleştirilere neden olabilecek hale gelmişse gençlerin önemli bir kısmı ergenlik döneminin krizlerini kolayca atlatamayacak, sapma gösterebilecektir. Bu sapma yetişkinlere kayıtsız şartsız sığınma, uyuşturucu madde kullanma, uyumsuz davranışlar gösterme veya suç işleme biçiminde ortaya çıkabilecektir."

VARILAN SONUÇLAR

Bundan sonra durum tesbitine geçiliyor. İlk başta, ülkemizde gençlerin suç işleme nedenlerini belirlemeye yönelik araştırmaların ve istatistiklerin oldukça sınırlı olduğu, ayrıca anarşik eylemlere karışan gençler üzerinde yapılan araştırmaların da sayıca azlığı vurgulanıyor. Gene de raporun (var olan araştırmalardan yola çıkarak) bu gençler hakkında bazı sonuçlara vardığını görüyoruz. Bu sonuçlar şunlar:

"...1- **Adi suç işlemiş gençlerimizin işledikleri suçlar arasında ilk sırayı hırsızlık suçu almakta, bunu cinsel suçlar, adam öldürme ve yaralama izlemektedir.**

2- **Adi suç işlemiş gençlerimiz genel-**

gençlerin her yönden korunması" amacıyla çıkarılmış yasal düzenlemeler aktarılıyor. Ancak rapora göre, bunların gerektiği gibi uygulandığını, öngörülen kurumların büyük bir kısmının kurulduğunu söylemek de olanaklı değil. Örneğin, korunmaya muhtaç gençleri barındıracak kurumlar, çocuk ceza ve ıslahevleri yetersizdir; yetişkin cezaevlerinin çocuk koğuşlarında herhangi bir eğitim verilmemektedir; çocuk mahkemeleri daha kurulmamıştır; yeniden eğitmeye yönelik kurumlar, infaz sonrası yardım kurumları ve ayrıca da "tutuklanan gençlerimiz için özel tutukevleri" yoktur; çalışan gençlerimizin iş koşulları yeterince kontrol edilmemektedir.

Raporda devamlı alınması gerekli önlemler ve öneriler sıralanıyor. Bunlar idari, mali ve hukuksal nitelikte olmak üzere üç grupta toplanmış. İdari nitelikte olanlar şunlar:

1) Adalet istatistikleri yeniden düzenlenmeli, genç suçluluğuyla ilgili daha çok araştırma yapılmalıdır.
2) Çocuk bakım ve yetiştirme yurtları, sayı ve nitelik açısından iyileştirilmelidir.
3) Suçlu çocukların geçici olarak barındırılacakları kabul merkezleri kurulmalı, ceza ve ıslahevlerinin sayısı arttırılmalıdır.
4) Çocuk Mahkemeleri kurulmalı, buralarda çalışacak personel konuda uzmanlaştırılmalı, yasada öngörülen çeşitli kurumlar bir an önce kurulmalıdır.
5) Emniyet Çocuk Bürolarının sayısı

Cevat Dereli, "Balıkçı Dükkanı", 1961 Tu.I yğb., 164x1335, cm, İRHM Kol.

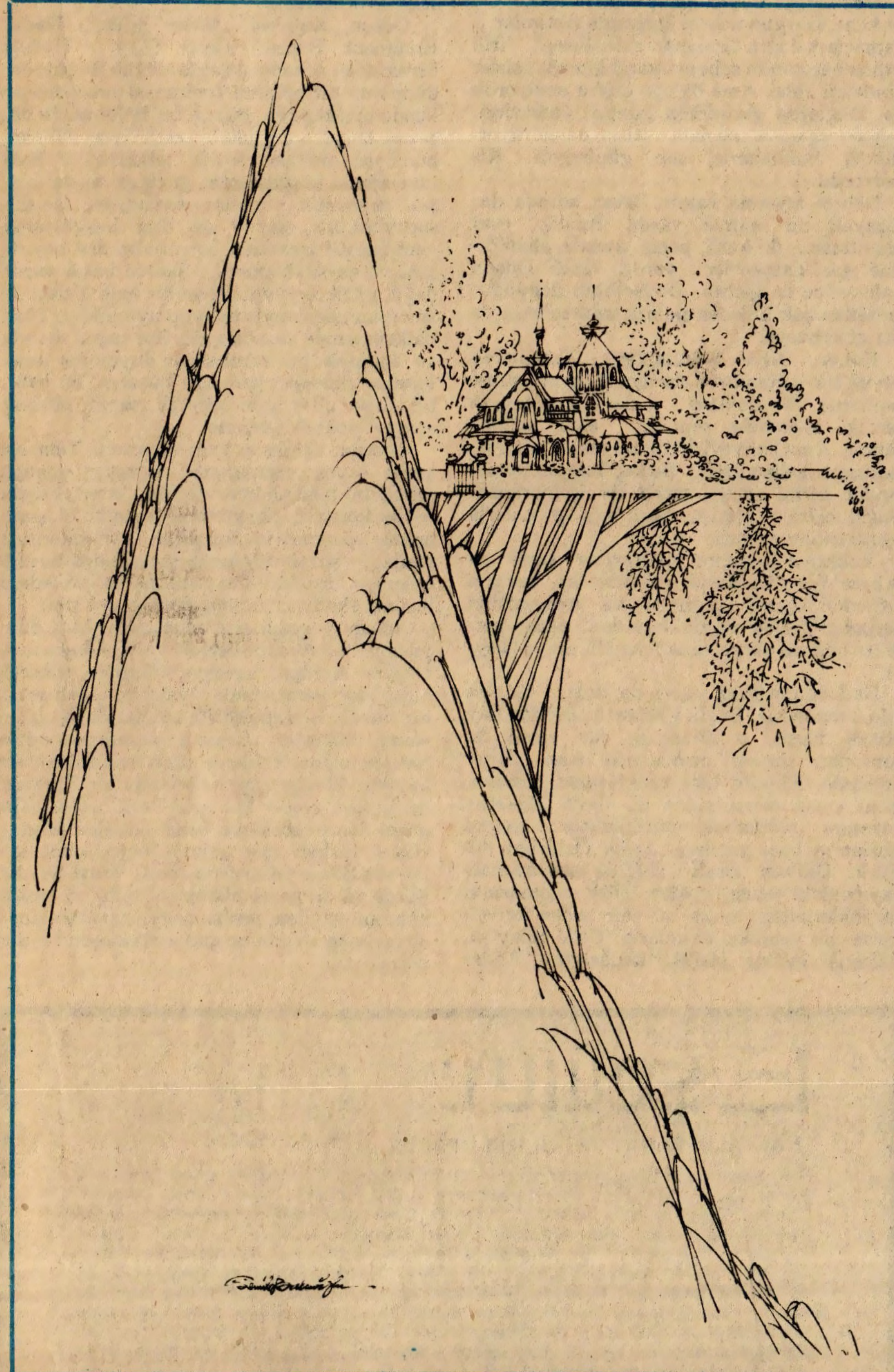
Uluslararası Viyana Festivali'nin

Caponca

Aferin Şogun
Çok iyi konuştun
Anlasam da anlamasam da
Anlayıp onaylamasam da

Aferin Şogun
Çok iyi konuştun

CAN YÜCEL

40. Sanat yılını kutlayan Semih Balcıoğlu'nun yaşamına ve sanatına ilişkin ayrıntılı bir konuşma 12. sayfamızda.

anarşik eylemlere karışmış gençlerimiz daha çok iştirak halinde suç işlemektedirler.

3- Adi suç işleyen gençlerimizin pratik zekâ düzeyleri düşüktür.

4- Adi suç işleyen gençlerimizde kontrol grubuna oranla sinirlilik ve endişe hali, uyum kusuru, psikopatik araz, hipokondri ve asteni gibi özellikler daha belirgindir.

5- Gerek adi suç işleyen, gerekse anarşik eylemlere karışan gençlerimiz alt sosyo-ekonomik düzeyden gelmektedirler. Ailelerinin gelir ve eğitim düzeyi çok düşüktür.

6 Gerek adi suç işleyen gençlerimizin, gerekse anarşik eylemlere katılan gençlerimizin çoğu kalabalık ailelerden gelmektedir.

7-Adi suç işleyen gençlerin büyük bir kısmı dağılmış ailelerden gelmektedir.

8- Adi suç işleyen gençlerin birinci derecedeki akrabaları arasında suç işlemiş olanların oranı (% 54, Halûk Yavuzer'in araştırmasına göre) oldukça yüksektir.

9- Gerek adi suç işlemiş, gerekse anarşik eylemlere karışmış gençlerimizin öğrenim düzeyi toplumdaki ortalama öğrenim düzeyinden daha düşük değildir.

10- Adi suç işleyen gençlerimiz arasında erken yaşta çalışmaya başlayan ve yasalarda öngörülen sürelerin üzerinde çalışanlar çoğunluktadır.

11- Anarşik eylemlere karışanların büyük bir kısmı yaşamının önemli bir kısmını büyük şehirlerde geçirmişlerdir.

12- Anarşik eylemlere karışanların büyük bir kısmı sırasıyla öğrenci, işçi ve memurdur.

13- Anarşik eylemlere karışanların büyük bir kısmı 24 yaşın altındadır.

14- Anarşik eylemlere karışanların babalarının büyük bir kısmı sırasıyla, işçi, memur ve çiftçi olup gelir düzeyleri düşüktür.

15- Anarşik eylemlere karışan sol eğilimli gençlerin görüşlerine en çok değer verdikleri kimseler örgütteki arkadaşları ve diğer arkadaşlarıdır. Bunu aile büyükleri izlemektedir. Sağ eğilimli gençlerin görüşlerine en çok değer verdikleri kimseler ise sırasıyla örgütteki arkadaşları ve diğer arkadaşları, teşkilât başkanı ve aile büyükleridir.

16- Anarşik eylemlere karışan gençlerimizin görüşlerine en çok değer verdikleri, ilk danıştıkları kimseler arasında öğretmenler ve öğretim üyeleri yoktur..."

YASAL DÜZENLEMELER VE UYGULAMA

Raporda daha sonra, "çocuk ve konusunda psikolojik eğitimden geçirilmelidir "...Bunların evden, okuldan kaçan, sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanan gençleri gereği gibi izlemesi, gençlerin toplu halde bulunduğu yerleri sık sık kontrol etmesi sağlanmalıdır."

7) Genç suçlular cezaevinde eğitilmeli, bir infaz sonrası yardım örgütü kurulmalıdır. Bunlara karşı olumsuz tepki gösterilmemesi için kitle iletişim araçlarından yararlanılmalıdır.

8) Anarşik eylemlere karışan gençler için özel bir eğitim programı hazırlanmalı, eğitimlerinde grup counselling ve grup terapi tekniklerine önem verilmelidir.

Mali nitelikteki öneriler, bütçeye yeterli ödenek konulmasından ve çocuklara ve gençlere hizmet götüren kuruluşlara yeterli kadro verilmesinden oluşuyor. Yani Türkiye'de "gençliği korumaya" yönelik isteklerin en sık yinelenenleri. Hukuksal nitelikteki öneriler ise, Çocuk Mahkemeleri Yasası'ndaki değişikliklere yönelik. Yasadaki yaş sınırının on sekize çıkarılması, mahkemelerin kurulacağı yerleri belirleyen 1. maddenin daha gerçekçi kılınması, yargıçlarda çocuk sahibi olma koşulu yerine, çocuk suçluluğu konusunda uzmanlaşmaları koşulunun getirilmesi öneriliyor.

KORUMA'NIN BAKIŞ AÇISI

"Hükümlü ve Tutuklu Gençlik Alt Komisyon Raporu", ilk bakışta, planın gençliğe yönelik çalışmaları arasında en kapsamlı ve "uzmanca" hazırlanmış olanı gibi görünüyor. Ancak gerek girişte, gerekse durum saptanmasında tartışılabilir, görüşler ileri sürülüyor. Gencin suça k' ayışını önleyen başlıca etmen aile ve yakın çevredir, deniyor. Adi suç işleyen gençlerin pratik zekâ düzeylerinin düşük, kişilik ve davranış bozukluklarının daha belirgin olduğu öne sürülüyor. Raporun yaklaşımında egemen olan "korumacı/sahip çıkıcı" görüş, gençliği çeşitli "hizmetlerin" götürülmesi gereken kullanıcı bir grup olarak görüyor . Koruma ve topluma kazandırmaya yönelik hizmetler ise, bu tek yönlü bakışın bir sonucu olarak, gençliğe yönelik ceza ve infaz işlemlerinin yetkinleştirilmesinde yoğunlaşmış.

Acaba bu konuda, "korunması gereken gençler" ne düşünüyor?

Şükran Kurdakul'un "Bir Yürekten Bir Yaşamdan"ı yeniden basılıyor

Şükran Kurdakul'un geçen yıl çıkan "Bir Yürekten Bir Yaşamdan" adlı şiir kitabı, **Varlık Yayınları** arasında yeniden basılıyor. Şairin 1979-1981 yılları arasındaki toplumsal acıları işlediği şiirlerinden oluşan bu kitabı **1982 Nevzat Üstün Şiir Ödülü**'nü kazanmıştı.

programı açıklandı

Dünyanın başlıca sanat olaylarından sayılan ve her yıl yapılan Viyana Festivali, bu yıl 7 Mayıs - 12 Haziran tarihleri arasında düzenlendi. Bu yıl çağdaş yapıt ve sanatçılara daha çok yer verilen festival programında, "Türk Yılı" dolayısıyla gerçekleştirilen düzenlemeler ağırlık noktasını oluşturuyor.

Festivalin açılış konserine solist olarak Suna Kan katılacak. Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosu çalınacak, Türk sanatçıları yapıtlarını sergileyecekler, sanat, kültür ve edebiyat dergileri Türkiye üzerine özel sayı ve bölümler yayımlayacaklar.

Uluslararası festivalin müzik bölümünde 30 konser ve resital yer alıyor. Program, tiyatro ve bale gösterileri açısından da çok zengin. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nden "Theater im Palast", Moskova'dan Bolşoy Balesi (Kuğu Gölü, Romeo ve Jülyet, Spartacus), Brüksel'den Maurice Béjart'ın "XX. Yüzyıl Balesi" Viyana'ya gelecek.

nasılsınız

Bir çağın sona erişiydi
Büyük Bunalım... Orta
sınıfların 1832 yılın–
da başlamış olan uzun
egemenlik dönemi bitim
noktasına gelmişti; ve bu
egemenlikle birlikte,
liberalizmin bir o kadar
uzun sürmüş olan
egemenliği de devriliyordu
artık. Büyük zaferler art
arda kazanılmış, her türden
zorbalık rejimleri ortadan
yok edilmiş, otorite her
yerde parçalanmıştı.
Köleler özgür, bilinç özgür,
ticaret özgürdü işte. Ama
açlık yoksulluk ve soğuk da
özgürdü. Ve halk
özgürlüğün yanı sıra,
fazladan bir şeyler de
istemekteydi.

CHURCHILL

İFSAK Fotoğraf Yarışması İstanbul Festivali Programına alındı

İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Derneği'nin (İFSAK) düzenlediği fotoğraf yarışması 21 Mayıs'ta yapılıyor. Bu yıl yapılan fotoğraf yarışması, ilk kez İstanbul Festivali programına alınırken, yine bu yıl ilk kez İFSAK'ın düzenlediği bir yarışmaya Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödül konulmuştur.

Yarışma amatör yarışmacıların çabaları ile oluşmuş ve uluslararası bir düzeyde yapılması, bu çalışmaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yarışmaya katılımın son derece geniş tutulduğu, ayrıca yarışmaya birden fazla bölümde katılınabileceği açıklandı.

Son katılma tarihi 19 Mayıs olan yarışmanın değerlendirmesi 21 Mayıs'ta yapılacaktır. Değerlendirmeyi gerçekleştirecek jüri üyeleri şu kişilerden oluşuyor: Şakir Eczacıbaşı, Nusret Nurdan Eren, Baha Gelenbevi (IMFIAP), (EFIAP), Onat Kutlar, Mehmet Bayhan, (ESFIAP), (AFIAP)

Seçici kurulun değerlendirme sonuçları, 28 Mayıs 1983'te açıklanacak. Yarışmaya Türkiye dışından 40'a yakın ülkeden sanatçının yarışmacı olarak katılması beklenmekte.

1. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri yapılıyor

I. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri, 6-9 mayıs günleri arasında Eskişehir'de yapılacak.

Eskişehir Valiliği ve Folklor Araştırmaları Kurumu'nun işbirliği ile düzenlenen seminere katılacakların, bir daktilo sayfasını geçmeyecek biçimde hazırlanmış bildiri özetini en geç 1 nisan gününe dek Düzenleme Komitesi'ne vermesi gerekiyor.

Yetkililer, bildirilerin tam metninin ve bildiri okuma süresinin 15-20 dakika ile sınırlı olacağını belirttiler.

Seminere katılacak üyelerin konaklama giderleri, Düzenleme Komitesi tarafından karşılanacak.

GERÇEK SAYGISI

FETHİ NACİ

HALKA TA'N EYLEMEK

Gorki, **Edebiyat Yaşamın'da**, Çehov'u anlatırken, Çehov'un "Yaşamın sevinçlerini yok edip, soğukluk, duygusuzluk ve cansızlık yaratan sıkıcı ve düz yaşam savaşımından daha boğucu, daha renksiz bir şey olmaz." sözünü andıktan sonra, şöyle diyor: "...Ruslar, çalışmaya hayrandır, ama ona inanmazlar. Hareketli bir yazar, örneğin bir Jack London, Rusya'da çıkmazdı. Jack London'ın kitapları Rusya'da çok seviliyor, ama insanların istemini harekete geçirdiği kanısında değilim ben; yalnız, Rus insanının düş gücünü karıştırmıştır biraz, o kadar." (s. 269-270)

Gorki'nin bu düşünceleriyle ilintili bir dipnotu var: "Daha sonra, 1931 yılında Gorki şunları yazdı: "Ekim Devriminden önce, burjuva 'düşünürleri' -politikacılar, toplumbilimciler, gazeteciler- Rus işçi ve köylüsünün son derece 'kültürsüz', ayyaş ve cahil bir 'halk', sabır gösterme ve boyuneğme yetisine sahip bir halk olduğunu yazdılar... Ezilmiş köylülerin sabrına karşı duyduğu nefret içinde, bu satırların yazarı da zaman zaman tarihin anlamını kavrayamadı ve kendi halkına karşı pek iyi duygular beslemedi. / Ama 'vakit ve saat geldiğinde' tarih, 'tam yol ileri' buyruğunu verdi ve bir zamanlar yaşama karşı dürüstlükten uzak ilgisizliklerine duyduğu öfkeyle insanı kudurtan halk, kendini çalışan insanlar dünyasının en etkin gücüne dönüştürdü."

Bu dipnotunu kitabı Rusça basıma hazırlayan yayımcılar koymuşlar: Öyle ya Gorki gibi bir yazar Rus halkını nasıl çalışmaya inanmamakla suçlar...

Gorki'nin eskiden yazdıklarının içtenliğine inanıyorum; kendi gözlemleriyle vardığı kendi düşünceleri bunlar. Ama 1931'deki özeleştirisi bana, ne yalan söyleyeyim, pek inandırıcı gelmiyor; Gorki'nin o sözlerinde bir içtenliksizlik buluyorum: O günün siyasal koşulları içinde söylenmesini zorunlu bulduğu sözleri söylemiş. Ekim Devrimi ile halk ilişkisini açıklarken de duygusallıktan öte gidemiyor. ("Ya duygusal olmayan açıklama?" sorusuna yanıtı Kenan Somer'in **Ekim Devrimi** adlı kitabından alıyorum: "...Rusya'da Sosyalist devrim, 1917 Ekiminde, zorunluydu. Mukadder değildi. **Gerçekleşmesi, örgütlenmiş sosyalist insanlara bağlıydı."** -s.16)

Türkiye'de, aydınların bir kesimi hep halkı yüceltirken, halka toz kondurmazken bütün suçu aydınlara yüklemişler; bir kesimi de halkı hep güdülecek bir sürü, eğitip "adam edilecek" edilgin bir kitle olarak görmüşler, Türkiye'yi geliştirip uygarlaştırma görevinin seçkin aydınlara düştüğünü vurgulamışlardır.

"Halkı yüceltmek, suçu aydınlara yüklemek" der demez akla hemen o unutulmaz iki dize gelir:

Halka ta'n eylemek nemiz
Cümle küstahlık bizdedir

Halk övgüsü Sabahattin Eyuboğlu'da bir coşkunluğa dönüşür: "...Ey Halk Ana, sen ki bize konuşmasını, türkü söylemesini, haksızlığa karşı komasını, tanrılar, peygamberler, krallar, önderler yaratıp topunu birden alaşağı etmesini öğretensin..." ("Sıtkı Bey" başlıklı yazımda "Sabahattin Eyuboğlu'nu yeniden okumak isteğini duymuyorum hiç." demiştim. Eyuboğlu'nun "halk"a ilişkin düşüncelerini yeniden okumak için **Mavi ve Kara**'yı gözden geçirdim; anladım niçin okumak isteği duymadığımı: Eyuboğlu duygularını yazıyor; oysa düşüncedir düzyazı, akıldır.)

Halkı yüceltmek, kusursuz bir varlık olarak göstermek de yanlış, edilgin bir kitle, güdülecek bir sürü olarak göstermek de. Önemli olan, doğru olan, halkı "olduğu gibi" gösterebilmek. Bilim adamlarına düşen de bu, sanatçılara da. Oysa bilim adamlarımız halkı tarihsel gelişim içinde gereğince incelememişlerdir. Bunun içindir ki İdris Küçükömer'in **Düzenin Yabancılaşması** adlı incelemesi kendilerini "ilerici" sanan bir nice aydınımızı şaşırtmıştır, rahatsız etmiştir, giderek kızdırmıştır. Oysa Türkiye'de halk - aydın karşıtlığının tarihsel, ekonomik, toplumsal nedenlerinin gün ışığına çıkması, halkın "olduğu gibi" görülebilmesi, ancak böylesi incelemelerle, önyargılara aldırmayan gözüpek araştırmalarla mümkündür.

Halkı olduğu gibi gösteren sanatçılar, halkın içinden gelen, halkı çok iyi tanıyan sanatçılar arasından çıkacaktır denir genellikle. Ama her zaman öyle olmuyor. Sözgelimi köylülerin arasından çıkan sanatçıların küçük burjuva ütopyalarını gerçekçilikle, ilericilikle karıştırmaları o çok iyi tanıdıkları insan gerçekliğini bozmalarına, olduğundan başka türlü göstermelerine yol açıyor; köylülerin kimi davranışlarını, düşünüşlerini saklıyorlar, kentlilere karşı "kol kırılır yen içinde" havasına giriyorlar. Oysa köyden gelen, köylüleri gerçekten tanıyan bir Yaşar Kemal çıkıyor bu arada, "yaşantı"sına ve "tanıklı"ğına bağlı kalıyor; işte o zaman köylülere dalkavukluk etmek gereğini duymuyor ve bir roman kişisine şunları söyletebiliyor: "...Evet, dikkat buyurula yüzbaşım, insanı köylü de olsa aşağılamayacaksın. Bu pisler hiç bir şeye alınmıyorlar da, tarih boyunca köpekler gibi süründüklerine, solucanlar gibi süründüklerine, böyle yüze yüz, karşıdan aşağılanırlarsa çok alınıyorlar." (**Yusufçuk Yusuf**, s. 605) Türk köylüsünü "olduğu gibi" tanımak için şimdilik elimizdeki tek kaynak Yaşar Kemal'in romanlarıdır.

Bu konuda şairlerimize de çok şey düşünüyor. İlk koşul, gerçeklerden korkmamak. Bir örnek olarak "Dünyanın En Tuhaf Mahlûku"nun son dizelerini anımsamak yeter:

Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeysek
ve hâlâ şarabımızı vermek için
üzüm gibi eziliyorsak,
kabahat senin,
demeye de dilim varmıyor ama,
kabahatın çoğu senin, canım kardeşim!

"POP" SANAT AKIMINDA TANITIM İMGELERİ VE KOMPOZİSYON

ADEM GENÇ

Yaşamla sanat arasındaki doğal ilişkiler açısından incelendiğinde, "Pop" sanat akımının doğuşuna neden olan sosyo-kültürel etkenlerin geniş alana yayıldığı görülür. Gerçekte, sanat tarihçilerinin sıradan bir yaklaşımla ileri sürdükleri gibi (x), Amerikan ticaret kültürünün dizi-üretim koşullarında yaratılan tüketim toplumunun başlattığı bir akım değildir "Pop". Dikkat edilecek olursa, bu akımın ortaya çıktığı yıllarda Hollywood bir gerileme dönemine girmiş, İngiltere'de Liverpool ve Londra, moda, endüstri sanatları ve müzik'te tüm dünyaya sesini duyurmuştu. Bu akımın doğuşunda, ticaret yaşamındaki gelişmelerden daha önemli olan olgu, kitle iletişim teknolojisindeki patlamalardır. Nitekim 1957 yılında, Londra'daki I.C.A. (xx) seminerlerinde "Pop" un yeni eğilimleri tartışılırken, bildirişim (enformasyon) endüstrisi toplumbilimsel çalışmaların önemli konuları arasındaydı.

Makineleştirilmiş yaşamda, küçük burjuvanın kısmen onayladığı, kısmen de onaylamak zorunda kaldığı bu garip ve fantazi sanata karşı duyulan ilgi arttıkça, eski caz parçalarına, eski filmlere ve özellikle eski tanıtım imgelerine (reklam resimlerine) karşı estetik bir duyarlık geliştirilmekteydi. Buna koşut bir gelişme, yirminci yüzyılın birinci yarısındaki kübizmin dekoratif biçimlerinde (art deco'da) de görülmektedir. Modası geçmişin modası olarak nitelenen, geçmişin zevkleriyle modern coşkuları birleştiren her türlü öykünme biçimlerinde olduğu gibi, "Pop" hareketlerinde de nostalji ögeleri belirgindir. Genelde "blues" diye anılan 1940'ların caz müziği birin yaşamına ilişkin film afişleri, eskiyi anımsatan her şey "Pop"un ilgi alanı olmaktaydı. Cinsel imge başta olmak üzere, alıcısının kafasında belli çağrışımları olan markalar ve özellikle parlak tüketim eşyalarına duyulan gereksinim giderek artıyordu.

Michael Crompton, "Pop" sanat akımında "Coca-Cola" imgesinin ısrarla kullanılmasına ilişkin olarak şöyle diyor:

"Coca-Cola, 1915 yılından bu yana değişmeyen bir imgedir. Şarap şişesinin de en az onun kadar eski olduğu bilinir. Ancak şarap şişesinin belli bir iletisi (mesajı) yoktur; aynı şişe içinde nitelikli - niteliksiz her türlü şarap satılmaktadır. Coca-Cola'ya gelince, bu tüketim nesnesi, ilgi çekici cinsel imge üzerine çakışık kendisine özgü tanıtım imgeleriyle, kendi anlamını ve biçimini sürekli olarak korumuş ve güçlendirmiştir."

Resim sanatında tanıtım imgelerinin kullanılması, anamalcı toplumun kuruluş sürecinde de izlenebilmektedir. Ancak onların, başlı başına plastik bir öğe olarak kullanılması, kitle iletişim araçlarının tanıtım ve propaganda amacıyla giderek önem kazandığı İkinci Sanayi Devrimine rastlar. O dönemlerde, "Art Nouveau" akımı, Akademik Sanat'a karşı bir tepki olarak grafik ve dekoratif sanatlarda belli bir biçim oluşturmuştur. 1917 devriminden sonra, Rusya'daki Konstrüktivistler, iletişim araçlarının kullanımında ayrı bir okul yaratmışlardır. Bu arada zamanın niteliksiz sanat biçimlerine karşı ilgi duyanlarda vardı: Nathalie Gontcharova, daha 1908 yıllarında, eski Rus ikonlarını kopya etmekteydi. Michael Larinov ve diğerlerinin ilkelci resim anlayışlarında da bu tür taklitçiliğe rastlamak olasıdır. Aynı biçimde 1952-55 yıllarında Londra'da tanıtım grafiği ve halk sanatlarında ötedenberi kullanılmakta olan imgeler üzerinde yoğun bir araştırma yapılmış, sergiler düzenlenerek konferanslar verilmiştir. Bu araştırma grubunda yer alan sanatçılar, tüketim toplumunun mitleri haline gelen bu tür imgeleri, kendi resim anlayışları içinde yeniden biçimlendirerek, yapıtlarına geniş bir toplumsal özlük kazandırmayı amaçlıyorlardı. "Sıradan kültür yaşamı"nın eleştirisine giriliyordu. Örneğin Hamilton'ın aşağı yukarı bütün yapıtlarında, batı dünyasında insan yaşamına girmiş kitle iletişim motifleri vardır. Televizyon, fotomekanik aygıtlar, dergiler, gazeteler ve çeşitli grafik reprodüksiyon teknikleriyle çoğaltılmış görüntüler, sanatçının yapıtlarında belli bir amaçla yer tutmaktadır. Belki kendi çağının sıradan insan tipine bu yolla bir eleştiri getirilmekte, belki de bu yeni yaşam biçimi avamlaştırılmaktaydı.

Tanıtım grafiğinin görsel dili ve bu imgelerin üretilmesinde başvurulan baskı teknikleri, resimli grafik arasındaki geleneksel ayrımı ortadan kaldırıyordu. Bu yolla tual içeriğindeki imgelerle tual arasındaki yeni ilişkiler bulgulanmıştı. Bu ilişkiler özellikle baskı imgelerinin model olarak kullanıldığı yapıtlarda kendini belli eder. Nitekim baskı imgeleri frontal bir duruşta olsun veya olmasın, önden görülüyormuş gibi bir etki yaratırlar. Bu imgelerin bir yüzey etkisi yaratacak biçimde tual üzerine aktarılmaları sonucunda, imge ile tual arasındaki ilişkiler - akademik resmin tersine- son kertede önemsiz bir düzeye indirgenmektedir. Buna bağlı olarak tual üzerindeki nesnenin imgesi, bir şeyin resmi olarak değil, nesnenin kendisiymiş gibi algılanırlar. Tanıtım grafiğinin doğmasından gelen bir algısal yanılsama, "Pop" sanatçılarını, "Ressam sonrası soyutlama" (post painterly abstraction) gibi modern geleneklerde görüldüğü gibi, merkeze yönelik kompozisyon anlayışlarının tersine, merkezden dışa doğru yayılma eğiliminde olan düzenleme biçimlerine yöneltmiştir. İçeriğindeki imgelerin (tanıtım imgeleri gibi) gerçek nesnelermişçesine yansıtıldığı bu eğilimlerde, geleneksel derinlik çizimi (perspektif) ve imgeler arası ilişkiler, belli bir denge öğesi işlevini yüklenmez; tual içeriğindeki imgelerin bu tür yanılsamalı görünümleri, ısrarla yinelendikleri durumlarda bile (Andy Warhol'da olduğu gibi) resmin boyutları ile zorunlu olan dengeyi kurarlar. Tanıtım imgelerinin resim sanatında kullanılması sonucu ortaya çıkan bu değişikliği, "Pop" sanat akımının tüm eğilimlerinde izlemek olasıdır.

(x) Bkz. World History of Art, *Hamlyn Books London 1964*

(xx) I.C.A: Institute of Contemporarv Arts *(Çağdaş Sanatlar Enstitüsü)*

YÜKSEKÖĞRENİM

SANAT EĞİTİMİNDE BİLİM KARİYERİZMİ

MEHMET SAÇLIOĞLU

Amaç ve işlevleri farklı olan bilim ve sanatın eğitim yöntemleri ve içeriklerinin de farklı olması gerekir. Dolayısıyla sanatçı eğiticilerin de çalışma yöntemleri ve akademik aşamaları farklı olacaktır. Sanat eğitimiyle sanat bilimleri eğitimini ve sanat eğiticisi ile sanatçı eğiticiyi bu noktada

Sanat eğitimi bilgiyi aktarır, sanatın yöntemlerini, tekniklerini öğretir, akıl ve duygular arasında dengeli ilişkiler kurar, öğrencideki yetenek, duyarlık ve coşkuyu kullanır, geliştirir. Anlatımcı ve betimleyicidir ama çözüm getirmesi gerekmez. Sanatçı ve sanat yapıtı

Yeni yüksek öğretim yasası çıkmadan önceki akademi-üniversite tartışması ve yeni yasa ile Yüksek Öğretim Kurulu'nun tüm yüksek öğretimi tek merkezden yönetme ilkesi sonucu, bugün sanat eğitimi yapan kurumlarda çeşitli sancılar çekilmeye başlandı. Bu sancılar, temelde bilim ve sanat ilişkisinin tam olarak yerine oturtulmamış olmasından kaynaklanıyor. Sanat-bilim ilişkisini eğitim ve akademik aşamalar açısından ele aldığımızda, konuyu dört ana bölüme ayırabiliriz.

1- Sanat-bilim ilişkisi

kuram ve uygulama, bu duyarlı dengenin bozulması halinde birbirini engeller sonuçta ne sağlıklı bir sanat yapıtı ne de sağlıklı bir sanat kuramı üretilebilir.

Sanat eğitimi bilgiyi aktarır, sanatın yöntemlerini, tekniklerini öğretir, akıl ve duygular arasında dengeli ilişkiler kurar, öğrencideki yetenek, duyarlık ve coşkuyu kullanır, geliştirir. Anlatımcı ve betimleyicidir, ama çözüm getirmesi gerekmez. Sanatçı ve sanat yapıtı üretir.

4- Akademik aşamalar

Gerek eğitim, gerek yaratı açısından birbirinden epeyce farklı olan bilim ve sanatın ülkemizdeki eğitim uygulamasına bakıldığında, bu açıkladıklarımızla

SANAT

ODEON KAHVESİ

2- Sanatsal yaratı-bilimsel yaratı
3- Sanat eğitimi-bilim eğitimi
4- Akademik aşamalar
1- Sanat-bilim ilişkisi

Her sanat dalı için farklılıklar gösteren bu ilişki, kabaca iki evrede ele alınabilir.

a- Sanat yapıtının, oluşum süreci içinde bilimle olan ilişkisi

Bu, sanat dalının, gereksinimi olan teknik bilgi ve araç-gereçlerle kurduğu ilişkidir. Bu ilişki, sanatçının ve ülkesinin teknolojik ve ekonomik düzeyi ile bağımlıdır. Burada sanatçı, bilimin ürettiği teknolojinin olanaklarını kullanır, bilim yapmaz.

b- Sanat yapıtı ortaya çıktıktan ve sergilenmeye başladıktan sonra, izleyici ile sanat yapıtı arasında doğan ilişki.

Bu ilişki estetik kuramların temelini oluşturur. İşte sanatın bilimle gerçek anlamdaki ilişkisi bu noktada başlamış, sosyolojinin, felsefenin, psikolojinin, estetiğin, üzerinde kuramlarını geliştirecekleri sanat yapıtı izleyici ile ilişkiye geçmiştir. Bu andan başlayarak (tiyatro ve müzik gibi, sanatçının yapıtın içinde sürekli olduğu durumlar dışında) sanatçı ikinci planda kalır. Ve sanat yapıtı işlevini yerine getirir. Burada sanat yapıtı bilim açısından değerlendirilmektedir.

2- Bilimsel yaratı-sanatsal yaratı

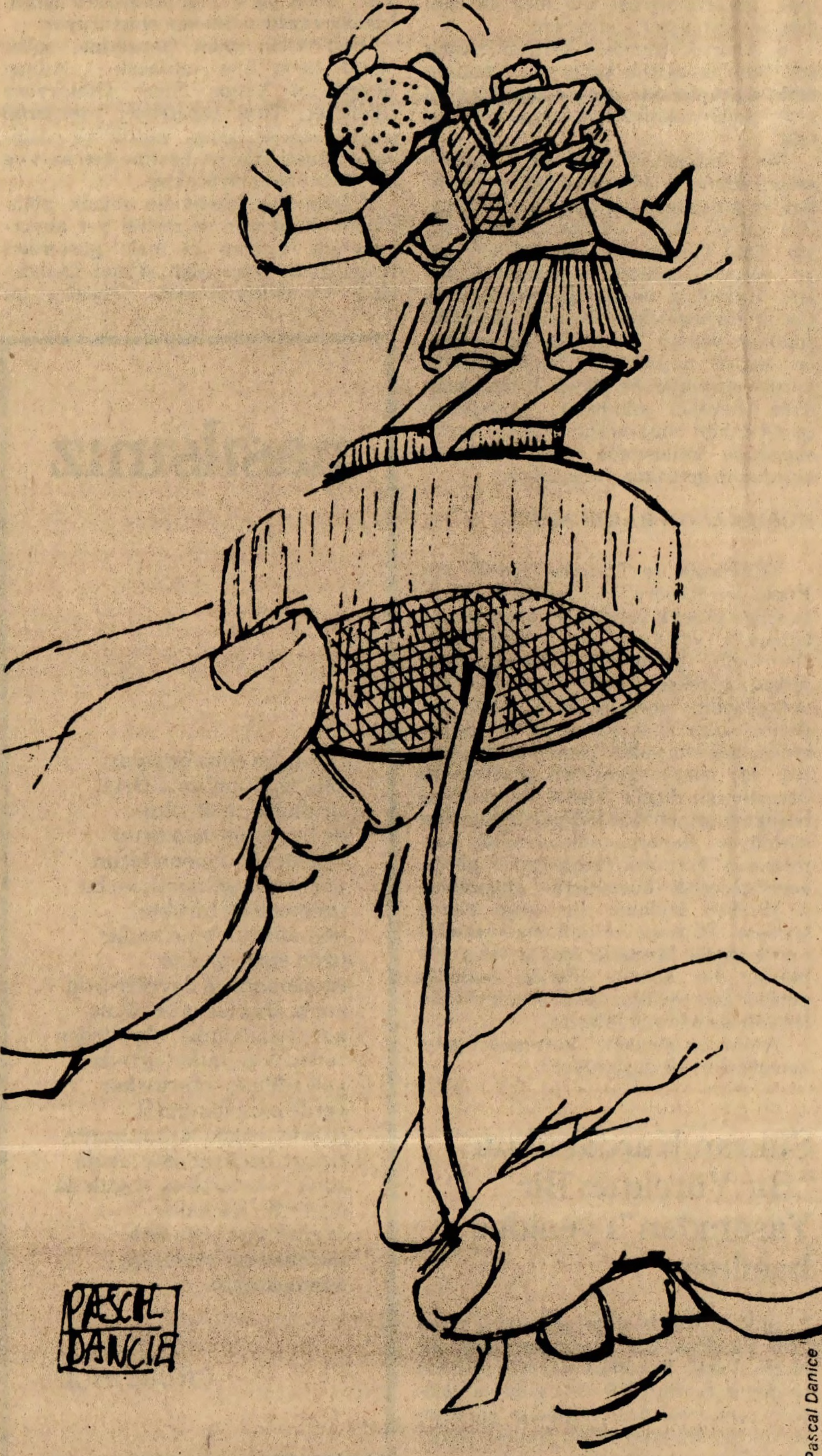
Bilimsel yaratıda rastlantıların dışında-ki o rastlantılardan sonuç çıkarmak için yine bilimsel bilgi ve yöntemler gerekir-bilinen yöntemler izlenir. Bilgiler taranır, toplanır, ayıklanır, varsayımlar denenir, izlenen yol doğruysa bilimsel sonuç alınır. Pozitif bilimler ve sosyal bilimler farklı yöntemler izleseler de ortak olan nokta bilimsel düşüncedir. Ancak konular ve yöntemler sınırlıdır.

Sanatsal yaratıda ise teknolojinin dışında sınır yoktur. Evrendeki algılanabilir her şey, her sanat dalının konusu veya malzemesi olabilir.

Bu konu zenginliği içinde sanatçıya yetenek, bilgi, duyarlık ve coşku yol gösterir. Ancak sanatsal yaratıda yer alan bilginin, bilimdeki gibi her zaman bilimsel bilgi olması gerekmez. Yaratıda kullanılan yöntemlerin de bilim yöntemleri olması beklenemez. Sanat tarihine bakıldığında "Bunlar şu bilimsel doğrulardan çıkmıştır, şu bilimsel doğrulukları taşımaktadır" denebilecek çok fazla yapıt görülebileceğini sanmıyorum. Kaldı ki hiçbir sanat yapıtı, bilimle doğrulanmak gereksinimini duymaz.

3- Bilim eğitimi- sanat eğitimi

Amaç ve işlevleri farklı olan bilim ve sanatın eğitim yöntemleri ve içeriklerinin de farklı olması gerekir. Dolayısıyla sanatçı eğiticilerin de çalışma yöntemleri ve akademik aşamaları farklı olacaktır. Sanat eğitimiyle sanat bilimleri eğitimine ve sanat eğiticisiyle sanatçı eğiticiyi bu noktada karıştırmamalıdır. Sanat sosyolojisi, bilim eğitimidir ve bu konunun eğiticisi bir sanat kurumunda olsa da bilim adamıdır. Bu konuda sanat eyleminin kendisi yoktur, eylemin, sanatçının ve yapıtın üzerine kuram oluşturulur. Sanat eğitimi, sanatçı ve sanat yapıtı üretmektir. Bu eğitim içinde, hem sanat bilimi dersleri hem de sanat eylemi dersleri bulunur. Bu derslerin oranı çok önemlidir. Bir noktaya kadar birbirini destekleyen

Yeni yüksek öğretim yasası yardımcı doçentlikten başlayarak sanatçı eğiticileri de bilim eğitimcileriyle aynı ölçüler içersinde değerlendirmektedir. Sanatçılar ve bilim adamları için aynı unvanların kullanılması şu sonuçları doğuracaktır: Ya Doçentlik, Profesörlük gibi unvanlara bütün dünyada olduğundan farklı anlam yüklenecek ve bunlar yalnız bilimsel aşamalar olarak değil, bilimsel ve sanatsal aşamalar olarak görülecektir, ya da sanat doçenti, bilim doçenti gibi ayrımlara gidilecek veya sanatçı eğiticiler için başka aşamalar ve unvanlar kabul edilecektir. Yasa, sanatta yeterlilik, doktora, tıpta uzmanlık ayrımıyla üç farklı dalda, aynı düzeyde, farklı adda ve içerikte aşamalar getirmiştir. Fakat bundan sonraki aşamalarda (yardımcı doçentlik, doçentlik ve profesörlük) sanatçı eğitici ve bilim eğiticisi aynı şekilde yükseltilmektedir. Bilimde doktora sanatta yeterlilik doğru bir ayırım olabilir; ancak doçentlik ve profesörlüğün bilim ve sanat için ortak olması, bilim profesörleri ile sanat profesörleri farklılaşmasını, kutuplaşmasını ve giderek başka sorunları doğuracaktır. Bilim adamları açısından bakıldığında bilim üretmemiş, bilimsel düşünce ve yöntem kullanarak bir yapıt oluşturmamış sanatçıların, bilim aşamalarını ve unvanlarını kullanmaları pek hoş karşılanmamaktadır. Sanatçı öğretim üyeleri açısından bakıldığında ise, sanat yapıtlarının ve sanatsal gelişimlerinin bilim adamları tarafından değerlendirilmesi ve sanat düzeylerinin profesörlük, doçentlik gibi bilim unvanları içine sıkışması tatsız bir durumdur. Hele sanatta ustalığa erişmiş, yetkinliği dünyaca kanıtlanmış bir sanatçının sanat yeterliliğinin yeniden saptanması-ki bu güncel bir gerçekliktir-gerçek sanatçılar için onur verici olmasa gerektir.

Daha önce üniversite öğretim üyeleri tarafından doçentlik ve profesörlüklerinin **üniversiter** olmadığı söylenen D G S A öğretim üyeleri, sanırız tatsız üniversite-akademi tartışmasını yaşamışlardı. Yeni yasa ile bazı şeyler değişse de anlayışların değişmeyeceği gerçeği, aynı tatsız durumun, bu kez ülke çapında sanatçı profesör - bilim profesörü ayrımında doğacağını bize göstermektedir. Tüm bu sancıların çözümü sanat eğitiminin bilim eğitiminden farklı olması gerektiği gerçeğinin benimsenmesinde yatmaktadır.

Sanat aşamalarına ne ad verileceği önemli değildir. Yeter ki yasa maddeleri ayrılsın ve bilim adamlarına, örneğin profesörlere tanınan tüm haklar, sanat dalında aynı düzeye gelmiş sanat adamına da tanınsın. Yüksek Öğretim Kurulu'nun kısa süre önce basında çıkan, konservatuvarlarda öğrenci seçimlerinin merkezi sistemden ayrılması yolundaki yaklaşımı, sanat eğitiminin farklılığının kanıtıdır. Bu yaklaşımın, giderek sanat ve bilim aşamalarının ayrılması gerektiği noktasına varacağını umuyoruz.

DEMİR ÖZLÜ

Dadacılık üzerine yazarken, eleştirmen Yves Duplessis, şöyle diyor: "Dadaizm, dünyanın, insanların yıkılışından umutsuzluğa düşmüş, hiçbir şeyin sağlam ve sürekli olduğuna inanmayan kimselerin ruhsal durumunun sonucuydu. Tristan Tzara, iki hecesinin anlamsızlığı yüzünden dostlarını coşturan bu sözcüğü 1916 yılında Zürich'te bir kahvede ortaya atmıştı."

İşte bu kahve, Zürich'deki Odeon Kahvesi'ydi.

1975 yılının sonbaharında yolum Zürich'e düşmüştü. Almanya'dan İsviçre'ye uzanan karayolu - bu yeni ülke yaklaştıkça - yükseklere tırmanıyordu. Ardından, rahatça İsviçre gümrüğüne giriyordunuz. Sonra da Basel kenti. Bir süre sonra da Alman İsviçresinde, bir nehrin göle kavuştuğu yerde kurulmuş olan Zürich kentine giriyordunuz.

Göle doğru açılan geniş vâdiye kurulmuş bir kent. Durgun nehrin kıyısında rıhtımlar... Yamaçlara doğru tırmanan mahalleler... Ardı ardına beş günün sabahı uyandığınızda, sisler içindeydi kent. Ama öğleye doğru açılıyordu sis. Dağlarda gezinirken güneşli yamaçları, dağlar arasında uzanan ovaları da görüyordunuz. Sonbaharın son günleriydi. Kış geliyordu.

Nehrin kıyısına yakın, Select adında da, düzayak bir kahve vardı. Rustik, eski lokantalar... iki katlı, geniş, aynalı, alabildiğine şık pastaneler vardı. Ünlü Odeon Kahvesi'ne de gittim. Dadacılığın doğduğu, sonradan çok ünlenen politik mültecilerin de gittiği kahveye.

Kahve, ikiye bölünmüştü. Yarısından büyük bir bölümünü tuhafiye satış mağazası kaplamış. Bir bölümü - o da aklı erenlerin verdiği mücadele sonucu - eski halinde kalmış. Ama kahveyi artık İtalyanlar işletiyor: aldırışsız, gelişigüzel... Birkaç İtalyan yemeğinden birini seçip, şarap da içebilirsiniz. Doğal olarak, kahve, çay, bazı pastalarla çeşitli içkiler de var.

Yukarıya aldığım satırlarına şunu da ekliyor Yves Duplessis: "Dadacılar, savaşın ardından gelen boğuntu ve dengesizliği derinden derine duyduklarından, dada, gerçekte onların bir yaşama formülü arayışlarıydı."

Dadacılığın Türk şiirine de, dolaylı da olsa etkisi olmuştur. Başta Ercüment Behzat Lâv olmak üzere, o dönemde şiir yazıp da sonradan şiirden uzaklaşmış bazı şairler üzerinde. Elbette Lâv uzaklaşmadı şiirden. Yeni yazın eleştirisinde bu ilgiyi gösteren satırlara rastlamak mutluluktur: Doğan Hızlan'ın bazı yazıları, Atilla Özkırımlı'nın Türk Dili'nin Ocak 1981'de yayımlanan sayısındaki yazısı (s: 429). Türk sinemasının ilk jönlerinden, aydın bir şair neden ilgilenmesin bu yenilikçi akımlarla. Celâl Sılay'sa, yaşayış biçimi olarak dadacıydı. André Breton'un şu ilkesi, onun yaşama biçimi için yüzde yüz geçerlidir: "Hayatımı şu gördüğümüz insan hayatlarının anlamsız koşullarına uydurmaktan koruyacağım." Böyle bir ilkeyle sürdürdü yaşamını Celâl Sılay. Ardından koştuğu, zihninin içinde bir "mıh gibi" durup duran, ona, her an büyülü parlaklığından yoğun ışıklar yansıtan çekim gücü, varlıkla sanatın -şiirin- birleştiği, kolayca kavranılmaz bir yerden geliyordu sanki. Son kitaplarını onar tane basmaya başlamıştı, birini de üç tane bastı. Aslında piyasaya dağıtmaktan yavaş yavaş caydığı, en son sayıları da basımevinin dizgileri arasında kalan dergisinin -Yeni İnsan-basımından elde ettiği kitaplardı belki bunlar. Bütün bunları da oyun olsun diye yapmıyordu. Yaşamıyla geldiği yerdi burası. Bütün yaşamıyla dadacı, gerçeküstücüydü. Dadanın tedirgin, coşkun anlamsızlığı ya da çılgınca koşup uzaklaşan anlamı bazı şiirlerine de gelip oturmuştu.

Odeon Kahvesi, savaş yılları, Dada, Ercüment Behzat, Celâl Sılay... Hiçbiri birbirinden o kadar uzakta değil! Bugün de, dünyanın bir bölümü toplumsal mücadeleler içinde kıvranırken, büyük bir bölümünde de, savaş öncesi gerginlikler estiriliyor. Nötron bombası, nükleer savaş tehditleri... Batı ülkelerinde başgösteren, gittikçe de derinleşen ekonomik bunalım, enflasyon, işsizlik sorunları, bir ölçüde de olsa başgösteren yeni-faşist hareketler, başını alıp dev boyutlara varan silâhlanma... Sadece batılı yazar değil, gittikçe yaygınlaşan bir halk kitlesi de savaş karabasanıyla uyuyup uyanırken, Türk halkı üzerinde yaşadığı güzelim coğrafyasıyla ve iklimiyle bu karabasanı duymuyor bile. İnsanın akıldışıcı yanı ağır basarsa, bu halk, bir düşe girer gibi girecek sanki nükleer savaşın yokluk evrenine.

İnsanın akıldışıcı yanı diyorum. Yeni bir genel savaş olasılığının sistemler sonucu olduğunu düşünmüyor değilim. Ama, bugün savaşı körükler gibi görünen kanadın oluşmasında, sistemlerin karşılıklı konumlarında tarihin, "şu gördüğümüz insan hayatlarının anlamsız koşulları"nın ve bizzat halihazırdaki insanın akıldışıcı yanının da payı yok mu?

İçinde yaşadığımız bunalımda, batı dünyasının bunalımının derin etkileri olduğu açık. İhtiyar Avrupa, savaşın köklerini sökecek olasılıkları yaratamadı; tersine otuz yılı aşkın bir süredir, acısını çektiği büyük bir savaştan sonra, tüketim toplumu yaratmak adına barışcıl olanı tehlikeye atan bağıtlanımlara kapıldı. Bloklar dışı kalabilmiş bir Türkiye'de, zengin kültür kalıtıyla Türk insanı daha güzel düşler görmeye hazır olacaktı bugün. Güzel düşlere açık aklın egemen olmasıdır istenen. Şairle yazarın da temel isteği buydu. Şiirde ya da genel olarak yazında en yetkin anlatımını bulan, insana özgü, insanca olanda simgeleşen ve gün be gün gerçekleşen bir düş olacaktı bu.

yazko **somut**
HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3
Sayı : 35/9
Tarih : 1 Nisan 1983
Fiyatı : 50 lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kemal Ağaoğlu/Sayfa Yönetmenleri: Ahmet Cemal, Zeynep Avcı Karabel, Öner Ciravoğlu/Teknik Yönetmen: Oğuz Tan/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asılyazıcı/Ankara Temsilci: Gülşen Karakadıoğlu/Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat: 2, Cağaloğlu/Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442, Sirkeci, İstanbul/Telefon: 22 78 45/Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 lira, 12 aylık: 2500 lira. Yurtdışı için iki katıdır./İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir)/Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90 /Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş./Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

ARAŞTIRMA

"Hoşa giden, hayranlık uyandıran mıdır acep?

NEDİR "GÜZEL" DEDİĞİMİZ ?

Her "güzel" başka "güzel" ama hangisi daha güzel?

Kimine göre güzel "doğa"dır, kimine göre güzel "sevilen her şey"..

Kim biliyor gerçek "güzel"i?

Somut
Gençlik Araştırmaları
Grubu

'Güzel nedir?' sorusunun yanıtı, tarihsel gelişim içinde değişimler göstermiş, her dönemde farklı güzellik anlayışları ortaya çıkmıştır. Ansiklopedilerde 'hoşa giden, hayranlık uyandıran' olarak tanımlanan 'güzel'in yarışmaları yapılmış, 'güzel' sanatın ana ilgi alanlarından biri olagelmiş, insanlık var oldukça, 'güzel' de var olmuştur. Biz de, bu sayfada 'güzel'i biraz olsun irdeleyebilmek için, çeşitli kişilerin güzellik konusundaki görüşlerini aldık. Bunun yanısıra, güzelliği bilim olarak inceleyen Moissej Kagan'ın da 'güzel-olan'a ilişkin tanımlamalarını derledik.

Michael Leonard

Toplumun değişik kesimlerden gelen, farklı yapılardaki insanlardan oluştuğunu göz önünde bulundurarak, çevremizdeki kişilere, 'Güzel nedir? diye bir soru sorduk ve onlardan 'güzel'in tanımını istedik. Aldığımız yanıtlar şöyle:

TAMOL KÜÇÜKEROL (Matbaacı)
"Güzel ve güzellik herkese göre değişir. Elbette olayın, eşyanın, resmin ifade ettiği duruma göre de dğişecektir. Bence genelde sevdiğim, benim için özelliği olan şeyler güzeldir. Tabii mesleğim gereği, özel olarak, baskısı, kağıdı, rengi kaliteli olan şeyler daha çok dikkatimi çeker. Bu açıdan kusursuz olan her türlü şey benim için ayrı bir güzellik taşır."

FAHRETTİN KRAL (Kamyon Bayii)
"Ben açıklığı ve sadeliği severim. Benim için güzel olan şey tabiattır. Doğanın kendisi veya bir resimde, bir filmde ya da bir sanat eserinde nerede olursa olsun dinlendirici ve güzel olan tek şey tabiattır."

GAYE AKTAN (Sekreter)
"Gözüme hoş görünen şey güzeldir. Ancak güzellik benim için çok değişken bir olgu. Bugün beğendiğim bir şey belki bir ay sonra güzel gelmeyebilir. Yani zamana ve psikolojik durumuma göre değişebilir."

GÜLER DERE (Ev Kadını):
"Benim için güzel olan şey sakin bir ortamdır. Yaşadığım ortam güzel olunca çevremdeki herşeyi güzel görürüm."

CAHİT UĞURATA (Turizmci)
"Doğallığını koruyan herşey güzeldir. Bence güzel bir kadın karşısındakini etkileyebilmek için yapay davranışlarda bulunmayan kadındır. Yapay olan hiç bir şeyden hoşlanmam. Belki de turizm konusunu tabiat ve doğal güzelliklere bir yaklaşım olduğu için seçtim."

LEYLA VURAL (Yüksek Okul Öğrencisi):
"Sevdiğim şey güzeldir. Herhangi bir şey herkes tarafından beğenilen, güzel bir şey olsa dahi eğer sevip, benimsemezsem benim için güzel değildir."

MUSA BURKA (Muhasebeci):
"Benim için güzel, her yaşta genç olmak, kendini genç hissedebilmektir. Ve her istediğimi elde edebilmeyi güzel olarak yorumluyorum. Gençlikte de bunu başarabilme daha kolay tabii."

ATİLA DEMİRAL (Besteci-Gitarist):
"Güzellik kişilerin estetik anlayışına ve dünyaya bakış açılarına göre belirlenir. Kişilerin kültür ve bilgi birikim seviyesi yükseldikçe yalınlık kazanır. Bu bence doğaya dönüştür. Belirli değer yargıları oluşan ve dünyaya öz bakış açısıyla bakabilen kişi güzel kavramını

BERRİN PAMUKSÜZER (Anketör):
"Güzeli fiziksel olarak düşünmüyorum. Güzel olan şey, düşünce ve ruh güzelliğidir. Bu insanın dışına da vurur. En azından gözleri parlar."

SONER ŞAHİN (Pazarlamacı):
"Bence insanları sevmek ve onlar tarafından sevilmek güzeldir. Ve güzelliklerin tümü insanda mevcuttur."

SONGÜL SEZGİN (Santral Memuru):
"Önce sağlık, sonra huzurlu ve mutlu olabilmek güzeldir. Sağlıklı uyanırsam her şeyi güzel görürüm."

ALPASLAN APAK (Fotoğrafçı):
"Duygularımı coşkun bir şekilde etkileyen, zevk duyduğum, hoşlandığım her şey güzeldir. Objektifimle bu tip şeyleri yakalamaya çalışırım."

ADİL ÇAYLAK (Yüksek Okul Öğrencisi):
"Konu tabiatsa güzel doğal olandır. Eğer güzel derken karşı cinsi düşünüyorsam, hayalimde kurduğumdur."

Bir de "güzellik yarışmaları" var...

VE TANRI "GÜZELLERİ" YARATTI!

HANDAN ÖZTÜRK

Kim güzel? Bu soruyu, mitolojiye göre ilk olarak Afrodit, Helena ve Artemis birbirlerine sorar. Uzun tartışmalara karşın karara varamayan bu üç tanrıça, sonunda aynı soruyu Paris'e sormaya karar verirler. Babası tarafından çoban olarak cezalandırılan Paris, tanrıçalar yanına geldiğinde sığır gütmektedir yine. Afrodit, eğer, kendisini seçerse dünyanın en güzel kızını ona aşık edeceğini fısıldar Paris'in kulağına. Hakemliğine başvurulan Paris, elindeki kırmızı elmayı Afrodit'e uzatarak onu seçtiğini belirtir. Afrodit aşk ve güzellik tanrıçası olurken, bu yarışma da Turuva savaşını çıkaran ayrılıkların başlangıcı olur.

Çok eski olmasına karşın, hakemi, perde arkası oyunları ve çıkar ilişkileriyle günümüzde yapılanlardan pek farklı olmayan bu yarışma, o günden bugüne dek yalnızca oyuncuları değişmiş olarak süregelir.

Göğüs, bel, kalça olarak lanse edilen ve 90, 60, 90'lık ölçülerle belirlenen, tüketimciliğin ulaştığı "ince" zevkle giyinmişlerin podyumda sergilenmesi...

CİNSELLİK

"SAPIK" SÖZCÜĞÜ ÜZERİNE

HERKESE "SAPIK" DENEBİLİRSE DE...

Genelde, katılma nedenlerini çevreden gelen etkiyle açıklayan yarışmacılar içinse edinilmek istenen saygınlığın, kazanmak istediklerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin belirlendiği bir gece...

Basının "kahraman" yaratma hastalığına uygun olarak, bütün bir yıl boyunca kendi reklamıyla birlikte, türlü biçimlere sokacağı yeni bir malzeme...

İzleyicilerde ise biraz öfke, biraz burukluk ve güzeller gibi olabilmek için sonu gelmeyen bir tüketim yarışına sürüklenme... İşte eski yarışmaya ekleyebileceğimiz bugünkü boyutlar bunlar.

YARIŞMANIN SERÜVENİ

Bu yarışma serüvenine ülkemizin giriş tarihi ise 1924. Bu tarihte Cumhuriyet Gazetesi'nin düzenlediği yarışmayı Feriha Tevfik kazanarak ilk kraliçemiz olmuş.

1931'lerde Keriman Halis, ülkemizde kazandığı birinciliği dünya güzellik yarışmasında da sürdürürek ilk dünya kraliçemiz olur.

Bir süre, Atatürk'ün bir yarışma sonucunu beğenmemesi üzerine yasaklanan güzellik yarışmaları, 50'lerde yeniden yapılmaya başlar. 1954'teki yarışmayı kazanan Günseli Başar, Avrupa'daki yarışmada da ilk Avrupa güzelimiz seçilir.

HAMAM GÜZELİNDEN, KARPUZ GÜZELİNE

Son yıllarda giderek erkek güzeli, plaj güzeli, hamam güzeli, karpuz güzeli, kiraz, sinema, yüz, bacak, göz güzeli, vs., vs., vs. güzeli olarak yaygınlaşan yarışmalar konusundaki düşünceler ise şöyle:

Sözlerine "İki dil bilen kültürlü insanların, çıkıp kendilerini sergilemelerini anlamıyorum, diye başlıyor Güler Özel. "Neyi kanıtlamak istiyorlar? Bu tür yarışmaların tersliği oldukça ortada. Şu çok açık ki, bu yarışmalar insanda kolay yoldan şöhrete ulaşma ve zengin olma hayali geliştiriyor. Gazeteler ise konu bulmak, dillerine dolayacakları tipler yaratmak ve kendi adlarını duyurmak amacıyla düzenliyor yarışmaları. Ancak çok çabuk eskiyen bir güzelliğin yarışmasını yaptıkları için de, bir yılda tükettikleri malzemeyı seneye yenilemek zorunda kalıyorlar."

Emine Özgür'ün düşünceleri ise şöyle: "Televizyonda 1.70 boyunda, incecik kızları görüp de, etkilenmemek olası değil. Hemen her bahaneyle yapılan bu yarışmalar, genç kızlarda aşağılık duygusunu geliştiriyor, bu da onları tüketime ve soyut bir "güzel" olma yarışına itiyor. Sonuçta, kendisine, insanlığına yabancılaşmış, yozlaşmış kişilikler çoğalıyor.

Başkalarının uzun çabalar sonucu kazandıkları saygınlık karşısında, böyle yarışmalar dolayısıyla kolay yoldan saygınlık dağıtmak da ayrıca haksızlıktır."

KRALİÇELER NE DİYOR?

Konuştuğumuz güzellik kraliçeleri ise, özellikle yarışma sonrasına ilişkin görüşlerini şöyle belirttiler:

Günseli Başar: Sokakta ve çevremde gördüğüm ilgi o kadar rahatsız ediciydi ki okula gidemiyor, otobüse binemiyor, kısacası dışarıya çıkamıyordum. Otobüste dikkatli, dikkatli bakmalar, dışardan kendilerine bakayım diye cam vurmalar, benim için çok rahatsız edici olmuştu Kendimi artık Günseli Başar olarak değil de, hayvanat bahçesine kıstırılmış bir maymun gibi hissetmeye başlamıştım.

Ustelik yarışma öncesi beni çok güzel bulan insanlar, yarışmadan sonra arkamdan 'Şu giden Günseli Başar değil mi? Hiç de güzel değilmiş,demeye başladı."

Filiz Vural: "Derece aldıktan sonra önerilen her iş teklifini kabul edemiyordum. Bu da çalışma alanlarımı oldukça çok sınırlıyordu. Ayrıca girmem gereken atmosferde kaybolacağımı hissediyordum. Ancak kendimi çabuk toparladım sanırım. Kazandığım ünvanı ve evliliğimi korumak için normal yaşantıma döndüm. Güzellik soyut bir kavram. Beni güzel bulan da olmuştur, bulmayan da. Örneğin eşime, benimle evlenirken, 'Bunun neresini beğenmiş' diyenler çok çıkmıştı."

Nazlı Deniz "Yarışmaya katıldığıma pişmanlık duyduğum zamanlar genellikle basının ve dedikodu çevrelerinin söylentileri karşısında oluyor; ancak bunun dışında kararımın yerinde olduğu konusunda şüpheye düşmedim.

Benim için güzellik ise düşüncedeki ve davranıştaki güzelliktir. Güzelliğin anlamının ülkeden ülkeye, çevreden çevreye değişeceğine inanıyorum. Bu anlamda da tabii ki "dünya güzeli" gibi adlandırmalar soyut bir şey."

da hiçbir zorluğa düşmeden oluşturmuştur. Bunlara göre bence güzel, çağdaş etkenlerle etkileşimi göz ardı etmeksizin yalın, doğal olabilen her şeydir."

ONUR SEZGUN (İlkokul öğrencisi):

"Okuma yazma öğrenmek güzel, dergileri okumayı seviyorum. Pekiyi alınca hediye almak güzel. Yemek yemek güzel. Bir de kardeşim güzel."

Irving Penn

KAGAN'a göre "güzel"!

"Gerçek olan ile ideal olan'ın birbiriyle uygunluğu"

Moissej Kagan, güzelliği estetik bilimi açısından inceleyen bir estetik profesörü. Kagan'ın **Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat** adlı yapıtında, yer alan, 'güzel-olan'a ilişkin tanımlamalarını şöyle derledik.

Kagan, güzelliğin kaynağını, gerçeklik ve ideal arasındaki somut ve **her şeyden önce genel** ilintide buluyor. Ve "Bilimsel olarak yapılacak bir araştırmada güzel-olan ile çirkin-olan'ın mutlaka **karşılıklı ortak ilişkileri** içinde ele alınıp incelenmesi gerekir; aksi halde, bu ikisinin karşılıklı şekilde birbirlerine ilişkin oluşları dışında geriye sadece güzel-olan'ın varlığının tanınması kalır ki, bu da anlamsız olur" diyor. Bu nedenle çözümlemesini, güzel-olan ile çirkin-olan'ın ortak temel alanlarına dönük olarak, "yani önce insanda, sonra doğada, daha sonra insan eliyle yaratılan 'ikinci doğa'da, yani, şeyler dünyasında, en son olarak da sanat dünyasında güzel-olan ile çirkin-olan'ı" ele alarak yapıyor.

İnsan güzelliğinin sanatsal olarak ilk yansımalarındaki kadın figürlerinde cinselliğin ön plana çıkarıldığını, kadınların biyolojik işlevlerini, doğurma, yaşamı türetme işlevlerini simgeleyen, dolgun göğüsler, büyük karınlar, geniş kalçalarla yansıtıldığnı görüyoruz. İnsan idealinin taşıyıcısı olan ve o dönemin güzellik anlayışının yansımaları olan bu figürler, tarihsel gelişim içinde değişime uğramışlar, idealler farklılaştıkça, güzellik anlayışı da farklılaşmıştır." İnsan güzelliği görece olup, insan güzelliğinin somut görünüş biçimleri, her zaman için belirli ulusal, ırksal olarak koşullanmış ya da sınıfsallığa bağlı belirtileri içinde taşır... Güzel-olan hep **tarihçe koşullu** olup, **tarihçe değişime** uğrar."

"Doğada da, güzel-olan, **gerçek-olan ile ideal-olan'ın birbirleriyle uygunluğu'** ndan başka bir şey değildir. "Güçlü, çevik, ideal insan niteliklerine uygun yapısından ötürü aslanı güzel buluruz da, eskimoların onlarsız bir yaşam düşünemeyeceği fok balıkları, bize hantal ve biçimsiz gelir; güzel gelmez.

Aynı şekilde, "güzelliği, onların kendi **ereklerine uygunluk**'larıyla sıkı sıkıya bağıntılı" olan nesneleri estetiksel olarak değerlendirme, bu nesnelerin işlevini kavramakla olası. İşlevsellik içinse, yalnızca "o nesneler ile, o nesneleri yaratmış olan kimsenin tasarımladığı, **öznel olarak varılmaya çalışılan ideal**'in birbiriyle uygunluğu yeterli değil"... "Gerçek bir nesne ile ideal-olan şeyin birbiriyle uygunluğu yalnızca öznel değil, ama aynı zamanda nesnel bir karakter de taşımalı, o nesnenin **pratik işlevinin** bir kanıtı olmalı; o nesneyi kullanacak, algılayacak ve estetiksel olarak değerlendirecek insanlarca kabul edilmelidir... "Nesnelerin güzelliğinin **kaynağı** ustalıktır, güzelliği ustalık **yaratır**, güzelliğe **dönüşen** şeyin **kendisidir** ustalık, ustalıktır güzel olan!"

Sanatta ise güzel-olan iki şekilde çıkar karşımıza. "Birincisi, insan eliyle yaratılmış bütün nesneler için olduğu gibi, sanatta da, güzellik, yaratıcı kişinin ustalığı sayesinde sanatsal bir 'konstrüksiyon'a sahip, yüksek düzeyde organize-olmuş bir sistemin niteliği olarak karşımıza çıkar. Ama ayrıca, sanat, yaşamın görünüşlerinde barınan güzelliği, doğanın, insanın ve nesnelerin güzelliğini yeniden yaratır. Çernişevski' nin de belirtmiş olduğu gibi, güzel bir yüz çizmek başka bir şey, bir yüzü güzel çizmek başka bir şeydir. Sanatın taşıdığı estetiksel değerin bu ikili karakteri, güzel-olan'ın sanatsal olarak canlandırılışındaki özelliği de içine alır."

Çev: Aziz Çalışlar

"Sapık." Bu sözcük ne anlama gelmektedir? Kimlere "sapık" denir? En baştan başlayalım. Herkese "sapık" denilebilir, yalnız kişi kendisine "sapık" demez. Günlük dilde sapık sözcüğü yalnız seksüel tutumları normal olmayan insanlar için kullanılmaz, bunun yanısıra onaylanamayacak, hoş görülemeyecek çelişkili tutumları olan kişiler için de aynı sözcük geçerli olabilir. Sapık kelimesi aynı zamanda aşağılama, yakınma sözcüğü olarak da kullanılmaktadır. "Bu bir sapıktır." Bu tümce ile insanlar çabucak damgalanabilir. Sapık denilen kişiye neye dayanarak bu sıfatın verildiği öğrenilmek istenildiğinde herkesin sapık ve sapıklık kavramlarından farklı şeyler anladığı ortaya çıkar. Bazılarına göre erkek olsun dişi olsun eşcinseller sapıktır, bazı insanlar ise giysilerinin altından cinsel organlarını sergileyenleri sapık olarak nitelerken, bir kısmı ise, onları zavallı insanlar olarak görürler. Onlara acınacak hasta gözü ile bakarlar..

Geçen yıllar, sapık sözcüğünün belirgin bir şekilde anlam değişikliğine uğramakta olduğunu göstermekte. Cinsel ilişkilerin ve üreme dışında kalan cinsel tutumların anormal, doğa dışı kısaca sapık sözcüğü ile nitelendirildiği yıllar çok geride kalmış değil... Bilim adamlarının bu konudaki görüşleri ise henüz kesinlik kazanmamış durumda. Çoğunlukla kendi görüşlerini, kavramın bilimsel açıklanmasıymışcasına sunuyorlar.

Söz gelimi Almanya'da nazilerin egemenlik sürdüğü dönemde bu konuya belli bir yaklaşımda bulunulduğunu görüyoruz. Arî ırkının saflaşması için savaşım veren (!) hukukçular ve doktorlar, eşcinselliği patolojik sapıklık olarak tanımlayarak bu konuda yetkililerin dikkatini çekmişlerdi. Hastalığın yaygınlaşmaması için önlem alınmasını istemiş ve bu konudaki kaygılarını dile getirmişlerdi. Onların bu tutumları bizleri kuşkusuz şaşırtabilir. Ancak bu deneyim bile, bizi insanları anormal, doğa dışı , sapık diye karalarken dikkatli davranmamız gerektiği konusunda uyarmaya yeter.

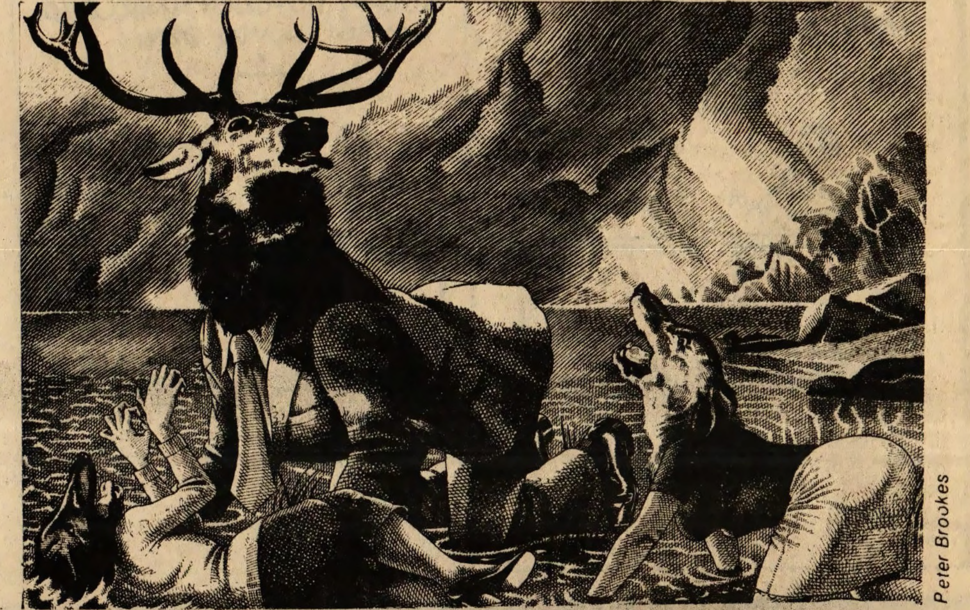
Kavram henüz bir kesinlik kazanmış değil, ancak insanların sapık denilen kişilere karşı tutumlarının açık olması, kesinlik kazanması zorunlu ki bu da herşeyden önce onlara korkusuzca kin duymadan yaklaşmak, onların özelliklerini tanımaya çalışmak ile gerçekleşebilir.

İnsanların genelde normal bir cinsel ilişkiden ne anladıkları ise ortada. Eğer iki insan birbirine karşı, cinsel anlamda yakınlık duyuyorsa ve bundan hiç kimseye bir zarar gelmiyorsa, o zaman normal bir cinsel ilişkiden söz ediliyor. Toplumsal yaşama uymayan tutumlar ise sapıklık olarak niteleniyor. Bunların içinde taraflardan birinin baskı altında tutulmasını, istemediği bir davranışla karşı karşıya gelmesini sayabiliriz.

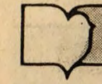
Çiftlerin birbirlerini sömürmeleri olayını ise salt eşcinsellerde görmüyoruz. Ayrı cinsten insanlar arasında da cinsel ilişki sırasında sömürü söz konusu olabiliyor. Ancak bugüne dek bu tür davranışların sapıklık olarak tanımlandığına hiç rastlanmadı. Çiftlerden birinin cinsel ilişki içinde yetersiz olduğu durumlarda ise kavram rahatlıkla kullanılabilmekte. Yine aynı biçimde cinsel ilişki sırasında taraflardan birinin kendini alçaltması, yada kendini veya karşısındakini dövme gibi tutumlar da kavramın kapsamı içine alınmakta. Ve bu tür davranışlar içine giren insanların mutsuz oldukları kesin bir gerçek. Onların tüm yaşantılarını etkileyen böyle bir sorunun doktor yardımıyla çözümlenebileceği de bir gerçek.

Kendimize gelince: Kendi kendimizi aldatmamıza hiç bir neden yok. Hepimizin bilinç altında zaman zaman düşlerimizde ortaya çıkan bazı gizli istemlerimiz olur. Örneğin bugünkü blucinlerde göze çarpabilen cinsel organlar içimizdeki gizli kalmış sergicilik yönünün dışa vurumu sayılabilir. Yine aynı şekilde bir anlık dahi olsa kafamızdan geçen bazı düşünceler-örneğin cinsel ilişki sırasında kaba güçten yararlanmak gibi- içimizdeki sadist düşüncelerin dışa vurumu sayılabilir. Bu tür düşünceleri bize ayıp geldiği için sürekli bastırırız, çünkü bunlar kafamızdaki "normal insan davranışı" kavramı ile ters düşmekte, çelişmektedir. Böyle bir durumda rahatlıkla kendimizi de sapık sanabiliriz. Ancak gizli duygularımızı, istemlerimizi objektif olarak görmemiz, sanki bir aynadan kendimizi seyrediyormuşcasına onları izlememiz bizim yararımızadır. Çünkü baskı altına alınan her duygu bir çıkış noktası arar . Sapıklık da bir tür duygu patlamasıdır. Çocuklarını döven, gençleri akıl almaz hileler ile baskı altında tutan, onların güçsüzlüğüne karşı kendi fiziksel erklerini koz olarak kullanan yetişkinler, bu ufak yaşam dolu çocuklardan, ileride bunalımlı, sapık yetişkinler oluştuğunda hiç şaşırmamalı.

"Elan" dergisinden özetlenerek çevrilmiştir.

Peter Brookes

BİR KADIN BİR YAŞAM

Doğum kontrolünü öğretmek için tüm ömrünü verdi:

MARGARET SANGER

"Eğer kadınlar kendi gebeliklerini planlayamazlarsa yaşamlarının uzun bir dönemi olan 12-50 yaş yılları arasında pek az şeyi planlayabilecekler demektir."
Margaret Sanger (1879-1966)

Taylor Sargent

Kadının "bedenine sahip olma özgürlüğü" için savaşanların en önemlilerınden bir, hiç kuşkusuz Margaret Sanger'dir. Mart 1914'te ilk sayısı yayımlanan **"Woman Rebel"** adlı dergisi ile başlattığı savaşa, II. Dünya Savaşı sonrası yıllarda, Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen hormon araştırmalarına parasal ve yönetsel katkılarda bulunarak, sürekli doğum kontrolü konusunda yazarak, konferanslar vererek devam etti. Yaşamını tek bir amaca, bütün dünyadaki kadınlara en iyi ve doğru doğum kontrol yöntemlerini sağlayabilme, duyurabilme çabasına adadı.

Brooklyn-Brownsville'de ilk doğum kontrol kliniğini açan Margaret Sanger, ekonomik sıkıntı ve güçlüklerin fazlasıyla doğurgan kıldığı işçi sınıfı kadınlarına, yaşamlarını değiştirecek bilinci kazandırmak için yıllarca uğraştı. Hazırladığı, basit ancak temiz bir dilde yazılmış, kadınlara vajinal temizlik, prezervatif, diafram, vajinal fitillerin kullanımları gibi bilgileri veren 16 sayfalık **"Family Limitations"** adlı broşürü New York'ta bile bastırabileceği bir yayınevi bulmakta zorluk çekti. Basımevlerinde çalışan erkeklerin olumsuz tutumları onu yıldırmadı. Bazıları böyle bir şeyin basılmasının onu "Sing-Sing"e (*) götürecek yol olduğunu savundu.

Sonunda broşürü basacak yüreklilikte biri bulunduğunda, bu işin gizli yapılması gerekti. 100.000 adet broşür paketlenerek, değişik şehirlerin antrepolarında saklandı, onun **"dağıtın"** demesi için bekletildi. Planı, tutuklanmasına karar verildiği anda, hızlı ve sağlam bir dağıtımın gerçekleşmesiydi.

İLK HİJYENİK ADIMLAR

Margaret Sanger'in bu yöntemlere ilişkin verdiği bilgiler bugüne kadar çok geliştirildi kuşkusuz. Vajinal temizlik önerileri, o gün için bile yetersiz sayılabilirdi. Ancak işçi sınıfı kadınına etkileyici ve inandırıcı bir dille seslenebiliyor ve yetersiz de olsa binlerce kadına ilk hijneyik adımı attırıyordu.

Sanger, 50 yılı aşkın bir süre doğum kontrolü konusunda çalıştı. 1920'de Japonya, Çin ve İngiltere'de uluslararası doğum kontrol konferanslarına katıldı. 1927'de Cenevre'de yapılan "Dünya Nüfus Planlaması Kongresi"ne, 1930'da Sovyetler Birliği ve Hindistan'a çağrıldı.

Beklentilerinin pek çoğunun gerçekleştiğini görebildi. Bunlardan biri, Amerikan mahkemelerinin doktorlara, **"hastalarının gereksinimleri doğrultusunda"** vajinal ya da oral doğum kontrol yöntemleri **önerme yetkisini vermesi oldu.**

1977'ye gelindiğinde Amerikan Tabibler Birliği Aile Planlaması Komitesi, doktorlara bu konuda yasal yetki tanınmasından yana olduğuna dair görüş belirtti.

1959'da oral doğum kontrolü konusunda hazırlanan bilimsel bir raporda, bu tür bir üretimin gerçekleşmesindeki öncü çalışmaları için Margaret Sanger'i saygıyla anıyoruz" denilmekteydi.

Günümüzde çevre kirlenmesi ve nüfus patlaması gibi iki çok önemli sorunla uğraşanlar, nüfus planlaması konusunda belki de en eski öncü olan Margaret Sanger'e çok şey borçlu olduklarını bilmelidirler.

Margaret Sanger/"**Woman and the New Race**"(Kadın ve Yeni Kuşak) New York, Brentano Yayınları, 1920

Doğmamış bir çocuğa mektup yazıldığında...

Doğum kontrolu kadının mı, karı-kocanın mı sorunudur?

Anne olup olmayacağına, istediği çocuk sayısına kendi karar vereceği güne kadar, kadın hangi konumda olursa olsun, evli ya da bekâr, tutsak sayılacaktır. Önerilen çözümler, ister geleneksel, ister çağdaş olsun, kanunlara uysun ya da ters düşsün, kadının konumunu temelde değiştiremeyecektir.

MARGARET SANGER

Doğum kontrol sorununun ortaya çıkışı, kadının kendini bağımsız kılma çabasının bir sonucudur kuşkusuz. Kadın, yüzyıllardır üreme organlarına vurulan bağımlılık damgası ile, gerek kendisini gerekse bütün dünyayı köleleştirmiştir. Oysa acı çekmekte olan kadının bedenidir. Gereksiz üretmenin yıkıcı etkisi ile cinsel isteğini yitirmek zorunda kalan da kadındır.

Bir toplumun geleceği, gelişme potansiyeli, kadının bedeninde yatar. Böylece diyebiliriz ki: Özgürlüğünü belirleyecek olanakları yaratmak, kadının birincil görevi ve hakkıdır.

Kadın yüzlerce yıldır bu sorumluluğunu yerine getirmekten alıkonmuştur. Şimdilerde ise bu konumundan sıyrılmaktadır. Özgür olmayı da onun adına kendinden başka kimse gerçekleştiremez. Kadın - yalnızca o- kendini özgür kılabilir.

Dünyanın en temel özgürlük ilkesi, kadının özgürlüğüdür. Özgür kuşaklar tutsak analardan doğamaz. Bağımlı bir kadın, çocuklarına özgürlük kavramını aşılayamaz. Kendi bedenini yönetemeyen, ona sahip çıkamayan hiçbir kadın özgür değildir. Kadın bilinçli olarak, anne olup olamayacağına karar veremediği sürece özgür değildir. Bazı kadınların, geçimlerini sağlamış olmalarından dolayı kendilerini "özgür" saymaları, bazılarının da cinselliği geleneksel kurallar dışına çıkıp serbest ilişkilerde yaşamaları, kadının özgürleştiği anlamına gelmez.

Kendi yaşamını kazanankadın, küçümsenmemesi gereken bir çeşit özgürlük kazanmış olabilir. Ancak nitelik ve nicelik bakımından bunun cinsel birleşmede söz hakkına; doğurmak ya da doğurmamak kararını verebilme özgürlüğüne sahip olma yanında sözü bile edilemez.

Çalışan kadın, yiyecek, giyecek ve konut sorununu, eşinin eline bakmadan çözümlüyor olabilir. Ancak para kazanmış olması, bütün bu maddesel etkenlerden daha güçlü olan cinsellik dürtüsünün, onu annelik sorunu ile karşı karşıya getirmesini önleyemez. Geleneksel kurallara karşı çıkarak, eşini kendi seçen, sözde"özgür" kadın, kişiliği olduğunu ve yürekliliğini savunur. Kısıtlandırılmadan kendi eşini seçebilme başarısına erişmiş olsa da kadın, bu defa üreme organının tutsağı olacaktır. Diğer taraftan, kendi istediği erkekle evlenebilme şansını elde etmiş olan kadına oranla yasal evlilik yapmamış kadının, kanunlar ve gelenekler önünde durumu

Picasso

bekar, tutsak sayılacaktır. Önerilen çözümler, ister geleneksel, ister çağdaş olsun, kanunlara uysun ya da ters düşsün, kadının konumunu temelde değiştiremeyecektir.

"Cinsel ilişki, anlamını iki kişinin birleşmesinde bulur" savı, sonucu denetleme sorumluluğunu tek başına kadına yüklememelidir. Korunma eyleminin sorumluluğu , neden bütünüyle, fizik gücü erkeğe oranla daha az olan, cinsiyeti gereği belirli dönemlerde bedensel yıpranma yaşayan kadına bırakılır? Neden yalnızca kadın böyle bir yükü benimser?

Bu evrede kadının sorununu, **ideal olan** ve **ideale varmak yolundaki** koşullar olarak iki ayrı yönden irdelemeliyiz. Çağdaş bir toplum düzeninde, doğum kontrolüne kadın kadar erkeğin de eğileceği bir varsayım değildir. Ancak, bugün karşımızda duran kaskatı gerçek, erkeğin böyle bir sorumluluğu yalnızca reddetmekle kalmayıp, birey ya da kitle olarak kadının bedensel sorumluluk elde etmesini engelleyecek tutumlar geliştirdiğidir. Günümüzde kadın, hâlâ korunması gereken bir varlıktır. Eşi tarafından bir birey olarak değil, erkeğin gereksinimler paketinin bir parçası olarak görülür.

Yüzyıllardır bütün karar hakkını, çözümleri erkeğe bırakmış olmasının sonucu, kadın hâlâ bağımlıdır. Kandırma, uyum sağlama, alçaktan alma, boyun eğme gibi davranış modelleri çizerek, haklara değil, bağışlanmışlıklara sahip olabilmiştir ancak. Böylece de sömürülmüş, tutsaklığa hüküm giymiş ve cinsel doyum kaynağı olmaktan öte gidememiştir.

Bu durumun sonucunda erkek nasıl bir

malı, eğitilmelidir. Ancak, bilinçsizlik sonucu ortaya çıkan istenmeyen çocukları karnında taşıyan, doğuran, bakan, büyütmeye uğraşan kadındır. Sakat, eksik doğan, gıdasızlıktan hastalanan, erken yaşta çalışmaya itilen çocuğu karşısında, ilk ve en çok yıpranan kişi kadındır. İstenmeyen gebelik korkusu yüzünden yok olan, kadının cinselliğidir. Ve sonunda benliğine sahip olabilme fırsatını umutsuzca yitiren de yine kadındır.

Sorunu yönlendiren teoriler değil, koşullardır. Düşler değil, gerçeklerdir. Koşullar ve gerçekler, yükü bütünüyle kadının omuzlarına yüklemiştir.

Kadın artık şunu bilmelidir: Bir erkek evinde ne kadar sevecen, anlayışlı olursa olsun, toplumun kanunları yapan, cezaları uygulayan erkeğinden beklenebilecek pek bir şey yoktur. Bu kadarını bilmek yeterli midir? Kadınlar, erkeklerin ayak izlerinden gitme, onlar gibi düşünme, yaşamın genel sorunlarını erkek yöntemleriyle çözme eğilimi içindedirler. Özgürlüklerini elde ettikten sonra, devlet, sanat, bilim, endüstri vb. çalışma alanlarında bulacakları hazır koşulları benimserlerse, erkek dünyasının bir köşesine sıkışmaktan öteye gidemeyeceklerdir. Bir kadının erkek gibi davranmaya, erkek işi yapmaya, ya da erkek gibi düşünmeye gereksinimi yoktur. Yaklaşık bütün dünyada egemen olan, erkek kafa yapısının kendini yönlendiremeyeceği korkusundan da kurtulmalıdır. Kadının amacı erkeksi bir dünyayı güçlendirmek değil, kadınca bakışın hak ettiği yeri almasını sağlamaktır. Amaç **erkek yapısı** bir dünyanın korunması yerine, kadının varlığını bütün eylemlere katarak **insan yapısı** bir dünyanın yaratılmasını sağlamak olmalıdır.

Kadın kabullenmemeli, soruşturmalı, araştırmalıdır. Çevresinde yükselen duvarlar karşısında yılmayarak, benliğinde tutuklu bulunan ve kurtulmak için savaşan kendi insan değerine saygı duymalıdır.

Var olan koşulları değil, olması gerekeni düşünmelidir kadın. Erkek yapısı toplumun dogmatik düşün sistemini açık ve eleştirel bir gözle izlemeli, dinlemelidir. Yeni ve özgür hareket yolunu kendi geliştirdiği yepyeni değer yargıları doğrultusunda çizmelidir. Kendini ve saygınlığını kabullendiren kadın, yaşamındaki erkeği de özgür kılmış olacaktır. Erkeğin kadına, dolayısıyla kendine vurduğu kölelik bağı da böylece kırılmış olacaktır. Her devirde kadını kısıtlayarak, kendinden pek çok değerin esirgenmesine neden olan erkek de, bunlara yeniden kavuşacak ve yeniden doğacaktır kuşkusuz.

Özetlersek, kadının ana özgürlük ilkesi anne olup olmama ve kaç çocuk istediğine karar verebilme hakkıdır.Erkeğin bu konudaki tutumu ne olursa olsun, sorun tek başına kadınındır. Erkeğin hakkı olmasından önce, yalnızca ve yalnızca hak kadınındır. Her bir bebek doğarken bir kadının yaşamı tehlikededir. Bir insanı böylesi bir tehlikeyi göze almaya hiç kimse, ne devlet, ne bir erkek zorlayabilir. Bu olayı yaşayıp yaşamamak kararını da ancak kadın kendi vermelidir.

Doğum kontrolü kadının öznel sorunudur. Kadınlar bu gerçeği ne kadar çabuk öğrenirve benimserlerse, annelik kavramı da toplumda hak ettiği saygın yerini o kadar güçlü ve çabuk alacak, ve o zaman dünya çocuklarımız...

Ve doktor dedi ki:

"Kardeşim ben kürtajın daha pahalı yapılmasından yanayım"

AYFER OLCAY

Kadın doğum hastalıkları uzmanı bir doktora, kürtajın kadın vücudunda ne gibi olumsuz etkileri olabileceğini sorduk.

Aldığımız yanıt:

"Kürtaj, sağlık koşullarına titizlikle uyarak uygulandığında kadın vücudunda hiçbir olumsuz etki yaratmaz. Ancak sterilizasyon dediğimiz, uygulama sırasında temizlik kurallarına uyulmaması, istenilmeyen sonuçlar doğurabilir. Bir diğer konu da, gebelik esnasında yumuşamış bulunan rahimin, kürtaj esnasında delinebilirliği. Bu konuda hiçbir uzmanın önceden garanti vermesi sözkonusu değildir.

Her ay bir çocuk yapmak üzere yenilenen rahim hücreleri, sık sık uygulanacak kürtajla yıpranabilir.

Derin kazımalardan sonra, anne bir daha çocuk sahibi olabilme şansını yitirebilir.

Kürtaj, yalnızca istenilmeyen gebelikten kurtulmak için değil, bugün tıp alanında tedavi edici yöntem olarak da bazı kadın hastalıklarında kullanılmaktadır."

Aynı soruları sorduğumuz bir başka uzman doktor ise, sanıyoruz erkek olduğundan, biraz da hemcinslerini koruyan bir yanıt vermeyi uygun buldu:

"Kürtajın kadın vücudunda hiçbir olumsuz etkisi yoktur. Bir şeye olumsuz etkisi vardır, Neye biliyor musunuz? Erkeğin cebine...

Biliyorsunuz, kürtaj, öyle az parayla yapılmıyor."

-Peki sayın doktor, sözü buraya getirdiniz, size göre bu uygulama ailelere çok para yüklemeden yapılabilir mi? Bu konuda kişisel görüşünüz nedir?'

"Kardeşim ben bu işin daha pahalıya yapılmasından yanayım. Şimdi prezervatif 300 lira. Kürtajı 100 liraya yaparsanız ne olur? Adam gidip prezervatif alacağına, getirir karısını kürtaj ettirir. Ben derim ki insanlar hastanelere gelsinler, beş dakikada spiral koyalım. Doğum kontrolü yöntemlerini öğretelim. Ancak tüm bunlara rağmen gebelik varsa, aile de istemiyorsa, kürtaj yoluna gidilsin."

Doktor bey burada size kişisel bir soru sormak istiyorum: Muayenehanenizde kartaj yapıyor musunuz?

"Hayır yapmam."

Neden?

"Çünkü yasal değil. Yasal olmayan hiç bir şeyi yapmam."

- Sayın doktor size son bir soru: Bu konuda gündemde bir yasa tasarısı var. Konunun uzmanı olarak görüşleriniz nedir?

"Ben talimatlara uyan bir devlet

AYŞE DURAKBAŞA

Günlerce Fallaci'nin "Doğmamış Çocuğa Mektup"unu elimde gezdirdim. Şiir gibi bir kitap, satırlarını dizeymiş gibi yeniden yeniden okudum. Değişik ruh hallerimde farklı alıntılar yapmışım; güncelerimi okuyorum da, biraz Fallaci, biraz ben ve tanıdığım kadınlar ya da tanımış olduğum öyküler, 'kadın'ca yaşantı öyküleri...

Kitabı elimde görünler, "Gene feminist kitaplar okuyorsun" diye takıldılar. Doğrusunu söyleyeyim; bu kitabı, herhangi bir 'ist' ya da 'izm' içine sığdırılamayacağı için daha da çok sevdim. (Kafalarında feminizm 'öcü'sü olanlar, bu denli sevmemişlerdir, herhalde.) İşte bir kadının öyküsü, 'kadınlar şöyledir'; 'böyle olmalıdırlar' diye vaız vermiyor; yalnızca 'ben varım' diyor. Gorki'nin 'ana'sı nasıl başka bir tür yaşam savaşımıyla işlenirse zihnimize, Fallaci'nin öyküsü de öyle. Toplumda kadın olarak yaşamanın zorluklarıyla başetmeye kararlı, 'kişi' olarak varolmak isteyen bir kadın. En güzeli de çelişkilerini, sorularını dile dökmekten korkmuyor; çünkü inanıyor; ünlem işaretlerine sığınmak değil, ünlem işaretlerini soru işaretlerine dönüştürebilmek, yaşama coşkusunun ta kendisi; ve 'yaşam ölmez' diye bitiriyor, rahmindeki 'doğmamış çocuk'la diyalogunu.

"Yüreğin, beynin, cinsiyetin yok. Ve sen, yüreği ve beyni olan bir kişi olarak yetişirsen, şu ya da bu biçimde - erkek ya da kadın olarak - davranman konusunda ısrar edenler arasında ben olmayacağım. Ben yalnızca, doğmuş olmak mucizesinden sonuna dek yararlanmanı, hiçbir zaman korkaklığa boyun eğmemeni isteyeceğim senden. Her an pusuda bekleyen bir hayvandır korkaklık. Hepimize hergün saldırır; kendisini param parça etmesine izin vermeyen insanların sayısı ise çok azdır."

En çok da Fallaci'nin yürekliliğini, meydan okuyuşunu sevdim. Bazen diğer kadınlar uzak bana; benim kadınlığım bana uzak. İşte sanki tüm kadınların ortak duyarlığını yakalamış Fallaci. Nasıl da içten yazmış, tanıdığım tüm bana yakın kadınlara almayı tasarladım bu kitabı; önce anneme, kızlarına da. **Kadınlık bu denli zor olmalı;** annemin dünyadan, yaşamdan bıkmasını istemiyorum, bana yaşam veren o değil mi? Kızkardeşim, 'evlenirsen anlarsın, diyor, kadınlığı'.

"Biliyorum, erkekler tarafından, erkekler için düzenlenmiş bir dünya bizimkisi... Ama işte, belki de sırf bu nedenlerle, kadın olmak çok harika bir şey. Nasıl da cesaret isteyen bir serüven! Hiç bir zaman sıkıcı olmayan bir meydan okuma!"

Güncemden okuyorum da, otobüste, Etiler yolunda Gazel'i düşlemişim. Yakın zamanda olmak koşulu olmayan bir çocuğu, yani çocuğumu düşleyemez miyim? **"Keşke erkek olsaydım demeyesin. Ben hiç demedim... Gene de.. erkek olursan da aynı ölçüde sevinirim... Benim için herşeyden önemlisi senin bir kişi olman. Kişi, harika bir sözcük; çünkü kadın erkek ayrımı yapmıyor, kuyruğu olanlarla olmayanlar arasına bir sınır çizmiyor."**

Bir kadının 'kişi' olarak var olma savaşımını okuyoruz, kadınla rahminde ona dirim işareti veren çocuk arasındaki diyalogdan. Çalışan bir kadın, yalnız yaşıyor, kendine özgü bir yaşantısı var. Yaşayan bir gerçeklikle, yine onun bedeninde gelişen bir 'varolma olasılığı'nın çelişkisini okuyoruz. Tüm kadınlar, 'birey-tür çekişmesi'ni yaşarlar yaşam boyu; her ay, kendi bedenlerine yabancılığı yeniden duyumsarlar; ya da kazarsa, istemeden gebe kaldıklarında. Oysa 'kişi' olmak demek, kendi yaşamını yönlendirmekte özgür olmak, seçim yapmak demektir. Analık, türü sürdürme görevi değildir, diyor Fallaci. **"Analık ahlaksal bir görev değildir. Dirimbilimsel bir olgu bile değildir. Bilinçli bir seçimdir analık."**

"Erkek gebe kalamaz ki... bu bir üstünlük mü, yoksa bir kısıtlama mı?" Analığı yücelten bir kültür bizimkisi. Oysa pekâlâ çelişebilir kadının bireyselliğiyle. **"Kadın dendi mi aklınıza bir döl yatağıyla iki yumurtalık geliyor, yalnızca, bir birey değil."** diye isyan ederek, kadını analığının yanında tüm varlığıyla, kişiliğiyle tanımaya çağırıyor Fallaci. Bende bu çağrıya katılıyorum.

çok daha kötüdür.

Anne olup olmayacağına, istediği çocuk sayısına kendi karar vereceği güne kadar, kadın hangi konumda olursa olsun, evli ya da

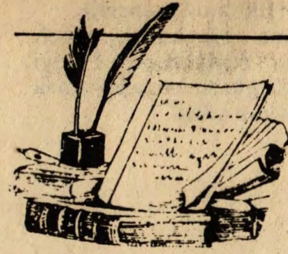
bedel ödemektedir? Erkeğin de yaşamı cehenneme dönmüş değil mi? Biliyoruz ki erkek de kadın kadar acılar, sıkıntılar çekmektedir ve en az kadın kadar uyarıl-

için yaşanılası bir yer olacaktır.

Derleyen ve çeviren:
Nimet TUNA

memuruyum. Bu konuda hiç kimsenin beyanda bulunmaması konusunda tamim var. Yasa hakkında ancak bakanlık beyanda bulunabilir. Onlardan alın."

OKURDAN

Zaman zaman kimi konular güncellikleri nedeniyle öncelik alabilirler. Kürtaj konusu bir bakıma böyle bir öncelik kazanmaya başladı. Önce, Kürtaj Yasa Tasarısı hazırlıkları, kürtaj konusunun kadınlar tarafından acilen tartışılması gereğini ortaya çıkardı. Ama asıl gelişme, çok sayıda kadının Somut'ta çıkan çağrıya ya da yazılara yanıt vererek kürtaj tartışmalarında hemen yerlerini alması ile gerçekleşti. Bu nedenle bu sayımızı Türkiye'nin dost bir yanından gelen kürtaj tanıklık ve mektupları ile çıkarmak istenir bir zorunluluk oldu. Ne yazık ki yerimiz gelen tüm yanıtları yayınlamaya yeterli değil. Ama kürtaj, biz kadınlar için bitmeyen bir dertleşme ve düşünme kaynağı olmaya devam edecek gibi. Bu nedenle de bu konuya sık sık dönülmesi gerekecektir.

Tüm kadınların "kadınlık" sorunlarının başında "hayat verme/me hakkı" ile "kendi bedenine sahip olma" hakkı gelir. Bu haklara ilişkin sorunlar sınıf, meslek, yaş ayrımı gözetmeksizin tüm kadınları en doğalsız biçimde etkiler. Aşağıdaki yazılar aramızdan kimilerinin bu olguları nasıl yaşadıklarını örneklerken; kürtajın hiç ayrımsız tüm kadınların sorunu olduğuna da tanıklık ediyor.

KÜRTAJI YAŞADILAR VE YAZDILAR

Dost Somut,

Kürtaj! Yıllardır tartışılıyor. Yasallaşmalı mı? Yasallaşmamalı mı? Ama yıllardır süren bir gerçek var ki milyonlarca kadın kürtaj olayını yaşıyor. Bazen doktor kontrolünde, bazen kendi imkanlarınca.

Ben kürtaj olayını 4 kez yaşadım. Kürtajların hepsi doktor tarafından yapıldı. Çalışıyorum. Evliliğimin 9. ayında ilk bebeğim oldu. Yeni evlenmiştik. Bir sürü borç vardı. Çocuğa da baktırmak zorundaydık.

Doğumdan hemen sonra sprial taktırdım. Olağan-üstü kanama geçirdim. Bir süre hap kullandım. O da beni aşırı sinirli yaptı. Bu arada hamile kalmıştım. Doğurmam imkansızdı. Bir arkadaşın aracılığı ile özel doktora gittim. Doktor muayene etti ve çocuğu almak için masaya yatırdı. Olağanüstü korkmuştum. Çocuğu istemediğim için kendimden nefret ettim. İçimde canlanmaya başlayan, ufacık, savunmasız bir ceninin katili olarak gördüm. Ama bir taraftan da dünyaya geldiğinde çekeceği çileleri düşündüm. Çelişkili duygular içinde çocuğumu aldırdım. Rahim içine bir iğne vuruldu. Bütün iş bu iğne vuruluncaya kadar. Biraz bekledi ve çocuğu kazıyarak aldı. Nasıl bir işlem yapıldığını görmedim. Sadece o soğuk aletlerin seslerini duydum. Kürtajdan sonra büyük bir tiksinti duydum. 2. kürtajı ilk kürtajdan 3 ay sonra oldum. Aynı duygular içindeydim. Hangi doğum kontrolünü uygulayacağımızı saptayamadan bir kere daha hamile kaldım. Onu da aldırmak zorunda kaldım. Çok az aralarla kürtaj olmak beni oldukça sarstı. Fiziksel ve ruhsal. Cinsel yönden bir soğukluk içindeyim. Her cinsel birleşmede hamile kalma korkusu duyuyordum. Bu da cinsel yaşamımızı etkiliyordu. Bir süre sonra yine hamile kaldım. Onu da aldırdık. 4 kez kürtaj olmuştum. Bu arada da oğlum 5 yaşına basmıştı. Bu doğum kontrolü konusunda ne uygulayacağımızı bulamadığımız bir sırada bir kez daha hamile kalmıştım. Doktora başvurdum. Kürtajlarımı değişik doktorlara yaptırmıştım. Gittiğim doktor kürtajı yapamayacağını, rahmin çok zedelendiğini, masada kalabileceğimi söyledi ve çocuğu almadı. Doğurmak istemiyordum. Çalıyordum. Bakımı bir sorun olacaktı. Bir kaç doktor daha gezdim. En son gittiğim doktor, çok yüksek bir fiyat istedi. Eğer verirsem alabileceğini söyledi. Bu arada masada kalabileceğimi de belirtti. Çok öfkelenmiştim ve sonunda çocuğu doğurmak zorunda kaldım. Şimdi 8 aylık yavrumu birgün aldırmak için doktor kapıların'da gezdiğim için kendime çok kızıyorum.

S. Ö.
Eskişehir.

"Benden olduğuna emin misin?"

Ben ve benim gibiler, tepki göstermek, hak edileni almak için özümüze yönelik bir hareketin ille de gerekmediğini ne zaman anlayabileceğiz?

Hiçbir evlilik diğerlerinden farklı olmadı. Benimkinin ne özelliği olabilir ki?

Geçen yıl tam da bu zamanlar, manavların önünden geçerken o hiç sevmediğim portakallara nasıl da imreniyorum. Yine de kendimi kandırmaya çalışarak, "hayır" diyorum. Sadece bir gecikme sözkonusu değil benim inanmaya çalıştığım gibi. Neden bilmiyorum, benim için bu olanaksızmışcasına düşünüyorum. Oysa "O" yerine yerleşti bile, bal gibi biliyorum bunu.

Sorunlu bir ilişkinin ürünü olduğundan bir türlü baba adayına onun varlığından sözedemiyorum. Sonunda herşey düşündüğüm gibi oluyor. "Benden olduğuna emin misin?" diyor, benim sevgili aydın ve devrimci erkeğim. Tepkim karşısında yumuşuyor, "şaka yapmıştım, aldırma, peki neden önlem almadın" diyor. Nasıl hemen hatasını ayrımsıyor. Ne iyi yüreklidir o!

Bir daha bu konuyu açmak anlamsızdı, görüşmenin de anlamı yoktu. Telefon etti, yüreği elvermiyordu besbelli! İnce bir alayla "O"nun ne durumda olduğunu sordu. Ne yapacağım onu ilgilendirmiyordu bile.

"O" ise sekiz haftalık olmuştu ve ben her şeye karşın seviniyordum.

Doktor'a "hayır, doğurmayacağım" dedim. "Evli olmadığınız için mi?" dedi. Hayır, değildi. Okulumu bitirememiştim ve o zamankinden daha çok kazanmam gerekiyordu. Çünkü ona tek başıma bakmam sözkonusuydu. Şimdi düşünüyorum da ekonomik açıdan daha rahat bir düzeyde olsaydım, başka hiç bir şeyi sorun etmezdim gibi geliyor bana. Baba adayımız ile mahkemelerde karşılaşmak da ayrı bir zevk olurdu sanırım.

Belirttiğim gibi onunla bir kez daha görüşmeden, bu konuda uzman bir doktora başvurup sağlıklı bir operasyon geçirdim.

Ve "kürtaj" neden gerekli olsun? Bunca çözüm yolu varken, yıpranan neden hep biz oluyoruz? Onlara sorumluluklarını ne zaman anımsatacağız? Hani o çok iyi bilip de işlerine gelmeyen sorumluluklarını.

(Melike İ.)

Bir yığın karmaşık duygu

İlk kürtajımı 23 yaşımda, üçüncü çocuğumdan sonra oldum. Kürtaj olacağım gün durmadan ağladım. Bedenime ne olacağını, ne yapılacağını bilmiyordum. İlk kez bir "erkek" kadın-doğum uzmanına gidecektim, çok utanıyordum. Çocuklarımı çok seviyordum; bilerek bir çocuğumu yok etmenin, günah işlemenin acısını, korkusunu; günah işlediğim için çocuklarıma birşey olur endişesini ve daha bir yığın karmaşık duyguyu yoğun yaşadım, ağladım.

Doğurmanın, o yaşta, memur geliri ile dördüncü bir çocuğa bakmanın kocamdan hiçbir yardım olmadan benim için mümkünü yoktu.

50'li yıllarda doğum kontrol araçları, ilaçları, böylesine yaygın değildi veya ben bilmiyordum. Kocam için sorun değildi doğal olarak... Hem onun yapabileceği iki şey vardı: prezervatif kullanmak, dışarı boşalmak ama birincisinden doğru dürüst tad almıyordu, ikincisi içinse "sen bilemezsin karıcığım, erkek dışarı çekerse asabı bozulur, sinirli olur" derdi. Yazık değil mi ona?! Bu kadarcık bir fedakarlığı (gebe kalma, kürtaj olma gibi)iyi bir eş, iyi bir kadın yapmasın mı kocasına?!.. Böyle diye diye beş kürtaj oldum ve bir doğum daha yaptım.

Bedenimde kürtajdan ötürü bir arıza olmadı, buna da şükür.

Kürtaj yasağı var mıydı? Bilmem. Bildiğim, evli olan ve parası olan her kadının doğurmak istemediği zaman kürtaj olduğu. Ee, parası olmayan, evli olmayan da ya kendi kendine halletsin ya da doğursun...

M.A.
Ankara

kadın insan

yankı/zeynep

Gençliğin toplumsal sığınma köşeleri: KAHVELER

GENÇ DEDİĞİN TAKILDIĞI KAHVEDEN BELLİ OLUR !

Kahveler, ülkemizde insan yaşamında uzun bir süre yer alır. Gençlikten, emekliliğe değin. Bu süreçte, her kesim, kendine özgü kahve yaşamı oluşturur. Bu, neredeyse bir 'kahve kültürü' kavramı üretecek boyutlara varır. Kahveler bu yapıları ile ilişkilerin eğitim, yaş, kültür ve ekonomik durum temelinde yeniden üretildiği ve kendilerine özgü biçimler aldığı alanlardır, yerlerdir. Ama hep 'gayrı-resmi'. (Belki, bir ölçüde emekli kahveleri bunun dışında tutulabilir.) Toplumumuzda insan yaşamını bu kadar uzun süre etkileyen bir kuruma nasıl böyle ilgisiz kalınabilir! Veya neden ilgisiz kalınır? Resmi çevreler ilgisiz kaladursun, ilgisiz kalmayan, üstelik çok da ilgili olan iki kesim var. Küçük işletmeciler ve gençler. Bunu görmek için hiç de öyle, "**istatistiksel, plansal, feylozofça**" şeylere gerek yok. Bir lise veya üniversite çevresini dolaşmak, bir okul dağılışında öğrencileri izlemek yeterli.

Okulların civarı, gençleri "buyur" eden "gençlik kahveleri" ile çevrili. Biz de genç olarak gençlik kahvelerine buyurduk. Gördük ki , ohoo!..

Kahveler, okul yaşamının büyük bölümünü alıyor

Bir araya gelinecek yer öyle az ki...

İçerisi silme duman kiminde efkâr, kiminde pink-floyd... keyif yaman!

"Bizim için her sabah o kadar uğraşan kahve sahiplerini günün diğer saatlerinde yalnız bırakmak istemiyoruz!"

Somut Gençlik Araştırmaları Grubu

KAHVELER DOLU DOLU...

İstanbul Üniversitesi'nin etrafını onlarca kahve çevrelemiştir. Tıka basa üniversite öğrencisi ile dolu. Hukuk, İktisat, Kimya... fakültelerinden yüzlerce öğrenci. Bir kahvede arabeks, bir kahvede **Pink Floyd**. İçerisi silme duman. Herkes dumanaltı. İktisatın babalarından sayılan Adam Smıth'in 'arz ve talep'i nasıl açıklar bu durumu, bilmiyoruz ama bir iktisat öğrencisi, Mustafa Ünal "Neden kahve?" yi şöyle açıklıyor:

"Okula girdiğim ilk gün... İlk ders. Sınıf oldukça kalabalıktı. Öğretmen bize bu kadar kalabalıkta iktisat öğrenilmez ' dedi.. O günden beri okula pek uğramıyorum, yalnızca sınavlara giriyorum. Çalışmadığım zamanlar hep kahvedeyim. Okuldan çok buraya geliyorum. Kahvenin tek etkileyici yanı, arkadaşlarla birlikte olmak ve hoşça vakit geçirmek. Kahve ortamı, müziği, dumanı, beni o kadar rahatsız etmiyor.

Darüşşafaka Lisesini bitirdim. Kahvede ders çalışmaya zamanla alıştık. Şimdiki okulum her yönden yetersiz. Sosyal faaliyet olarak satranç, ping-pong var. Fakat hepsi yetersiz. Bunlar dört-dörtlük olsa belki kahveye bu kadar sık uğramazdım. Kahveyi seçmemde ekonomik durum elbette bir etken. Bir kız arkadaşımla pastane ve benzeri yerlere gitmeyi tercih edebilirim. Ama daha çok buraya geliyoruz. Bunun da ekonomik, alışkanlık gibi nedenleri var...

Aslında üniversitelerde yürütülen kültürel çalışmalar, kahvelerde de yürütülebilir. Satranç turnuvaları gibi. Bu tür kahveler için pilot bölgeler seçilmeli. Bu da elbette üniversite civarında olmalı. Ancak bu kadar doğal istekler için bile bir sürü engeller çıkıyor karşımıza. En azından bunlar "toplu hareketlere" giriyor...

Sonuç olarak şu söylenebilir ki okulda yer

Üniversite gençliğini kahveye çeken önemli etkenlerden biri de, okul içinde alternatif yaratılamamış olması. Üniversitelerde kültürel çalışmalar, büyük ölçüde işlerliğini yitirmiş. şu "gençlerin boş zamanlarını değerlendirme "lafları ne kadar sık edilirse edilsin, üniversite içinde ve dışında "boş zamanlık"yer ve değerlendirecek uğraş yok. (Spor unutulmadı, merak edilmesin!) Fakültelerin içinde kantinlerin olmayışı kahveleri başlı başına çekici hale getiren bir etken.

İstanbul Üniversitesi görkemli bir merkez binaya sahip. Dışardan bakan içindeki öğrenciye imrenir. İçindeki öğrenci de bir bardak çay içip, kitaplarına göz atacak, arkadaşları ile iki laf edecek yer arar. Dışı başkasını, içi öğrenciyi yakar. "Yakacak" kadar var, çünkü bir tek kantini yok bu koca binanın. Aslında bir kantini varmış. Ama öğrencilerin kantini, yemekhanenin muhasebe binası haline getirilmiş! Merkez binanın içinden umudu kesen öğrenciler de şimdi dışarıda arıyorlar çözümü..

Merkez binadan çıktıktan sonra, sağa, sola, ileri geri... nereye giderseniz gidin, gençlik kahveleri çıkıyor karşınıza. Gençler için açılmış kahveler. Gençlerle dolu. Yoğun sigara dumanı, müzik sesi, gürültü... Her bir şey var... Buralar öğrenciler için ders aralarında bir "mola' bir 'kafa dinleme' yeri. Ama aslında kafa dinleme yerinden çok, kafa ağrıtma yerleri görünümünde. Müzik bir tarafta, okey, tavla sesleri bir tarafta. Yine de öğrenciler dinlenmek için buraları seçiyor. Bir kez okul civarında, yakın. Öğrencinin bir iki saatlik boşluğu varsa, bunu geçirmek için en yakın ve ucuz yer, kahve.

MAÇKA YOLLARI TAŞTAN... AMA İKİ YANI DA KAHVE SIRALI...

Aynı oluşum. İstanbul Teknik Üniversite-

bir öğrenci bu "**atışının**" neden ve nasıl olduğunu şöyle anlatıyor: "**Ders aralarında boşluk varsa bunu geçirmek için kahveye geliyorsun. Bunun dışında sabahları ve akşam üzeri de kahve, konak yeri oluyor bizim için. Ben karşıdan geliyorum. Derse yetişmek için sabahın köründe çıkıyorum evden. Okula geldiğimde de dersin başlamasına bir hayli zaman kalmış oluyor. Bu arayı nasıl geçireceksin? Kantin mi var? Oturup çay içeceğin yer mi var? Kütüphaneler dersen, pek haklı olarak 9'dan önce açılmıyor. Bizi düşünen bir tek kahveciler var. Biz daha evlerimizden çıkmadan çayımızı ocağa koyuyorlar. Kahveyi ısıtıyorlar, temizliyorlar. Bir de, güzel bir müzik oldu mu radyo veya teypte, başka ne istersin. Biz de insanız. Sabah sabah bizim için bu kadar uğraşan kahve sahiplerini de günün diğer saatlerinde yalnız bırakmıyoruz.**"

BASIN İÇİN KAHVENİN ÖNEMİ

"**Basın**" bu soruna yeterince eğilmese de basın eğitimi gören öğrenciler yeterince eğiliyor. Hem de fiilen. Basın Yayın Yüksek okulu'nun civarındaki kahveleri dolduran öğrencilerden biri Hasan Aköcal neden "**eğildiğini**" şöyle anlatıyor:

"Kahveye okula gitmediğim zamanlar gidiyorum. Daha doğrusu biraz da alışkanlık. Okulda olmadığımız zamanlar, kahvede oluyoruz. Burada arkadaşları görüyorsun, tanıdık yüzlerle karşılaşıyorsun.

Liseyi Galatasaray'da okudum. O zamandan kahveye giderdik. O zamandan kalma diyebilirim alışkanlığım. Grup halinde gittiğimiz için zaman iyi geçiyor. Ders çalışıyor, çay, kahve içebiliyoruz. Galatasaray'ın çevresi, oyun oynanan, şamata yapılan kahvelerle sıralıdır. Buralarda spor-toto , at yarışları, vs. şans oyunları oynanır. Yani ders ve dersle ilgili şeylerin dışında her şey. Hatta

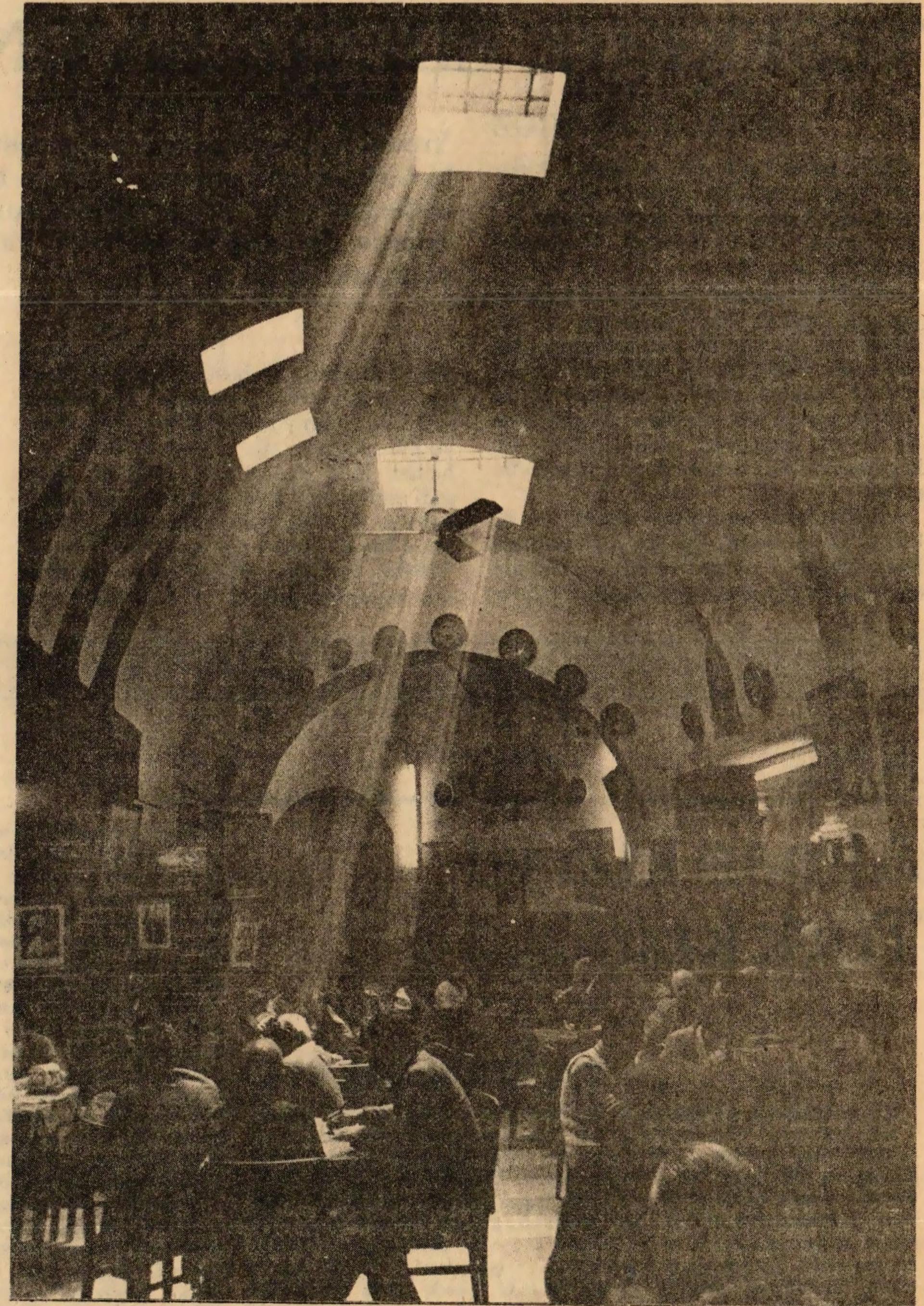
Şule Banu Özlem, Saint- Benoit lisesi öğrencilerinden, Bebek'te kahveye gelişini, okul civarında kahve veya oturacak benzer bir yerin olmayışına bağlıyor. Kız-erkek arkadaşın ve tanıdık insanların bir arada olabileceği yerlerin zorunluluğuna değiniyor ve "Kahvelere oturup arkadaşlarla biraz konuşmak, bir arada olabilmek için geliyoruz. Burası görünüm olarak güzel, sakin. Kimse kimse ile ilgilenmiyor. Kendi halimizde sohbet edebiliyoruz." diyor.

Kahvelerin oluşması ve öğrencilerin kahveleri doldurması. Bu iki olgu, karşılıklı birbirini - diğer koşulların da desteği ile -üreten bir yapıya sahip. Ortaöğrenime gelen 13-15 yaşlarında bir genç, kendine ait şeyler edinmeye, üretmeye başlaması ile birlikte kahve yaşamına da giriyor. Çünkü ilk edindiği ve üretebildiği şey, "arkadaşlık" ilişkisi ve birlikte olma, birlikte davranma ilişkisi, 'Kırılırsa' okul birlikte kırılıyor, çalışılırsa birlikte çalışılıyor. 'İhanet edenler" hiç gözünün yaşına bakmaksızın grup dışında bırakılıveriyor. Gençliğin bu dönemi, ilişkilerin ancak birlikte üretilebildiği ve grupların doğduğu bir dönem. Öyleki bunlar yıllar sonra hep söz edilen, özlemle anılan olaylar, anılar olarak korunur.

'Yıllar sonra' bu kadar önemli olan olaylar' ' yaşanan zaman' da sıradan, her günkü olaylardır ve yaşanır geçer. Bu tür olaylarda sakıncalı yönlerin giderilmesi, sağlıklı ilişkilerin üretilmesi için alınması gerekli önlemler de "ha bugün, ha yarın" diye alınmadan geçip gider. İşte çevre bu süreçte oluşur, ilişkiler bu süreçte üretilir. Kahveler, kendisine bu süreçte yer açar. Ve öğrenim gören gençlerin yaşamında, aktif zamanın büyük bir bölümünü alıp götürür. Kimi yerlerde kalıcı verimli, yaratıcı ilişkiler üretilir. Düşünülen, tatlı sohbetlerin yapıldığı "**kültür kahveleri**" oluşur. Oralardaki ilişkilerde insancıl öğe, eşitlikçi yan gözlenir. Bazı kahveler vardır, kumarın, serseriliğin, lümpenliğin üretildiği yerler olur çıkar. Kahveler budur. Yaşamın bir parçasıdır. Ve alternatif yaratılmadıkça da böyle olacaktır.

ŞARK KAHVESİ

Şark kahvesi, duvardaki gravürleri, resimleri ile Kapalı Çarşı'nın 'Şark'lığı"nı yansıtırcasına şark özellikleri ile süslü. Ama masalarında farklı kuşakları bir arada yaşatır. Bir yanda genç 'okullu'lar , diğer yanda yaşlı esnaf. Bunlara ek olarak yabancılar. Alışverişe gelen, oturup bir çay içmek isteyen turistler. Gençlerin bir uğrak yeri de burası. Ne yapısı, ne de bileşimi hiç de gençlerin olamayan bir kahve. Ama gençlerin, daha çok 'entelektüel gençlerin' uğradığı yerlerden biri. Bunun bir nedeni de, gençler için açılmış kahvelerden olmayışı. Çünkü gençlik kahveleri, içiyle dışıyla gençlere ait kahvelerdir. Gençler için açılmıştır. Oturanlar sadece gençlerdir. Şark kahvesi, değil. Yaşlı, genç, yerli, yabancı herkesin, iç içe, yan yana, birbirini yadırgamadan, ama yine de kendi dünyalarında, varolabildikleri bir yer.

Şark Kahvesi - Şahin Selvı

getiriliyor. Bir kere o bilinen neden: Yersizlik. Fakültelerde kantin, kafeterya vs. olmayışı. İkinci neden bence, sosyal çalışmalarda gözlemlenen eksiklik." Görünüşte üniversitelerde sosyal çalışmalara önem verildiği, çok sayıda öğrencinin katılımının gerçekleştiği izlenimi uyandırılmış ise de, spor dışında, bunun büyük ölçüde doğru olmadığı kanısında Cemil. Buna "İlgisizliği" ekliyor bir başka öğrenci: "Öğrenciler kendileri hakkında alınan kararlara katılmadıkları oranda, üniversite içi yaşama ilgisiz kalıyorlar. Bir kantinin açılmasında bir kulüp kurulmasında veya bir sorunun tartışılması için bir konferans, seminer düzenlenmesinde herhangi bir katkıları olmuyor. Bunu gördükleri ölçüde de okullarını salt ders görülen "derslikler" halinde algılamaya ve o oranda ilgi göstermeye başlıyorlar. Bu ilgi azalması, okul yaşamını okul dışına taşırıyor. Kahveler, burada kaçınılmaz duruma geliyor işte." Bu kaçınılmazlığı kabul etsek bile, bunlar neden kahveler olsun? Nükhet Karakaya "Kahveler

sürdürülüyor. Ve biliyorsun ki konuşmak istediğin, sohbet edebileceğin insanlar var. Aynı dilden konuştuğun, birbirini anlayabilen, sorunları tartışabileceğin insanlar. Bir araya geldikçe, bu neredeyse bir alışkanlık oluşturuyor ve kahveyi sürekli kılıyor. Kahve de bu ilişkinin ortamı olarak zorunlu duruma geliyor."

"Kahvelerin kız öğrenciler açısından özel bir anlamı olabilir mi?" sorumuza Güzide Günbü şu yanıtı veriyor: "Bir ölçüde. Toplumumuzdaki haremlik-selamlık anlayışını yıkan bir işlev görüyor öğrenci kahveleri. Bir kez her kahveye gidemiyorsun. Ya üniversite çevrelerindeki kahveler olacak, ya da böyle özel kahveler... Buralarda bizler için rahat hareket etme olanağı bir ölçüde var. Dersin olmadığı zaman, bir iki satır konuşmak istesen, oturacağın yer sınırlı. Konuşacağın insanları bulabileceğin yerler sınırlı. Öyleki bazen oturup bekliyorsun kahvede, biri gelir de görürsün diye. Bazen de tersi.

darlığı nedeniyle ayakta ders dinleyen bir öğrenciye "neden kahveye geliyorsun" diye soruluyor. Bu gerçekten acaip bir sorudur. Sorun şu biçimde ele alınsa, sanıyorum daha sağlıklı olur: Kahvelerin birer dinlenme ve bir şeylerin üretildiği yerler haline dönüştürülmeye çalışılması."

si Maçka tesisleri için de geçerli. İki bin-üç bin öğrencinin eğitim yaptığı fakültelerde bir tek kantin yok. Maçka yolu boyunca tıklım tıklım dolu kahvehaneler. Nasıl çekici olmasın bunlar. Bir dersi boşsa, ders arasında bir iki saatlik boşluğu varsa atıyor kendini kahveye gençler. Kendisini kahveye "atan"

kumar bile... Bütün bu olumsuz öğelere karşın bir kaynaşma, bir dayanışma da vardı, Lise yıllarının kahvelerinde. Öyleki, ölen yoksul bir arkadaşın cenazesini kahvedekiler kaldırdı, memleketine gönderdi... Üniversite kahveleri daha karmaşık bir yapıya sahip. Bu fark, önemini azaltmıyor şüphesiz."

Bir grup genç Edebiyat Fakültesi öğrencisi, bir masanın çevresinde, kitapları, çayları ile kendi dünyalarında selam verip oturuyoruz. Onlara da ilk sorumuz aynı: "Neden kahve? Cemil Güzey şunları söylüyor: "Gerçekte kahveler çok istenilen, aranan yerler değil. Vazgeçilmez yerler de değil. Aranan duruma olmak durumunda" diyor. "Çünkü kahveler, okul dışında gidilebilecek en ucuz ve en rahat yerler. Rahatlığı, ilişki anlamında söylüyorum. İnsanlar sanıldığı kadar kolay ve herkesle ilişki, bağ kuramıyor. Kurulan ilişki de belirli bir yer, zaman içeriyor. Bu başlangıçta bir kahve olmuş ise orada

... zaman da buluşmak istediğinde yer olarak kahveyi veriyorsun. Görmek, konuşmak istediğin insanları görüyorsun."

Kahveler, okul yaşamının gerek zaman gerekse etkileri bakımından önemli bir bölümünü oluşturuyor. Hem de "Genç dediğin takıldığı kahveden belli" olur dedirtecek kadar.

insancıklar

Claire Bretécher

Çev: Esen Çamurdan

Bir varmış, bir yokmuş... Kahve yine çokmuş

YA BİR ZAMANLARIN "KAHVEHANE"LERİ ?

TANZER OKUR

"40 Kuşağı Edebiyatçıları" diye bilinen yazarların, şairlerin yazılarını anılarını okurken, söz onların başlıca buluşma yerlerinden biri olan kahvelere gelince, insan şaşırıyor biraz... Hele bugünkü kahvehaneler gözümüzün önüne gelince, bu değişikliğin üzerinde durmak gerekir diye düşünüyoruz.

Bizde kahvehaneler ilk kez 1555'te açılmış. 19. yüzyıla gelene dek kimi zaman Şeyhülislam'ın fetvasıyla, kimi zaman Padişah'ın emriyle kahvehaneler kapatılmış. Hatta kahve çuvalları denize dökülmüş! Kimi zaman kahve yasağını kimse takmamış, bazı dönemlerde ise kahve yasağına uymayanlar ölümle cezalandırılmışlar. Bu arada çıkmaz sokaklarda "koltuk kahveleri" türemiş, veya dükkânların arka tarafındaki depolar "kahvehane" işlevini görmüşler.

Kahvehaneler, Cumhuriyet döneminde hem bir dinlenme, hem buluşup söyleşme, hem de kitap ve gazete okuyup öğrenme hizmetini yerine getirir duruma gelmişler. Hatta Sait Faik 1948'de (14 Ağustos. Yedigün Dergisi) kahvehanelerin birer "üniversite" olduğunu yazmıştır.

Aydınların İstanbul'da toplanıp söyleştiği kahvehanelerin bir bölümü şunlarmış: Nuruosmaniye caddesinden Çemberlitaş'a dönen köşedeki **İkbal**; Cağaloğlu yokuşu ile Ebussut Caddesi'nin birleştiği köşedeki **Meserret**, Tünel Caddesindeki **Lebon**, Viyana, İstiklâl Caddesi'nin Beyoğlu kesimindeki **Elit**, Baylan ve Galatasaray Lisesi sırasındaki **Nisuvaz**, Büyükparmakkapı'daki **Ankara Pastahanesi**, Cihangir'deki **Cennet Bahçesi**, Tepebaşındaki Kanunu Esasi, Ankara Caddesi'yle Divanyolunun kesiştiği köşedeki **Bozkurt** kıraathanesi...

Şimdi bunlardan sadece Cennet Bahçesi yerinde duruyor. Diğerleri "değişime" uğramışlar.

Bozkurt Kıraathanesi'yle Nisuvaz şimdi birer banka şubesi; Viyana, Baylan ve Lebon birer ticarethane; İkbal'in yerinde şimdi büyük bir halı satış mağazası var; Kanunu Esasi'de bilardo oynanıyor; Ankara'nın olduğu yerde bir apartman dikili, Meserret'in yerinde ise bir işhanı yapımı sürmekte...

KAHVELER VE MÜŞTERİLERİ

Adı geçen kahvehanelere kimler gidermiş, biliyor musunuz? Psikoloji profesörü Mustafa Şekip Tunç, Sosyoloji profesörü Hilmi Ziya Ülken, ressam Abidin Dino, şair Arif Dino, romancı Peyami Safa, hikayeci Sait Faik, Tiyatro sanatçısı Ercüment Behzat Lav, hikâyeci ve romancı Sadri Ertem, ressam Elif Naci, ozan ressam Haşmet Akal, ozan Sabahattih Kudret Aksal, tarihçi Lütfü Erişçi ve Şehir Tiyatroları'nın pek çok sanatçıları...

1950'den sonra ise hikâyeci ve romancı Orhan Kemal, hikâyeci Muzaffer Buyrukçu, ozan Nurer Uğurlu da bu kahvehanelere gitmeye başlamışlar. 1950'den sonra İstanbul'a yerleşen Orhan Kemal, sabahın çok erken saatlerinde İkbal'e gelir, bir yandan yazılarını yazar, bir yandan da dostları ve okuyucularıyla söyleşirmiş.

Fıkra yazarı Naci Sadullah, Tan gazetesinde fıkracı Vâlâ Nurettin ise Akşam gazetesinde çalıştıklarından günün konularını konuşmak ve bazen aynı doğrultuda yazılar yazabilmek için akşamları Meserret'te buluşurlarmış. Bu iki ünlü yazarla söyleşmek isteyen üniversiteli gençler de bu kahvehaneye gelir, kendilerini tanıtır, edebiyat ve sanat üzerinde sorular sorar, yanıtlar alırlarmış. O dönemde kahvehanelerin başta gelen işlevlerinden birisiymiş bu... Yani, çalışma temposunu azalttığı için gazeteye gelerek yazarlarla uzun boylu konuşmaya olanak verilmeyen gençler, bu gazetecilerle kahvehanede görüşür, söyleşirlermiş.

Gazete yazarlığının yanı sıra büyük bir din bilgini de olan Ömer Rıza Doğrul ise 15.30-16 sularında İkbal'e gidermiş. Nuruosmaniye Camiinde ikindi namazını kılıp ayrılanlar, ya da Cuma namazından çıkanlar İkbal'e uğrar, Doğrul'un çevresinde büyük bir kalabalık oluştururlarmış.

Üniversite öğretim üyelerinden Abdülbaki Gölpınarlı, Beyazıt'tan Sahaflar çarşısına girişteki Çınaraltı kahvehanesinde otururmuş... Öğrencileri ve hayranları onu yalnız bırakmazlarmış.

Ozan ve denemeci Salah Birsel de 1940-1962 yılları arasında değişik kahvelerde yazın, genellikle şiir üzerindeki konuşmalara katılırmış.

VE NİSUVAZ

Nisuvaz'da bayanlar hizmet edermiş ve burası sabaha dek açıkmış. Bunun için saat 23'te kapanan içkili gazino ve lokantalardan çıkanlar, Şehir Tiyatrolarının dram ve komedi bölümlerinde oyun gösterilerinin bitmesi üzerine bir çorba içmek isteyen sanatçılar ve onlarla tanışmak isteyen bazı seyirciler Nisuvaz'da; yazar, ozan, ressam ve tiyatro sanatçılarının uğrağı olan bu yerde masa tutarlarmış. (Burada çay, kahve, kakao'nun yanısıra, değişik pasta çeşitleri ve çorba da bulunurmuş.) Bazen iki üç ünlü sanatçı veya yazar aynı saatlerde orada bulunduğu için onların masaları, üniversiteli hayranları ve büyük bir dinleyici kitlesiyle dolarmış. Hikâyeci Sadri Ertem ile tiyatro sanatçısı Avni Dilligil'in aynı masada olmaları, hem tiyatroseverler, hem edebiyat severleri o masa etrafına toplarmış.

Genellikle büyük kahvelerde, tüm günlük gazeteler bulunurmuş. Bu gazeteler, boyları uzunluğundaki iki tahta çubuk arasına vidalanarak tutturulurmuş. Kahvehaneye gelenler tiryakisi oldukları gazeteyi bir başkasının okuduğunu görünce, hiç bir şeyle ilgilenmez, bekler, okuyan gazeteyi bırakır bırakmaz, koşar adım, gazeteyi almaya yönelirlermiş.

Bozkurt kahvehanesinin sahibi güreşçi olduğu için, pehlivanların büyük boydaki portreleri, camlı çerçeveler içinde duvarları süslermiş.

Kahvehanelerde tavla oynayanların yanına, bir kahve tabağında, iki lokum bırakılırmış. Bu lokumlar her tavla partisinden sonra yinelenirmiş. Bu durum, iskambil oynayanlara da uygulanırmış.

Anadolu'dan gelen üniversite öğrencileri, genellikle hemşerilerinden ticaretle uğraşan birinin yanında ya da başka bir işte çalıştıklarından, fakültelere devam eden arkadaşlarıyla kahvede buluşur, ders notlarını kopya ederlermiş.

Kahvehanelerde sosyal sorunlar tartışıldığı gibi, ucuz pansiyonun nerede bulunabileceği, daha ucuz lokantaların hangileri olduğu da günün konuları arasında yer alırmış.

Aşırı milliyetçi ve tutucuların elinde bulunan ve 1946'ya dek öğrencilerin tek örgütü olan Millî Türk Talebe Birliği'nin yöneticileriyle aynı görüşü paylaşmayan üniversite öğrencileri ile bu görüşleri onaylayan gençler arasında fakülte koridorlarında başlayan tartışmalar (kavgaya dönüşmeden) kahvelerde de sürermiş.

Hürriyet Meydanı'na gidilirken, hem sağ tarafta birinci sınıf bir lokanta ve yanında da Küllük adlı bir kahve varmış. Küllük'te genellikle çağdaş düşüncelere açık sanatçılar, yazarlar ve öğrenciler toplanırmış. Örneğin Abidin Dino, Arif Dino, Abidin Nesimi, Lütfü Erişçi, Fethi Naci, Kemal Sülker, Cahit Saffet Irgat, Rasih Nuri İleri, Yusuf Ahıskalı, Sabri Soran, Ömer Faruk Toprak, İskender Fikret Akdora, Celal Sılay, Niyazi Akıncıoğlu, Tahir Alangu, Rıfat Ilgaz, Asaf Hâlet Çelebi, Sabahattin Ali, Oktay Akbal, Orhon Murat Arıburnu... Hatta bir ara "Küllük" adlı bir edebiyat dergisi de çıkarılmış.

Küllük'ün yanındaki Emin Efendi lokantası pahalı bir lokantaymış. Küllük'te oturanlar daha çok Sahaflar Çarşısı'nın Beyazıt girişindeki ciğerci, piyazcı, halk lokantalarında, Hafız'ın "aşevi"nde karınlarını doyururlarmış. Ozan Rıfat Ilgaz, ciğerci-piyazcılarda yemeğini yedikten sonra Küllük'te otururken, Emin Efendi Lokantası'ndan gelen yemek kokularının içe çekilişini, şu şiirinde dile getirmiş:

"Gözünde tüterken
meşhur işkembeci Rüstem Usta'nın
sadesuya baş çorbası
Emin Efendi'de öğleye doğru
ziyafetin başladığını müjdeler
tıkanası burnun."

Kaynaklar: Salah Birsel'in Kahveler Kitabı ve 1940 kuşağı edebiyatçılarının verdiği bilgiler.

SPOR

TEŞEKKÜR EDERİZ SAYIN BAŞKAN!

SAMİM KOCAGÖZ

Yunanlı dostlarımızdan söz açılınca diyeceğim var. Hem birbirimizi çok severiz, hem de birbirimizi çok kıskanırız nedense... Bir araya geldik mi lâf üretmeye başlarız. Sporda da sanatta da böyle yaparız. İlle birbirimizden üstün olacağız!

Bu nasıl bir başlık demeyin; kime, niçin teşekkür ediliyor diye soracaksınız, hemen söyleyeyim; haddimiz olmayarak Gönen Belediye Başkanına teşekkür ediyoruz...

13 Mart pazar günü, Ankara'da yapılan Balkan Kır Koşusunu büyük erkeklerde, gençlerde kazanmamıza çok sevindik. Büyüklerde Mehmet Yurdadön, 1976'dan bu yana dördüncü kez Balkan Şampiyonu olurken, gençlerde de Ali Genç şampiyon oldu. Ayrıca bu koşullarda takım halinde de şampiyon olduk.

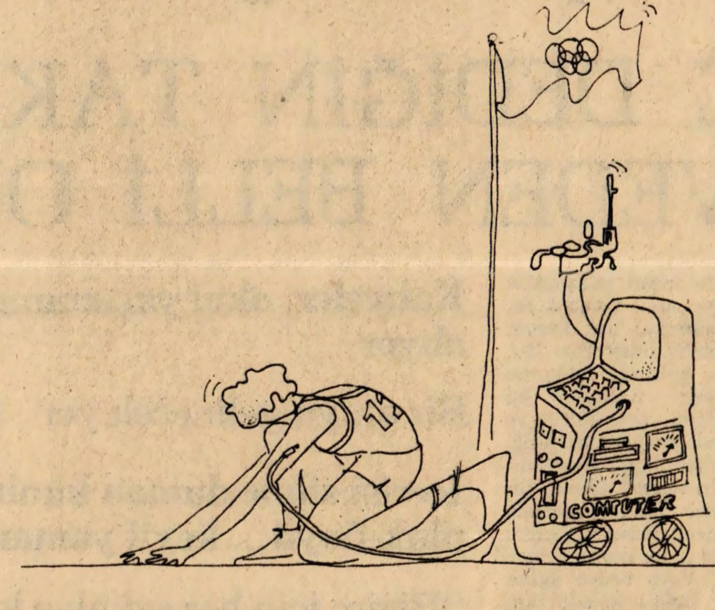
Balkanlarda şampiyon olmak hiç de kolay bir iş değil. Sporun her dalında Balkanlarda şampiyonluk, aslanın ağzında demeyelim de, çalışan ulusların elinde diyelim. Serbest güreşte Bulgarlar, greko-romen güreşte Romenler, kimseye şampiyonluk vermiyorlar. Basketbol dediniz mi, futbol dediniz mi, hemen akla Yugoslavlar geliyor. Hey gidi günler hey! Benim de top oynadığım 1930'lu yıllarda, hiç unutamam, İstanbul'a bir Yugoslav takımı, (BEOĞRATİSKİ) gelmişti. Bizim hangi takımdı anımsayamayacağım, bu takıma tam on bir gol atmıştı. Bir spor dergisinde o zamanlar çıkan bir karikatürü hiç unutmam; ülkelerine dönmek için trene binen Yugoslav oyuncuların elinde birer top vardı. Meraklısı isterse o günlerin spor dergilerini karıştırabilir. Beoğratiski'yi bizim hangi takım yenmiş karikatürü kim çizmiş bulabilir. Çok iyi anımsıyorum, o zamanlar (Türk Spor) adlı bir spor dergisi çıkardı.

Şu kır koşusu dışında atletizmde dökülüyoruz. Yunanlılar bir zamanlar çok güçlüydü. Şimdi Yunanlıların da bizim de atletizmde Romenler, Yugoslavlar tozumuzu silkeliyorlar. Geçen yıl Avrupa Şampiyonası Atina'da yapıldı biliyorsunuz. TV'den izledik. Yunanlı bayan atletin ciritte birincilik kazanmasına çok sevindik. Demek Yunanlı dostlarımızda bir kıpırdanma var. Ne de olsa onlar bir başarıya ulaştılar mı bizler de pek seviniyoruz. Severiz canım birbirimizi. Baksanıza çoğu gazetelerimizde, bizim TV programlarının yanında Yunan TV'sinin programları da yayınlanıyor. Geçenlerde baktım, onlarda spor saati var. Hemen açtım. Allah Allah! maçları anlatanın dediklerini pek anlayamıyorum ama, sanki bizim çocuklar basketbol oynamakta. Çocukların adlarını da bir güzel öğrendim: **Yağcıoğlu**, topu bir eline geçirdi mi, kıyamet kopuyor.. Sarışın, yakışıklı bir delikanlı. **Papazoğlu**, esmer. O da iyi basketçi...

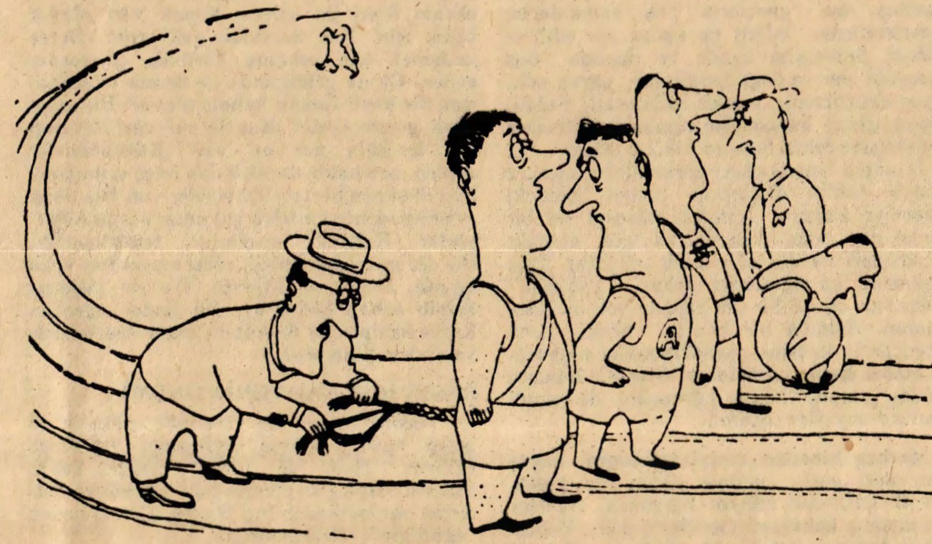
Geçen yıl Balkan Kır Koşusu Atina'da yapıldı, yine bizim Yurdadön kazanmıştı. İkinci gelen Kasyanidis, bu yıl Ankara'ya gelmedi Kıbrıs sorununu bahane ederek. İşte bu olmadı doğruysa bahane ettiği sorun.

Yunanlı dostlarımızdan söz açılınca diyeceğim var. Hem birbirimizi çok severiz, hem de birbirimizi çok kıskanırız nedense... Bir araya geldik mi laf üretmeye başlarız. Sporda da, sanatta da böyle yaparız. İlle birbirimizden üstün olacağız! Geçen yaz, Kuşadası'nda çok iyi Türkçe bilen bir Yunanlı ile tanıştık. Meclis kalabalıktı. Yunanlı dostumuz, konuşmaları sayın eşine çeviriyordu. Türkiye'den gitmiş Yunanistan'a büyük annesi. Yunancayı pek kıvıramazmış, Türkçe konuşurmuş. Bizim konuğumuz da çocukluğunda büyük annesinden öğrenmiş Türkçeyi. Hem konuşuyor, hem de bir yandan müzik dinleniyordu. Radyodan biri, çalınan müziği, Herbert Von Karajan'ın yönettiğini söyledi. Oradakilerden biri, 'bu Karayan, Ermeni olmasın?' diye konuştu. Bizim Yunanlı dostumuz, hemen hiç istifini bozmadan, 'Hayır, Karayanis'dir, hani Yunan asıllıdır..' demesin mi? Yahu bunlar karşılıklı şakalaşır mı, yoksa inatlaşırlar mı! diyerekten düşündüm kaldım. Sonradan bu iş kafamı kurcaladı, açtım ansiklopediye baktım, elcevap; (Herbert Von Karajan, 1908 doğumlu, Salzburg'lu bir Avusturyalı!) Ünlü yönetici ne Ermeni. ne Yunanlı... Türk hiç değil... E.. ne olacak şimdi?

Böylece spor üzerine söz ederken, yazımızın başlığını, başta söylediklerimizi unutuverdik. Hani Balkan Kır Koşusunu kazandığımız akşam, bizim çocukları ekrana çıkardılar. Atletizm konusunda uzman olan Sayın Nejat Kök, şampiyonlarla bir konuşma yaptı. Ne var ki atletlerimize ne sorduysa, karşılık olarak lafı evirdiler, çevirdiler atletler, sözü Gönen Belediye Başkanına teşekküre getirdiler... Başarılarının nedeni anlaşıldı: Gönen Belediye Başkanı, yarışlardan önce 'buyurun, gelin, Gönen'de hazırlanın." demiş. Eksik olmasın bir ay süreyle çocuklarımıza bakmış, yedirmiş, içirmiş... Yemeklerden çok çok memnun kalmışlar. Demek oluyor ki Balkan Kır Koşusundaki birincilikleri, Gönen Belediye Başkanı'na borçluyuz! Biz de çok çok teşekkürler ederiz Sayın Başkanımıza....

Oğuzhan Özcan

EĞİTİM

ANI

Alman kızı ve Türk kızı

ZEYYAT SELİMOĞLU

Sankt Georg Avusturya Lisesi Almanca ve Tarih öğretmeni bay Ammicht; "Geçen gün", dedi, "ders verdiğim sınıfta bir Alman öyküsü okuyup, kız öğrencilerimden öyküyü değerlendirmelerini istedim ve çok ilginç bir sonuca vardım. Bir Alman kızla bir Türk kızının yaşama bakış açılarının nasıl değişik olduğu gün gibi ortaya çıktı. Doğrusu çok ilginç! Ama önce okuduğum Alman öyküsünü kısaca anlatmam gerekiyor: Birbirini seven ve evlilik için sözlü iki Alman genci, bir kış günü atlı kızakla geziye çıkarlar. Damat adayı erkek, bir stajyer yargıçtır. Uzun bir süre şosede kızak sürdükten sonra orman içine sapar; karlarla kaplı ağaçların çekiciliğine diyecek yoktur. Orman içinde epey yol aldıktan sonra, genç kız güneşin batmak üzere olduğunu görür, artık geri dönmelerini önerir. Ne var ki, orman içindeki güzelliğe kendini kaptırmış olan damat adayı, "biraz daha gidelim, bak ne güzel, biraz daha, biraz daha"' diyerek kızın yinelediği önerisini önemsemez. Bir süre sonra ortalık kararmaya durunca, çaresiz, geriye döndürür kızağı delikanlı. Bir aralık, genç kız arkalarından gelen bir ses duyar gibi olur, ve dönüp arkasına bakınca, bir kurt sürüsünün onları izlemekte olduğunu görür. Ne var ki, nişanlısına hiçbir şey söylemez. Arasıra ardına dönüp baktıkça, kurtların daha yaklaşmış olduklarını da görür. Neyse uzatmayalım, orman yolunu bitirip şoseye çıktıklarında, kurtlarda onları izlemekten vazgeçerler. Şose oldukça hareketlidir. Giden gelen kızaklar, yolcular eksik değildir. Tehlike atlatılmıştır. Damat adayı genç, nişanlısı kızı evine bırakır, kendisi de evine gider. Ertesi gün aldığı gazetede şöyle bir haber vardır: "Dün kent dolayındaki ormanda kurtlar görülmüş, aç kalmış hayvanlar kimilerine tehlikeli anlar yaşatmışlardır." Düştüğü hatayı anlayan delikanlı, çiçekçiye koşup büyük bir buket yaptırır, kızın evine yollanır, kapıyı çalar, bir özür ziyareti yapmak ister. Genç kıza haber verilir. Ne çare, genç kız nişanı bozmuştur, delikanlı ile evlenmekten vazgeçmiştir.

Öykü kısaca bu. Sınıfımdaki genç kızlardan, kendilerini bu genç kızın yerine koyup bir değerlendirme yapmalarını, genç kızı haklı bulup bulmadıklarını söylemelerini istedim. Bu kız öğrencilerim Türk kızları. İçlerinden biri, genç Alman kızın kararını çok saçma bulduğunu söyleyip "İnsan sevdiği bir erkeğin küçük bir kusurunu görmemezlikten gelmelidir", dedi. Bir başkası "delikanlının çok güzel bir mesleği var, yargıç adayı; ufak bir nedenden ötürü böyle bir erkeği geri çevirmek bence saçma" sonucuna vardı, "kız herhalde adamı yeterince sevmiyordu" dedi.

Bakınız ne kadar ilginç Alman kızla Türk kızlarının olaya bakış açısı. Alman kızı, adamı sevmiyor değildi aslında, ama delikanlıyı ilerde evlilik sorumluluğunu taşıyabilecek, çoluk çocuk yetiştirmede dengeli ve soğukkanlı bir aile babası olabilecek nitelikte göremedi, ondan, henüz geç kalınmadan ayrılması gerektiği düşüncesine vardı. Kısacası, Alman kız, duygularından arınıp soğukkanlılıkla durumu düşündü. İlerde sorunlar yaratabilecek bir evliliğe girmemeyi uygun buldu.

Güneş batarken, geri dönmelerini delikanlıya anımsattığında, genç damat adayı kendini bir anlık güzelliğe ve keyif tadımına kaptırmayıp, soğukkanlı olabilseydi, dengeli ve mantıklı hareket etmiş olacak, aile babalığına gerçek bir aday olduğunu kanıtlamış olacaktı.

Burada, Alman kız örneğinde sanırım mantığın duyguyu bastırması, Türk kız örneğinde ise, duygunun mantığa baskın çıkması durumunu görüyoruz. Bunu size anlatırken, şu ya da bu haklı gibi bir sonuca ulaşmak amacında değilim, ne var ki, aradaki ayrımı vurgulamak istedim, ilginç değil mi?"

OKUR İLİŞKİLERİ

HAFTANIN YAZISI

Beynimize şırınga edilen zehir

Evet somuttur bunlar

Ben kendi olanaklarım ölçüsünde araştırdım: Türkiye'de sayabileceğimiz sekiz büyük

alan genç ilk önce nereye, hangi sayfaya bakıyor? Ya da sorun bir, "şu takımın

Benim değinmek istediğim konu, barış sorunu ve TRT-TV'nin tutumu üzerinedir. Ülkemizde televizyon yayınları resmi bir devlet kuruluşu olan, TRT'nin tekelindedir. Bu kuruluş günümüzde var olan koşulların doğal sonucu olarak, salt yönetim çevrelerinin görüşlerini yansıtmakta, ve bu çevrelerin resmi ideolojisini yığınlara ulaştıran araç olarak bilinmektedir. Elbette ki yayın politikasında bu gerçek belirleyici bir yer tutuyor. Ve bunun içinde ele alınması gereken önemli bir sorun olarak karşımıza çıkıyor.

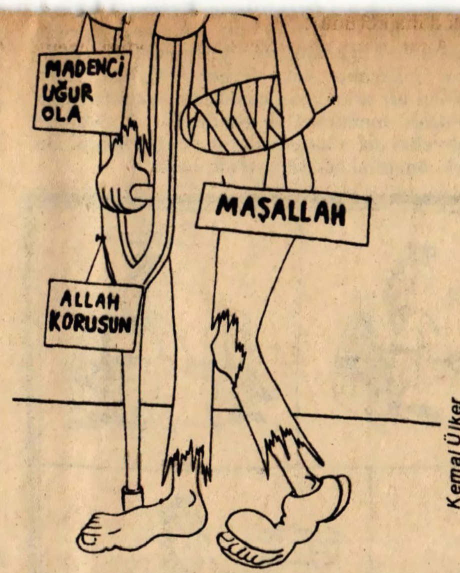
İnsanlığın en baş sorunu, nükleer savaş tehlikesi olasılığıdır. Batı-Avrupa kamuoyu başta olmak üzere, böylesi bir tehlikeyi artıracak olan yeni Amerikan atom roketlerine karşı tüm dünya kamuoyunda geniş tepkiler oluşmuşken, bu konudaki tartışmalar olanca gürültüsü ile sürerken, TRT ne yapıyor? Koskoca bir hiç! Sanki dünyada böyle bir sorun yok. Gerçekler halkımıza iletilmiyor.

Bir başka sorun TV dizileri. Birbiri ardından gelip giden Amerikan "Bilim Kurgu" dizileri. Bu dizilerin hemen hepsinde var olan ortak özellikler. Dizilerde nükleer savaşın kaçınılmaz olarak verilmesi. Ve dünyada büyük bir nükleer savaşın gerçekleştiği anlatılıyor. Örnek olarak "Savaş Yıldızını" ele alalım. Dizide Savaş Yıldızı'nın komutanının savaş-barış sorunlar üzerine derin felsefi çözümlemelerini izliyoruz ki aman allah! O ne bilgelik o ne büyük zeka! Özür dilerim. İnsan böylesi saçmalıklar karşısında söyleyecek başka bir şey bulamıyor. Bu bölümlerde izleyici açısından ilgi odağı hiç bir zaman nasıl olup da 25. Yüzyılda varlığı söz konusu olabilen imparatorlar, prensesler olduğu değildir. Orada asıl amaçlanan ve izleyiciye yansıtılan anlayış şudur. Adı ister ekonomik ister başka bir şey olsun, hiç bir barış önerisine aldanmayın. Onlar için gerçek barış yüzmilyonlarca insanın yaşamı pahasına çıkartılacak bir nükleer savaş sonucu sağlanabilir ve izleyicide böyle düşünmelidir ki silahlanma çabalarının yoğunlaştırılmasının haklılığına inanabilsinler. Bu saçmalıklar 45 milyon insanımıza TRT televizyonunun ekranlarından yansıtılıyor. Öyleyse neler yapmalıyız? Halkımızın aldatılmasına karşı çıkalım. Sınırlı da olsa gerçekleri yansıtalım yeter.

Kısaca bu diziler'de ve filmlerde resmi Amerikan ideolojisi tüm yönleri ile yansıtılmakta. Savaş barış konularında'ki ABD görüşü savunulmaktadır. Savaşın, özellikle de nükleer savaşın korkulacak bir felaket olmadığı; sıradan bir olay gibi gösterilmek istenmesidir. Bir çok insanın yaşamını ortadan kaldıran uzay-savaş gemileri nükleer silahlar, lazer tabancaları "kahramanlarımızın" elinde bir güzel oyuncak gibi yansıtılıyor. Dahası yüz yıllar sonrasında bile savaşın var olacağı savaştan başka bir şeyin olmayacağı savı, lazer tabancalarını kovboy örneği bellerine asmış uzay gemilerine atabiner gibi atlayan uzay savaşçılarının, düşman uzaylılarının malum amaçlarını engelleme çabaları ile izleyicinin bilincine sokulmak isteniyor. Kısaca izleyici, "nasıl olsa gelecekte de savaşlar olacak, barışseverlerin çabaları boşunadır" deyip tam bir vurdum duymazlığa girecek. Pentagon generalleri de yataklarında rahat uyuyacaklar. Ne güzel!

Şu gerçeği anlatmak zorundayız. Tüm dünyada geleceğinden haklı olarak endişe duyan milyonlarca insan barış istiyor. Ancak çıkarları savaşta olan A.B.D. egemen çevrelerinin dayattığı ve yüz milyonlarca insanın yok olmasına yol açacak sahte Amerikan barışına da hayır! diyor.

Cemil SEROĞLU
Bakırköy/İstanbul

gazetede her gün ortalama 12 sayfa spor var. Bu sayfaların yarısına yakını futbolda tekeldir. Sekiz büyük gazeteden başka diğer gazeteler, yerel gazeteler ve futbol için çıkarılan dergileri de sayarsak sonuç ortaya çıkmaya başlar sanırım.

TV ve radyo... Bunların ise haftalık şöyle böyle 5,5-6 bazen 7 saat spor yayını yaptıklarını ve bu yayınlarda da daha çok futbol ögesi üzerinde durduklarını söylemek zor değildir. Bunu herkes bilir. Konuyu Zaten "TRT ekranını futbola bıraktı." bulgusu gerektiği şekilde açıklamıştır.

Ben kitle iletişim araçlarının futboldan yana etkilerini toplumumuz üzerinde çok gördüm. Kendi kendine spiker olup Galatasaray-F. Bahçe maçını anlatanlar, kahvehanede maç tartışması yapanlar, futbol konusunda caddelerde birbirleriyle kavga edenler ve yine bu yüzden radyosunu kırıp kendini içkiye verenler hep bilinenlerdir.

On dakikalık gözlem yapın. Eline gazete kadrosunu sayabilir misin" diye. Gözleminiz ne sonuç verir?

Hiçbir amacı olmayan gençlerimizi de bu grupta toplarsak -gerçi onları amaçsız yapan eğitim sistemimizdir o ayrı mesele- durum şaşırtıcıdır. Ama eğitime girmemiş gençlerimiz de genellikle futbola çok sargın ki bu da bize kitle iletişim araçlarının bıraktığı bir olgu sayılmalıdır.

Burada futbolu yerdiğimiz anlaşılmasın sakın. Fakat gençlerimiz dünyada futboldan başka şeylerin de olduğunu hatırlasınlar. İnanılmayacak gibi ama çevremde genç erkeklerin futboldan genç kızlarımızında düğün salonu, disko'dan başka bildikleri yok. İnsan kendini yazın konusunda yalnız hissediyor.

Not:Kendim de lisanslı futbolcuyum...

Cevat **AKKANAT**
Gündoğan - Balıkesir
Tren sok. 74

Gençlik ve kahvehane üzerine

Gözle görünen köy kılavuz istemez: Üniversite'ye gitsede gitmese de "boş zamanını" şu üç kurumun içinde tüketiyor, çoğunlukla. gençler: Kahvehane-birahane spor sahaları. Bunlardan ilk ikisinin kişiye -bir parça iletişimin dışında- herhangi bir şey kazandırmadığı söyleniyor. O yüzden gençleri kahvehanelerden- birahanelerden **çekebilmek** için daha çok spor sahası isteniyor. Burada görülen, söylemek gereksiz, soruna gençlerin "iradesi" "kararları" açısından değil, doğrudan devletin "ilgisi", "gençliğe yaklaşımı" açısından bakıldığıdır. Kısaca. Gençler elbette kahve'ye gidecektir eğer gidebilecekleri **yararlı** bir başka yer yoksa.

Son günlerin bu moda konusunda, özellikle üniversiteli gençlerin okullarında, kentin kütüphane v.s. bulunmadığından yakınmasında, soruna bir parça daha anlayışla yaklaşılmasının istendiğini gösteriyor.

Ne yazık ki, enine boyuna açılmayan, herhangi bir nitelikli araştırma / incelemeye dayanmayan sözde Devlet'e sorumluluğunu hatırlatıcı, bu **avutucu** sözlerle; bir yandan da gerçekten zararlı-eroin v.s.- alışkanlıklara gençlerin saplanmamaları için yapılan uyarılarla; gençlerin **kendi** sorunlarının bireysel/ toplumsal anlamına çözümleyici, eleştirel bir tavırla yaklaşmaları engellenmekte sanki... Kahvehane kötü birşeydir, ama yapacak birşey yok (muş) akla uydurmalarıyla sorumluluklarından, eroin kullanmamalıyım kullanmamalıyım sayıklamalarıyla onu buna iten, koşulları sorgulamadan kaçarak; 'toplumun istediği' rolünü oynayamadığından endişeli, tedirgin fakat aynı zamanda keyifli, vurdumduymaz, yaşamayı birazcıkda geleceğini garantilemeyi arzuluyor gençler. (Yani biz).

İnsanın boş zamanını- varolursa- sportif, sosyal, kültürel etkinliklerde de tüketebileceği olumlu sahalara sahip üniversitelerde var. Bugün oralarda dahi kağıt oynamak ayrı bir çekicilik taşıyor. Bunun yanısıra, tüm bu, üniversitenin sağladığı etkinliklerin, bir yerde, öğrencilerin derslerin yoğunluğunu üzerinde biraz daha az hissetmelerini, böylece az düşünen, çok çalışan eğlenmesini de bilen "aydın kafalar" yetiştirmeye **hizmet ettiği de düşünülürse...**

(Sık sık derslerin içeriğinden ve ağırlığından yakınan, başarılı olabileceğine inandığı bir arkadaşı okumaktan vazgeçtiğinde ona değil Okul'a bağıran, Okul'a ilişkin duygularını bilinçsizce de olsa "nefret etme", "tiksinme" sözleriyle dile getiren biri (birçoğu) "yine de seviyorum ben bu Okul'u" diyorsa, üzerinde düşünülmesi gereken bir şeyler var demektir...)

Ercan ORHON
(ANKARA)

İnsan ilişkileri ve gençlik

İnsanlar tanıdım, birbirlerine
sırt dönecek kadar ilgisiz,
aynı dertleri paylaşsalar bile.
İnsanlar tanıdım, yaşam boyu
yetecek kadar sevecenlik dolu,
bir daha karşılaşmayacağı birine.

Böyle diyor bir şiirinde Kemal Özer ve ne güzel söylüyor, ne doğru söylüyor. Kişi yaşamında insan ilişkilerinin önemi, etkinliği tartışılmaz, çünkü mutluluk bireysel bir olay değildir, kişinin çevreyle, diğer insanlarla olan iletişimine, ilişkilerine bağlıdır.

Toplumdaki ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel tüm çalkantılardan, değişimlerden en çok etkilenen kesim hiç kuşkusuz gençlik. Bunun doğal sonucu, kendi sorunlarına bile yabancılaşmış, yoz, bomboş bir gençlik buluyoruz karşımızda. Toplumdaki alışılagelmiş, eskimiş bir takım değerlere, kavramlara haklı olarak karşı çıkıyor, ama bu kez de yerine koyabileceği yeni değerler, kavramlar bulamıyor. Söz gelimi feodal ahlak anlayışını yıkmaya çalışırken, daha yoz, daha çarpık bir ahlak anlayışının içine düşüyor. Yanlıştan kaçarken, yanlışa yakalanma... Sanırım tüm bunların nedeni sağlam bir dünya görüşünün, sağlıklı bir bakış açısının kazanılmaması.

Tüm bu sorunlar ve karşıtlıklar, en açık biçimiyle ilişkilerde ortaya koyuyor varlığını. Gençliğin tutarsız, sağlıksız gündelik ilişkilerini gözlemledikçe ürperiyorum, üşüyorum kendi adıma. Oysa ilişkilerimizde biraz daha duyarlı olabilsek, sevgi ve dayanışma olsa dostluklarımızın temeli, küçük hesapları bir yana bırakarak, daha hoşgörülü, daha sevgiyle bakabilsek birbirimize, ilişkilerimizde yapıcı, kalıcı bir şeyler olsa. Anlamaya çalışsak kendimizi ve başkalarını.

Kaldı ki yaşam yeterince zor ve yıpratıcı, bir de buna insan ilişkilerinin zayıflığı, yetersizliği eklenince dayanmak daha mı kolaylaşıyor sanki.

Daha mutlu, daha dostça günlere derken, tüm genç arkadaşlarıma yüreğim dolusu sevgiler.

Muazzez ARISOY
Anadolu Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilim. Fak.
ESKİŞEHİR

Kütüphane ve kahvehane

Öncelikle SOMUT'un özgün yayıncılık alanındaki başarısını kutluyor, böyle bir dergiyi biz gençliğe sundukları için teşekkür ediyoruz. Genç okurlar olarak değinmek istediğimiz olgu: Gençliğin kahvehanelere dolması böylelikle de, etkin sanat, kültür, spor yaşamından uzaklaşması.

Gün geçmiyor ki bir yayında bu tür eleştirilerle karşılaşmayalım. Aydın yazarlarımız konunun önemini kamuoyuna duyuruyorlar. Çizerlerimiz bu olguyu iğneliyor, büyüklerimiz ürkütücü ama gerçek olduğunu vurguluyorlar. Kütüphanelerle, kahvehaneler karşılaştırılıyor, aradaki uçurum çekinmeden gösteriliyor.

Neden kimse sorunun temeline inmek cesaretini gösterip de, böyle yerlerde gençliği toplayan ereği açıklamıyor, ya da önlem alınmıyor? Gençliği buralara çeken ilgi neden? Gençlik kendini isteyerek mi sosyal etkinliklerden soyutluyor? Yaşadığı çevrede spor salonu, kütüphane, park var, buralara gitmiyorlar da özellikle kahvehaneyi mi seçiyorlar? Kesinlikle hayır.

Öyle ise ne yapalım? Bu gün-gün kanayan yaraya yalnızca dışarıdan kanamanın durdurulması gerek diye bağıralım mı? Bu yeterli mi?

Gençliği buradan çekecek, kültür yapımıza uygun spor alanları kültür merkezleri geniş çevreli etkinlikler verebilen konumda yerler olmalı.

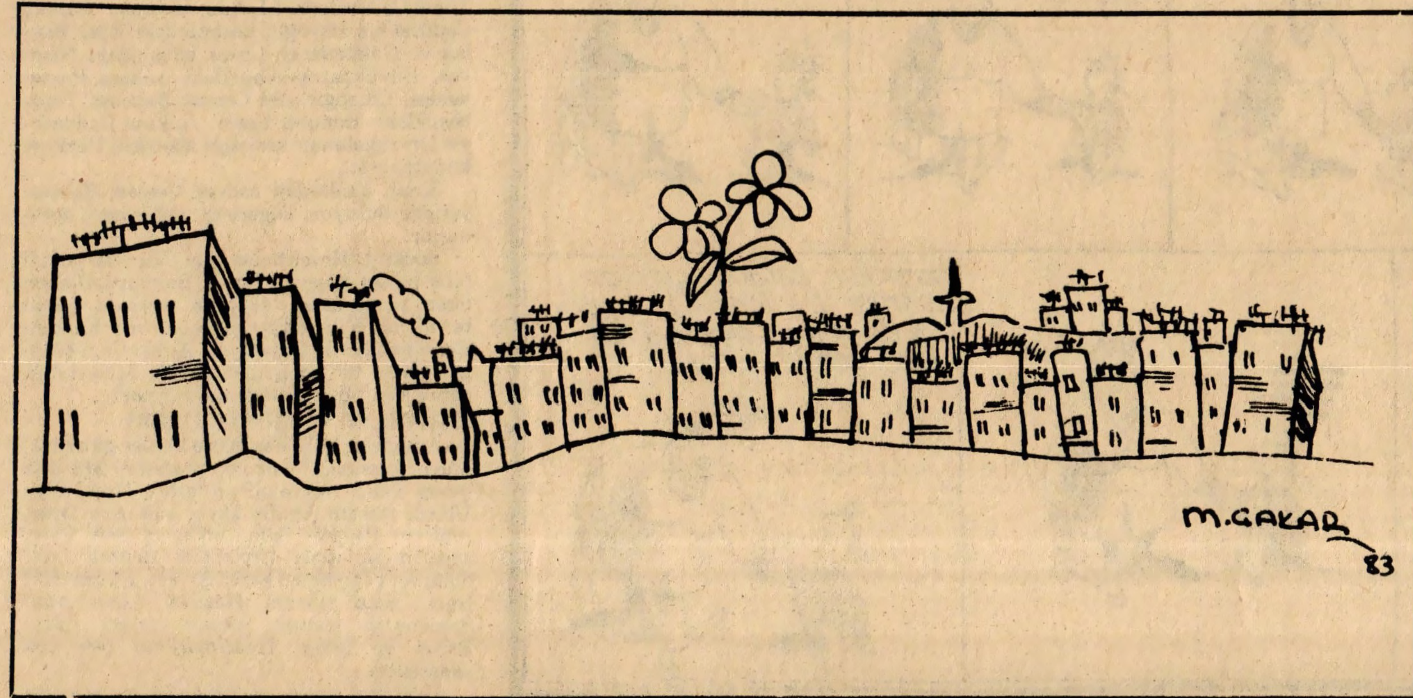
Siz SOMUT dergisi olarak ayda bir de olsa bizim ilgi alanımızda olan konuları bilimsel açıdan bize çeşitli yollarla aktaramaz mısınız? Bu karşılıklı yazışma, dergide bir köşeyle ya da konferans niteliğinde yapılamaz mı? Kesinlikle bu sorunu temelden çözmez. Yalnız siz merdivene ilk adımı atın. Tırmanmayı bizden bekleyin.

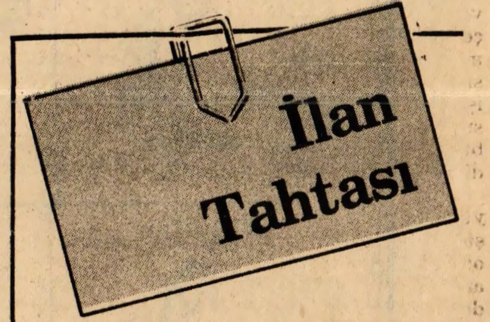
İnanıyorum ki çok az bir sayıda da olsak günlerle birlikte sayımız da kabarıklaşıp artacak.

Hepimizi olmasa da şu an bunun bilincinde olan bir çok genci çevremizde bulacaksınız.

Artık canımıza tak dedi; pis havalı, kirli duvarlı, bol gürültülü, derin uçurumlu batakhanelerden bıktık. Aydınlığa, dünya güzelliklerine sizinle ulaşmak tek dileğimiz.

Gülay ÖCAL Süleyman ULUTAŞ Demirlibahçe/ANKARA

TİYATRO SEVERLERE

Tiyatroyla ilgilenen Adana'lı arkadaşlar, Adana'da Amatör bir tiyatro grubu kurmak istiyoruz. Çalışmalarımıza katılmak, destek olmak isteyen genç-yaşlı tüm arkadaşlar; isim adres varsa telefon numarası belirterek, bir fotoğraf ekleyip, 10 Nisan 1983 tarihine kadar **Levent Aksel, Özmaktaş Ziyapaşa bulv.- ADANA** adresine betikle (mektup) başvurunuz. İlginizi bekliyoruz.

NEREDE YAYINLATABİLİRİM?

Yazmış olduğum şiir öykü ve hikayelerimi, her hangi bir basın organında yayınlamak istiyorum.
Sabahattin GÖKÇE
Foto Denizeliyle
Kumru/Ordu

ŞİİR'İ SEVEN ARKADAŞLARA

"Şiirsiz yaşam ölümdür" diyebilecek kadar şiir'i çok seven amatör genç kız ve erkek arkadaşlarla yazışmak ve tanışmak isterim. Yazışmamız ve tanışmamız yeni şiir doğrultusunda olsun. Yazılarınızı bekliyorum.

Hüseyin ALEMDAR
ALEMDAR FİLM
Ahududu Sok. No - 27
Kat-1 Daire- 3/4
Beyoğlu/İSTANBUL

NİCE GÜZELLERE BAĞLANDIM KALDIM

ŞÜKRÜ GÜNBULUT

Okul kitaplarında ya da Âşık Veysel üstüne yazılan yazılarda "Toprak" şiiri, bir köylünün toprağı anlatışı olarak algılanır. Belki garip gelecek ama ben "Toprak"ı hep umarsız bir sevi şiiri, bir kırgınlığın şiiri olarak alırım. Nasıl başlar "Toprak":

Dost dost diye nicesine sarıldım
Benim sadık yarim kara topraktır
Beyhude dolandım boşa yoruldum
Benim sadık yarim kara topraktır
Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa gördüm ne faydalandım

Her türlü isteğim topraktan aldım
Benim sadık yarim kara topraktır

Bir kırgınlığın şiiri bu. Bağlanılan güzellerden vefa görmeyince toprağa dönüşün... Oysa güzellerle karşılaştırıldığında onun gözünde toprak nedir ki. Bırakın toprağı; sazından bile üstün tutmaz mı güzeli:

Aşıklar aşk meyin içmiş ezelden
Ne kuru tahtadan ne sarı telden
Dostun bahçesinde açılan gülden
Girip deste deste derince coşar

Küçücük bir çocukken tanıdığı, ölene dek birlikte inleşip bal yaptığı sazına karşı söylüyor bunu. Dostun bahçesindeki gülün yamacında nedir saz? Bir kuru tahta, bir sarı tel.

"Toprak" başlatan işte dosta karşı duyulan bu kırgınlık. Sonra toprağın betimlemesine geçer Veysel. Güzelden bekledikleri midir toprağın özellikleri: "Kolun açmış yollarımı gözlüyor... Her türlü isteğim topraktan aldım... Karnın yardım kazmayınan belinen, yüzün yırttım tırnağınan elinen, yine beni karşıladı gülünen... Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan..."

Yapısalcılar ve Freudçular daha iyi bilir ama "Toprak"ın bir bilinçaltı varmış gibi geliyor bana. Zaten halkımız da "Toprak"ın bilinçaltındaki kırgın sevi şiirini duymuş. Çukurova'da halkbilim incelemesi yapan Ursula Reinhard (*) bir köyde, Veysel'in şiiri ile karşılaşıyor. Burada "Toprak"ın bilinçaltının bilince çıktığını, düpedüz bir sevi şiirine dönüştüğünü görüyoruz.

....
Nice güzellere bağlandım kaldım
Ne bir vefa ne faydalandım
Gurbet ele gittim çokça eğlendim
Benim sadık yarim kara topraktır.

Senin gönlün olsa beni arardın
Saçlarını tel tel eder tarardın
Madem ayrılmakmış benden muradın
Niçin beni ateşlere yandırdın

Âşık Veysel'i ateşlere yandıran güzelleri düşünüyorum. Ve soruyu açıkça soruyorum: Veysel'i sevecek güzel bulunabilir miydi? Yanıtlamak için, yine onun dediği gibi "Göz gezdirip dört köşeyi arıyorum."

Kadın ressamlarımızdan biri, bir dergide, Âşık Veysel'le deniz kıyısında yürüdüklerini anlatıyordu. Veysel uzun boylu kadının üstünde denizlik giysiler. Ayakları çıplaktır belki de. Âşık Veysel'in ayaklarında potinler. Başında fötr şapka. Sazı? Omuzunda olmamalı bu gece vakti. Otel odasına bırakmıştır.

Bu güzel, Âşık Veysel'in güzeli değil. Yavaş yürüyor Veysel. Başı öne eğik. Oysa bu güzelin çıplak ayakları kumlara oyun edip duruyor.

Kentlerdeki sevgileri düşünüyorum. Çoğu kent kadınları, dostluklarını lokantalarda," cafe"lerde sürdürmek ister. Garsona buyurmayı bilen erkek,"erkek"tir. Kırılmış bir bira bardağının yenisini isterken hiç sıkılmayan... (Son yıllarda romanımızın sık rastlanan konularından biri, bu lokanta garson ilişkisidir). Veysel bilmez bu raconları. Oysa lokanta incelikleri olmayan kişiyi, kentli kadının sevebilmesi çok zordur.

Âşık Veysel, varlıkların, yöneticilerin sanatçıların, bilginlerin meclislerine de girermiş. Sanatçılara değer veren kadınlar olabilir bu çevrelerde. Veysel foterini koymuştur bir yana. Ceketi, yeleği, ağır işliği üstündedir. Sofraya çıkartır sazını. Tahtakurusu rengindedir. Perde dipleri azıcık kirli. Elleri yün tarar gibidir tellerin üstünde. Yüksek sesle konuşmalar sürmektedir. Çatal, bıçak sesleri, bardak tınlamaları.

Güzelliğin on par'etmez
Şu bendeki aşk olmasa

Veysel'i seven güzel, bu mecliste mi?

"Köyündedir onu sevenler" denecektir. "Pulat gibi" delikanlılar vardır köyde. Ağır işler görülür. Seklemler kaldırılır. "Yiğitler" tarla davası, su davası, kan davası için döğüşmelidir. Kadınlar döğüşken, güçlü yiğitlere şartlanır. Veysel'e yer yoktur köy kadınlarının gönlünde.

Köyü, kenti dolaşıyorum. Harmanı, kıyıyı, lokantayı, şöleni, gecekonduyu... Veysel'e gönlünü verecek kadını bulmak için. "Kadınlarımızı şartlayan kültürler, bu sevgiye izin vermezdi" diyesim geliyor. Ama soruyu açıyorum: Hangi ülkenin kadını severdi Veysel'i?' Kadınlar açıkgöz erkekleri sever. Veysel'in gözleri. Hangi ülkede kadınlar, doğa yasasının üstüne çıkabilirdi?

İnsanoğlunun topraktan başını kaldıralı beri yarattığı değerlerin en güzelidir sanat. Yine de sanatla (türküsüyle Veysel), doğa (türküsüz ama yakışıklı erkek) bir kadının gönlünde yarıştığında sanatın kaybedeceği baştan belli. İnsan olarak doğaya başkaldırma ve kültür yaratma serüvenimizde alageldiğimiz yol bu. Sanatçının kendisi de bu yolda pek ilerlemiş değil. İki milyon yıldır bilinen didinmesi sonunda doğanın çekimini azıcık da olsa yenmiş, doğanın yamacında kültüre az da olsa bir ağırlık verebilmiş değil. Güzellerin çekiminde Veysel sarı teli, kuru tahtayı nasıl da hiçliyor?

Kim yücelmiş doğanın üstüne? Gönlüne doğanın koyduklarını kim atabilmiş? Kim onun aldırışsız gücüne aldırmaz olmuş. Türkülerin birçoğu, yanan, yakınan âşığın karşısında evrenin büyük ağırlığını, vurdumduymazlığını anlatmıyor mu?

Felek bildiğini işler
Hemen yüzünü dala bülbül

Aşık Veysel'in çağırmaktan çok hoşlandığı bir türküydü bu. Sevgilisi için yüzünü tırmalayıp döğünen bülbüle sesleniyor: "Felek bildiğini işler". Felek halk şiirinde hem toplumun, hem doğanın karşı konulmaz gücüdür. Veysel'e özellikle doğa yasalarının insanoğluna karşı aldırışsızlığı dokunur:

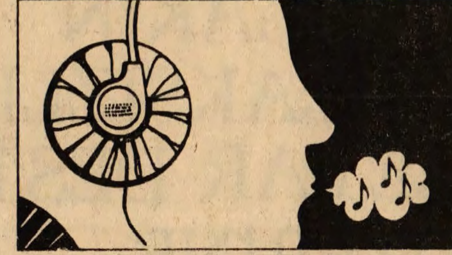
Kalemi kırılsın bunu yazanın
Söyler söyler derdi bitmez ozanın
Bağır çağır emir onun söz onun

★

Ölümünün onuncu yılında (Âşık Veysel'i düşünüyorum. Onun üstüne düşünülünce hep evrensele ulaşılıyor. Sanatçı, yarası kanayan adamdır. Evren, Veysel'i çoğu sanatçıdan daha sert, daha aldırışsız yaralamıştı. Evrenle alıp vereceği, içli dışlılığı çoktu. ("Kader ile bölemedim kozumu"). Kimbilir belki de bu yüzden, onun anısı hep böyle evrensele açılır.

Bedri Baykam

(*) *Reinhard U. 1965.* Vor Seinen Hasuren Eine Weide. *Berlin: Museum Fur Volkerkunde. Sayfa: 219*

DİNLEYE DİNLEYE

MURAT ERTEL

BARIŞ MANÇO-KURTALAN EKSPRES

......Yeni Bir Gün

BARIŞ MANÇO: Vokal, Synthesizer
AHMET GÜVENÇ: Bassgitar
CANER BORA: Bateri
BAHADIR AKKUZU: Gitar
CELAL GÜVEN: Vurmalı Çalgılar
KILIÇ DANIŞMAN: Klavyeli Araçlar

Birinci Yüz:
- **Sarı Çizmeli Mehmet Ağa**
- **Gesi Bağlarında**
- **Çoban Yıldızı**
- **Bir Selam Sana Gönül Bağlarından**
- **Ne Ola Yar Ola**

İkinci Yüzü:
- **Aynalı Kemer**
- **2024 - İkinci Yolculuk**
- **Ham Meyvayı Kopardılar Dalından**
- **Yeni Bir Gün Doğdu Merhaba**
- **Anlıyorsun Değil mi?**
- **Ne Köy Olur Senden Ne De Kasaba**
- **Elveda - Ölüm**
- **Bir Kelebeğin Yaşam Öyküsü**

Nitelikli müzik yaparak önde gelmek, tutulmak zordur. Barış Manço ve arkadaşlarını ilk önce bu yönden kutlamak gerek. Devamlı araştıran, yeniye ve güzele giden bu amatör ruhlu, bilinçli müzikçilerin doruk plağı Yeni Bir Gün...

Plağın bir bütünlüğü var kendi içinde. Bestelerin birbirine bağımlı olmasından tekrara gidilmemiş olması çok olumlu.

İcracı olarak Manço, Kılıç Danışman ve Ahmet Güvenç, birlikte "Yeni Bir Gün"ün kişiliğini oluşturuyor. Barış'ın sesinin yanısıra Güvenç'in Jazz Rock'ımsı nefis bassgitarı, hemen tüm parçalarda son derece çarpıcı oluyor.

Grubun zayıf yönü olan gitarı; kendi görevinden yine de ödün vermeden gitarcasına çaldığı basıyla kaphatan Güvenç, grubun çok ilersinde kalıyor. Fakat bu da bir hava vermiyor değil.

Plağı bir kitap gibi incelemek olası. Birinci yüzde parçalarla birlikte gelişen bir insan sevgisi gözlemlenebiliyor. "Bir Selam Sana Gönül Dağlarından"daki kardeşlik duygusu; "Ne Ola Yar Ola"da sevgiliye dönüşüyor. İkinci yüzde ise umutsuzlukla karışık buruk bir coşkuyla kaçınılmaz sona doğru gidiyoruz. "Bir Kelebeğin Yaşam Öyküsü" ise plağın özümlendiği parça.

Tek tek bakmak çok zor, fakat "Sarı Çizmeli Mehmed Ağa"da popa yakınlığı, "Yeni Bir Gün Doğdu Merhaba"da ve "Elveda-Ölüm"de insancıllığı, "Ne Ola Yar Ola"da şiiri tatmak olası. Fakat tüm parçalarda değişmeyen bir şey var, o da gerek sözlerden gerekse bestelerden gelen, buram buram Türk insanı kokusu.

Fotoğraflardan plâk kapağına, icradan bestelere kadar örnek bir çalışma olan bu plağın baskısının da "Yeni Bir Gün"ce olmasını istemek, Barış Manço Kurtalan Ekspres dinleyenlerinin en doğal hakkıdır bence...

ZEKA OYUNLARI

TOPLAMACA

Şu iki toplama işleminde, "a"dan "i"ye kadar dokuz harf, "1"den "9"a kadar dokuz rakamı simgeliyor. Ne var ki, bu harflerle rakamlar aynı sırayı izlemiyorlar. Hangi harf hangi sayıyı gösteriyor? **(İki çözüm yolu vardır.)**

```
 abc      adg
 def      beh
 ———      ———
 ghi      cfi
```

KIZLAR, OĞLANLAR

Beş erkek ve beş kız çocuk beş tane 1 liralık bulurlar. Paraları paylaşmaları epey kavgalı olur. Sonunda, bir halka şeklinde dizilip, halkadaki kişileri belli aralıklarla saymaya karar verirler; o sayı hangi çocuğa isabet ederse, ona beş adet 1 liralıktan bir tanesi verilecek ve o kişi halkadan ayrılacaktır. Aslında bu çareyi öneren oğlan oldukça zeki ama biraz "vicdansız" bir çocukmuş; kızlardan birisinden "bir" diye başlayıp saydığında, paraları hep oğlanların kazanacağı bir biçimde düzenlemiş halkayı. Ne var ki, sayımın başlatıldığı kızın da kafası iyi çalışıyormuş; bu kız karşı çıkıp, sayılacak sayıyı kendisinin belirlemesini istemiş. Bu kez de kazananlar hep kızlar olmuş.

Çocuklar şöyle dizilmişler:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
K K K O O O K O O K

Sayım her defasında en soldaki kızdan başlatılıyor ve sağa doğru sayılıyormuş; sonra gene en sola (hâlâ dizide kalmış olan kimseye) dönülüyormuş. Sayım kimde biterse, halkadan çıkıyor ve tabii artık sayılmıyormuş.

Hangi sayının sayılması önce bütün oğlanları, ve hangi sayının sayılması önce bütün kızları kazandırır?

BALIKÇILAR

Ali, Veli, Recep ve Şaban o gün avladıkları balıkları sayıyorlar:

Şaban, Recep'ten daha çok balık tutmuş.

Ali'yle Veli'nin tuttukları balıkların toplamı, Recep'le Şaban'ın tuttukları balıkların toplamına eşit.

Ali'yle Şaban'ın tuttukları balıkların toplamı, Veli'yle Recep'in tuttukları balıkların toplamından daha az.

Yakaladıkları balıkların sayısına göre birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü kimdir?

İKİ MUMDUR

İki tane farklı uzunluk ve kalınlıklarda mumumuz var. Uzun olanı 3-1/2 saat yanar; kısa olanıysa, 5 saat.

İki saat yandıktan sonra her iki mumun uzunlukları eşit oluyor. İki saat önce, uzun olan mumun kaçta kaçı kısa mumun uzunluğunu verirdi?

YÜK KATARI

Bir lokomotif ve beş vagondan oluşan bir yük treni küçük bir istasyonda durur. Ancak, oradan geçecek olan yolcu trenine yol vermek gerekmektedir. Ne var ki manevra yapmak için yalnızca bir lokomotifle 2 vagonun sığabileceği yan bir hat bulunmaktadır.

Yolcu trenini nasıl geçirtmeli?

ÇAPRAZ BULMACA

SALİM SARAÇ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2					■						■	
3		■						■			■	
4											■	
5			■		■				■			
6					■						■	
7		■					■	■				
8							■					
9					■						■	
10			■	■				■		■		
11					■	■			■			
12						■						

SOLDAN SAĞA

1. Yazdığı günceleriyle de tanınan, dilimizin sadeleşmesi için savaşım vermiş 1957 yılında yitirdiğimiz ünlü bir eleştirmenimizin adı; iki sözcük. 2. Ezgin olma durumu. -Özsu. 3. Ortasında çeşitli gösteriler yapılan alan. -Malibden elementinin simgesi. 4. Silah kullanılırken gez, göz, arpacığın aynı hizaya getirilmesi; gezlemek. 5. Bir şeyin iki yanı arasındaki uzaklık. -İki derenin ya da iki yolun birleştiği yer.- (Tersi) Yarın Yarın adlı romanın yazarının soyadı. 6. (Tersi) Ele geçiren, murada eren. -(Tersi) İlgi. 7. Köşkün Osmanlıcası - Alazlanmış sütlü buğday. 8. (Tersi) Bir erkek adının sonuna E getirilerek yapılmış kadın adı. - (Tersi Belirli bir günün, bir olayın bir önceki günü. 9- Üzüm, incir, erik gibi şekeri bol yemişlerin ezmesini alkol mayalanmasına uğrattıktan sonra imbikten geçirilerek elde edilen bir içki. Küçük deniz teknelerini yürütmeye yarayan. 10. (Tersi) Herhangi bir durumun ya da şeyin sınırları içinde bulunan yer. (Tersi) Eti için avlanan ve ormanlarda yaşayan bir kuş. - Ülke, yurt, el. 11. Ağrı, acı.- "Olur peki" gibi kabul, "Fena değil" gibi yarı memnunluk anlatır. -İki olguyu birbirinden ayıran zaman. 12. Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan, geri dönülemeyen. - (Tersi) Işıl Özgentürk'ün 1981 yılında yayımlanan bir öykü kitabının adı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

1. İnsan bilincinden ve bilgisinden bağımsız gerçek; iki sözcük. 2. İşe yatkın, becerikli. Kendisinde aranılan nitelikleri taşıyan. -Bir dağın herhangi bir yöne doğru alçalarak giden yanına coğrafyada verilen ad.
3.(Tersi) Ülkemizde en eski geleneğe sahip bir yazın türünde ürünler veren kimse. -Yüzük taşı, mühür gibi şeyler yapmakta kullanılan parlak ve değerli bir taş. -Notada duraklama zamanı. 4. SSCB'nin doğusunda bulunan bir Sovyet Cumhuriyetinden olan. - (Tersi) Anlamlı çizgi, iz ya da davranışın adı. 5. (Tersi) Soru yoluyla yokluk ve olumsuzluk anlatır. - (Tersi) Sansar cinsinde kuyruğu siyah, kendi beyaz tüylü, çok değerli postu için avlanan bir hayvan. 6. Devrim öncesi Rusya'sının son ve SSCB'de yeni toplumcu kültürün ilk önemli sanat eleştirmeninin adı. 7. Başkalarının sırtından geçinen. -Üç sıfatının üleştirme biçimi. 8. İstek uyandırmak için kullanılır. -Yeraltı zenginliklerimizi arayan bir devlet kuruluşumuzun kısa adı. -Erkemn. - Halk dilinde evet anlamına gelen. 9. Geminin yürümesine hizmet eden direk, halat takımı. -Eti beyaz, hafif pullu bir balık. 10. Dinin görüşüne dayanan. - Ünlü bir gülmce yazarımızın ad ve soyadının ilk harfleri.
11. İngilizcede bayın kısa yazılışı. Osmanlıcada bağış yapma. 12. Günümüş şairlerinden Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilk basımı 1940'da yapılan ünlü bir kitabının adı.

ÇİFTE ÇETREFİL

TURGUT ONGUN

NASIL ÇÖZECEKSİNİZ?

1. Önce aşağıda tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir çizgi üstüne gelecek biçimde yazın.
2. Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Dolu kareler cümle sonlarını gösterir.)
3. Bulmacadaki kareler harflerle doldukça, kimi kelimeler belirmeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlarından çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. (Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizinindeki harf sırasını göstermektedir.)
4. Bulmaca tamamlanınca, karelerde, bir yazarımızın yazısından bir alıntı bulacaksınız. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdan aşağıya okuduğunuzda, bu yazının yazarının adı soyadıyla, alıntı yapılan kitabının adını göreceksiniz.

1 F	2 A	3 A	4 F	5 E	6 D	7 F	8 E	9 E	10 C	11 G	12 A	13 A	14 A	15 L	16 M	17 C
18 B	19 D	20 K	21 D	22 C	23 C	24 F	■	25 G	26 F	27 M	28 F	29 A	30 I	31 D	32 P	33 C
34 E	35 B	36 N	37 O	38 I	39 D	40 C	41 L	42 E	43 C	44 P	45 M	46 D	47 J	48 J	49 D	50 J
■	51 J	52 A	53 E	54 A	55 C	56 D	57 H	58 F	59 D	60 D	61 N	62 P	63 K	64 F	65 K	66 F
■	67 L	68 L	69 O	70 H	71 A	72 P	73 H	74 O	75 J	76 N	77 C	78 K	79 A	80 O	81 M	82 R
83 P	84 J	85 N	86 R	■	87 B	88 D	89 P	90 D	91 K	92 J	93 B	94 N	95 K	96 J	97 N	98 B
99 J	100 J	101 O	102 C	103 J	104 L	105 O	106 P	107 J	108 R	109 R	110 R					

Tanımlar

A) John Steinbeck'in, Elia Kazan tarafından filme de çekilmiş olan bir romanının adı
29 2 3 14 13 71 54 52 12 79

B) Günler anlamına gelen Arapça bir kelime
18 87 98 35 93

C) 36 yaşında ölen ve uzun boyunlu kadın resimleriyle tanınan ünlü İtalyan ressamı
102 77 23 33 10 17 40 55 22 43

D) Tolstoy'un bir romanı
59 31 39 60 6 88 19 21 49 46 56 90

E) Tersi, kırlaşmaya başlamış
53 5 42 34 8 9

F) Özdemir Asat'ın, üç kelimesi de aynı olan bir şiir kitabının adı
1 24 58 4 26 64 7 28 66

G) Herhangi bir sefer için merkez olarak seçilip ona göre donatılan yer
11 25

H) Tersi, suyun akarken çıkardığı ses
73 57 70

I) Bir hafif batı müziği şarkıcımızın adı ve soyadının baş harfleri
30 38

J) Albaylar cuntası zamanında bir adaya sürgün gönderilen, günümüzün ünlü Yunanlı şairinin adı soyadı.
103 92 75 84 48 47 100 50 96 51 99 107

K) Eskiden, düşman ülkesine saldıran, baskın yapan kimselere böyle denirdi
95 20 63 91 78 65

L) Kaba, çirkin
15 104 68 67 41

M) Methiye
81 27 45 16

N) Ferit Edgü'nün son öykü kitabının adı
76 94 61 85 97 36

O) Gılgamış'ın arkadaşının adı
74 105 80 69 37 101

P) Aramızda yabancı bir kişi bulunmaksızın, kendi aramızda (İki kelime)
32 72 44 89 106 62 83

R) Çanakkale'nin bir ilçesi
86 82 110 109 108

(Çözümler 10. sayfada)

KISA KISA

ALKOLDEN EROİNE, KİŞİLİKTEN KAÇIŞ

Prof. Dr. Özcan Köknel, inceleme, ALTIN Kitaplar, 767 s. 750 Lira.

Daha önce **Kişilik**, adlı kitabıyla bilimsel inceleme alanında kendine haklı bir ün sağlamış olan Köknel, bu kez hacim ve içerik olarak kapsamlı bir konuya el atıyor. Köknel, bu yapıtında alkol, esrar, eroin vb. uyuşturucuları çok yönlü irdeliyor. Uyuşturucuların edebiyata yansıması Baudelaire'in şiirlerinden ve Yakup Kadri'nin **Nur Baba** adlı romanından örneklerle işleniyor.

Kitabın son bölümünde ise konuya ilişkin yasal statüler ve kaçakçılık konusu ile zengin bir kaynakçaya yer veriliyor.

BUGÜNÜN DİLİYLE HAYYAM
A. Kadir, Yazko Yayını, 120 s.120 Lira.

Ünlü şair A. Kadir'in günümüzün diliyle, yenileştirerek yazdığı Hayyam'ın bu şiirlerinin ilk basımı 1964 yılında yapılmıştı; bu, kitabın beşinci basımı oluyor. Başında bir önsözün de yer aldığı kitap üç bölümden oluşuyor: Şarap ve Aşk, Tanrı'yla Konuşmalar, ve Dünya, İnsanlar ve Özgürlük.

TAOCU SEVİŞME VE SEKS

Jolan Chang (Çev: İlhan Güngören), inceleme, Yol yayınları, 256 s. 350 Lira.

Yaratıcı ve sağlıklı cinsel ilişki Taocu kural ve önerilerini derleyen bu kitapta sevişme biçimleri, boşalmanın denetim altına alınması, cinsel güçsüzlüğün yenilmesi, uzun yaşam ve taoculuk ile bazı "kişisel" deneyler yer alıyor. İngilizce ve Çin kaynaklı bibliyografik bilgiler de eklenmiş. Çevirmenin **Zen Budizm ile Buda ve Öğretisi** adlı iki kitabı daha önce dikkat çekmişti.

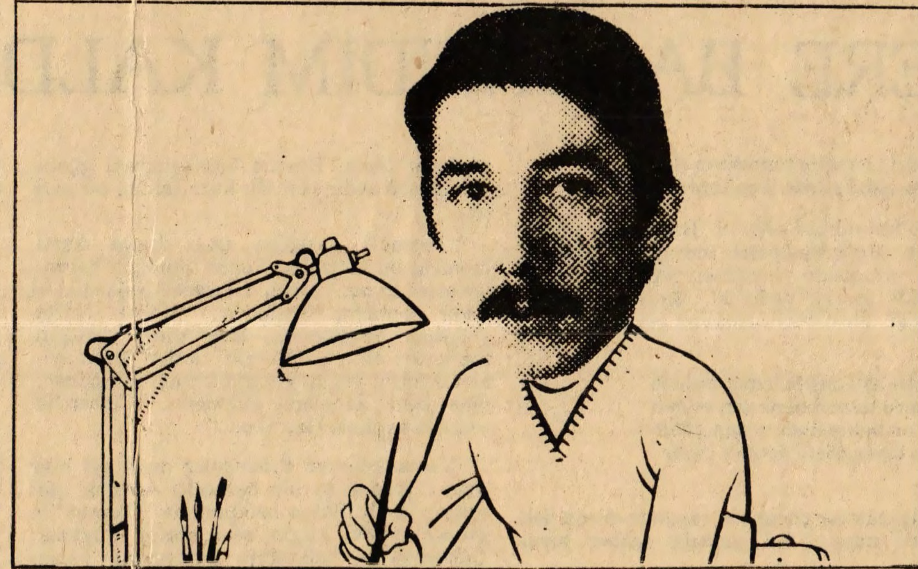
DİŞİLİK KOMPLEKSİ

Colette Dowling (Çev: Sevin Okyay), inceleme, Kelebek yayını, 302 s. 350 Lira.

Aynı zamanda gazeteci olan Dowling, bu kitabında "külkedisi kompleksi"ni irdeliyor. Feministler için yeni bir tartışma konusu getirdiği kanısında yazar. Şöyle diyor:

"AHLAKIN AHLAKSIZLIĞI VE CEYAR DESTANI" ÜZERİNE

Dergimizin 4 Mart 1983 tarihli sayısında Afşar Timuçin'in "Dallaslı Ceyar Destanı" adlı kitap üstüne bir incelemesi yer aldı. Adı geçen kitabı resimleyen sayın Semih Poroy'dan bir mektup aldık. "Yazı genel doğruları içermesine karşın, kitap özelinde dikkatsiz kıyaslamaları da beraberinde getirmektedir." diyen Poroy'un yayımlanması dileğiyle dergimize gönderdiği yanıt yazısını veriyoruz:

SEMİH POROY

Somut'un 4 Mart 1983 tarihli sayısında çok değerli ozan, yazar Afşar Timuçin'in üç sütun üzerine ahlakçılık, yarım sütun üzerine de "Dallaslı Ceyar Destanı" ile ilgili bir yazısı yer aldı. Özellikle ilk bölümden, içtenlikli olmak gerekirse, yararlandım; bilgi tazeledim... Teşekkür ederim.

Bu yazıda; konusunun uzmanı oluşunun getirdiği haklı rahatlıkla kesin yargılara varan sayın A. Timuçin'in görüşlerine katılıp katılmamak sorununu okuyucuya bırakarak, söylemek istediklerimi söylemeye çalışacağım.

Afşar Timuçin, "... **Semih Poroy da kitabın havasına kaptırmış kendini...**" diyor, ve böylece doğru bir saptama yapmış oluyor. Bir çizgicinin, karikatürleyeceği kitabın konusuna kendini kaptırması denli doğru bir davranış olmasa gerek. Bunu yapmazsanız doğru dürüst bir çizgileme de yapamazsınız. Sayın Timuçin bunu söylerken -kendince- kötü kotarılmış bir çalışmaya kendimi kaptırmış olmamı vurgulamak istiyor, belli ki... Hiç bir zaman, "aman bir kitap da ben resimleyeyim" endişesi içinde olmadığım için, "Dallaslı ..."yi çizgilemeyi gözüm kapalı kabul etmiş değilim. Önce inceledim; sonuçta da sevimli ve eleştirel bulduğum için çizgilemeyi üstlendim. Daha önceleri, resimlemem önerilen bir-iki kitabı incelemiş ve türlü nedenlerle ısınamadığım için geri çevirmiş biriyken, üstteki gerekçelerle üstlendiğim "Dallaslı Ceyar Destanı"nı, sayın Afşar Timuçin'in aldığı anlamda bir "kendini kaptırma" ile çizgilemiş olmam da söz konusu değildir.

Değerli yazın adamı Afşar Timuçin, ilk tümceciğin hemen ardından ekleyivermiş: "...**Bulutlara memeler çizmiş, Babi'nin ağzına lastik meme vermiş, Baba Cak'ı köpek karısı (...) olan bir kör diye tanıtlamış...**"

Aman tanrım! Okuyunca dehşete düştüm.. Neler yapmışım ben! Çok özür dilerim. Hemen kitabı açtım; başka neler çizmişim diye... Aman! Bir de ne göreyim; sayın Timuçin'e teşekkür etmem gerekmiyor mu? İnsaflı davranmış Afşar Timuçin, başka yanlışlarımı ortaya dökmemiş! Örneğin, Dallas'la Dollar'ı birbiri içine girmiş olarak göstermişim.. Özür dilerim! Bir kırsal kesimli yurttaşımızı, başına kon(durul)muş bir Ceyar şapkasıyla "Dallas Hatırası" çektirmeye zorlanışına şaşkın şaşkın bakarken çizmişim.. Buna da özür dilerim! Kısacası özür oğlu özür dilerim!

Şaka bir yana, karikatürde bazı anlatım olanakları, imgeler vardır; kullanılır. "Dallaslı Ceyar Destanı" bir akademik tez ya da araştırma değildir. Dallas dizisinin her yanından meme dökülüyorsa, onun mizahını yapmaya çalıştığımız bir toplamın elliye yakın çiziminin hiç değilse birkaçında meme çizilmesi kaçınılmazdır ve bunun yapılması karşısındaki bir eleştirinin anlamsızlığı ortadadır.

Bunlar, çizimleri üstlenen kişi olarak benim söylemek istediklerimdi. İşin yazılı yanının eleştirisi -benimle birlikte- en çok sayın Gürkal Aylan'ı ilgilendirmektedir. Bunlar konusunda konuşmaya kendimi yetkili görmüyorum. Fakat; sayın Afşar Timuçin'in, kitapta kullanılan "işin aslını tarih ortaya çıkaracak" tümcesinden devinerek yazarı -ve doğallıkla çizeri- "nasıl olsacılık"la suçladığı bölümün rahatsız ediciliğini de bir kalemde geçemem.

Bu tümcenin, Ceyar'ın nereli olduğu yolunda ipuçları verilen 17. sayfada geçtiği, dikkatli okunduğunda Afşar Timuçin'in yüklediği anlamın çok uzağında bir imge taşıdığı görülür. Sayın Timuçin, Ceyar'a değgin yargının tarihe bırakılmamasını, onun gerçekte kim olduğunun bilinmesi gerektiğini vurguluyor. Doğru da yapıyor. Yapması gereken, bir de kitabın 47, 48 ve 49. sayfalarını açıp okuması... Orada Ceyar, "kimlikleriniz lütfen!" denmişçesine cebinden çıkarıyor nüfus cüzdanını, önümüze sürüyor.

Değerli yazar bir de kitaptan eleştiri alıntıları yaparak, "bunlar yeterli mi?" diye sormuş. Ozan, yazar, felsefeci, denemeci, eleştirmen, çevirmen ve öğretim üyesi Afşar Timuçin'e yarım gazete sayfası yazı yazdırması bile bir şey değil mi?

KISACASI, "Dallaslı Ceyar Destanı" YAŞAMIMIZA ZORLA SOKULMUŞ BİR SAÇMALIĞI BULANDIRMIYOR, AYDINLATMAYA ÇALIŞIYOR.

HER BOYDAN- DÜNYA ŞİİRİNDEN SEÇMELER

Her Boydan, Can Yücel'in çeşitli dünya ozanlarından yaptığı şiir çevirilerini toplayan bir yapıt. Daha önce 1957'de basılmış. Bu ikinci basıma o tarihten bu yana ozanın yaptığı pek çok yeni şiir çevirisi de eklenmiş. Dolayısıyla Her Boydan'ı yeni bir kitap olarak tanımlamak daha doğru olacak

HAKAN EREN

Şiir sevenler için kendi dillerinde yazılan şiirleri okumak büyük mutluluk ama, ya başka dillerde yazılanlar? Bir yabancı dil bilen o dilde yazılmış şiirleri ana dilinde yazılanlar gibi tat alarak okuyabilirse de bir insanın bütün şiirleri yazıldıkları dilde okuyabilmesi olanaksız. Böyle olunca insanlığın ortak kültürel değerleri olmuş şiirlerin başka dillere çevrilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk oluyor. Ancak bu çetin işin altından kalkabilmek öyle kolay değil. Kimi şiir çevirenler yabancı dilde söylenenleri sözcüğü sözcüğüne kendi dillerine aktarıp

ikinci basıma o tarihten bu yana ozanın yaptığı pek çok yeni şiir çevirisi de eklenmiş. Dolayısıyla **Her Boydan**'ı yeni bir kitap olarak tanımlamak daha doğru olacak.

Kitapta yer alan ozanlar ve şiir sayıları şöyle: Aragon 1, W. H. Auden: 5, Baudelaire:3, Brecht: 25, Lewis Carroll:1, Rene Char:1, William Casey: 1, T.S. Eliot 1, Paul Eluard:3, Aelfric Grammaticus: 1, Moiche-Leib Halbern:1, Langston Hughes: 1, Max Jacob: 1, Konstantin Kavafis: 1, La Fontaine:3, Lautreamont:1, Mathias Lubeck: 1, Mallerme:1, Henri Michaux: 1 Ogden Nash:2, Niarhos:3, Ovidius:1, Jacinto Fombona Pachano: 1, Paramuniçti: 1, Edith Piaf: 2. Ezra Pound:1. Jacques Prevert:7. Shakes-

Yazımızı Can Yücel'in söyleyişinde şiirin nasıl yeniden kurulduğunu gösteren bir örnekle bağlayalım: Brecht'in "Das Lied vom Kleinen Wind" şiiri.

Can Yücel Çevirisi:

MELTEMİN TÜRKÜSÜ

Değ'mi ki geçtin önümden,
Yârim ol bu seferlik!
Ama geçerken üstümden,
Ezme beni, be esenlik!

Gör ki yazın olmuş erik,
Dilediği derlenmişlik,
Lâkin azgın fırtınaya
Yeğlediği bir meltemcik.

Yavaş ol, yavaş ol, orak,
Biçme beni bir seferde!
Ağır ol, ağır ol, erkek,
İçme beni bir kederde!

Aynı şiirin aslına bağlı sayılabilecek bir çevirisi:

ESİNTİ TÜRKÜSÜ

Çabuk sevgili, koş, beklediğim
Senden güzeli yok bana
Ama beni kollarına aldığında
Aceleyi bırak.
Sonbaharda erikleri bir düşün
Balından çatlamış olgun erikleri
Nasıl da korkarlar rüzgarlardan
Hafif esintileri severler
Öyle hafif ki duyamaz insan
Yumuşak birer beşik gibi erikler
Ağaçtan ayrılmak
Yerde olmak isterler.

Ah, baltacı artık yeter
Bırak baltacı, bir filiz bırak!
Şarabını bir nefeste içme

Kansu'yu unutmamak

HÜSEYİN YURTTAŞ

Ceyhun Atuf Kansu, 17 Mart 1978 günü 59 yaşındayken aramızdan ayrılmıştı. O gün, başka üzüntüler içinde eve döndüğümde radyo haberlerinden Ceyhun Atuf Kansu'nun öldüğünü öğrenip bir kez daha yaralanmıştım. Acı, bütün kollarıyla ülkemi ve yüreğimi sarıyordu işte! Sevgi, iyilik, dostluk, coşku ve inanç dolu bir yürek daha susmuştu. O ki, 27 Aralık 1977 tarihli Milliyet Sanat Dergisinde yayınlanan "Granada" başlıklı yazısında, o yılın edebiyatını değerlendirirken onca ölümün ardından gelen şiirlere şöyle bakmıştı: **"Granada'da, Anadolu'da halkın ölüm karşısında tuttuğu tutanak: Ağıt! Ağıdı da yitirmişe benziyoruz. Ölümün tanığı ağıdı yitiren toplum, yaşamın tanığı türküyü de yitirir bir gün."** Gerçekten "yaşamın tanığı türküleri" de yitiriyorduk günden güne. Kansu bizi uyarıyordu: Acıyı ağıda, sevinci türküye dönüştürmekte daha duyarlıklı olmalıydık. Acıyı ağıda dökmemişsek, sevinci türkülemek hakkımız olamazdı. Ama, bu yazısından bir yıl kadar sonra acılar karşısında yüreğinin ansızın pes edeceğini ve kendisi için de ağıtlar yakılacağını nerden bilebilirdi? (Bak: Cahit Külebi, **Yangın- 1980- 'Ceyhun Atuf Kansu İçin Köylü Biçeminde Ağıt**)

Ölümünden sonra "Tüm Şiirleri" iki cilt halinde T. İş Bankası Kültür Yayınları arasında yayınlandı. Bu değerbilirlik örneği kitapların okura sunulmasıyla, Kansu'nun binlerce dizesi yeni kuşaklara da topluca tanıtılmış oldu. Dilerim, Türk şiir birikimini tümüyle tanımak, bilmek isteyen gençler, Türkçe'nin engin söyleyiş olanaklarının hangi boyutlarda olduğunu gösteren Kansu'nun bu şiirlerini okumuşlardır. Onun, halk dilinden nasıl çağdaş bir şiir diline ulaştığını; Kemalist devrim ve bağımsızlık, halka sevgi ve inanç yüklü dizelerini tümüyle okuyanlar çok iyi bilirler.

Ne yazık ki düzyazıları toplu olarak yayınlanamadı Kansu'nun. Şiiri kadar kendine özgü bir biçemle, içtenlikle, sevgiyle dokuduğu; nefretten, kötülükten, kıskançlıktan iz taşımayan pırıl pırıl insancıllığıyla, Kemalist inancın getirdiği coşku ve sabırla Kurtuluş Savaşımızı ve onun 'bağımsızlık gülü'nü yeşerten öncüsü Mustafa Kemal'in düşüncelerini genç kuşaklara aktarmaya çalıştığı bu yazılarında, dürüst ve yurtsever bir aydının nabız vuruşlarını duymak olanaklıdır. Kimseden geride kalmayan, birleştirici, yerli koşulları gözardı etmeyen bir düşünce bütünlüğünün ürünü olan o yazılar mutlaka toplanmalı. Kitapları tek tek ya da birleşik olarak yeniden basılmalı. Yeni kuşaklar, yapmacıksız ve içten bir yazarı tüm yapıtlarıyla tanıyabilmeli. Onun, akılla duygunun dengeli birlikteliği içinde ilerleyen, kendi içinde son derece tutarlı, **"Türkiye'de aydınlar var!"** dedirtecek kadar yürekli satırları belleklere kazınmalı. Genç kuşaklar, Türkçe'nin halk dağla-

"Aslında bir erkeğin bana bakmasını istediğimi farkettim. Hem bu sadece masrafları ödeyecek birisinin olması sorunu da değildi. Ben sürekli bir duygusal korunma, dünya ile kendi aramda bir tampon istiyordum."

"Bene, özgürlük ve bağımsızlığın başkalarından koparılıp alınamayacağını öğrendim. Ne genel olarak toplumdan, ne de erkeklerden"

sonra bu sözcüklere şiirsel bir yapı kazandırmaya çalışırken kimileri de yabancı dilde yazılan şiirin ana duygusunu temel alarak kendi dillerinde yeni bir şiir yazıyorlar. Can Yücel de şiir çevirilerini bu ikinci anlayışla gerçekleştirenlerden. Bu anlayışın çeşitli biçemlerdeki dünya ozanlarını aynı dille konuşturmak gibi bir sakıncası varsa da aslolan şiirden dil tadı almaksa bunda başarılı olunduğu bir gerçek.

Her Boydan, Can Yücel'in çeşitli dünya ozanlarından yaptığı şiir çevirilerini toplayan bir yapıt. Daha önce 1957'de basılmış. Bu

peare:3, Shelley:1, Su Tung -P'o: 1, Jules Supervielle: 1, Dylan Thomas:4, Ts'ao Sung: 2, Ildefanso Perada Valdes: 1, Bartolomeo Vanzetti:1, Walt Whitman: 4, W.B. Yeats: 5, şairi belirsiz türkü ve şiirler: 5, Hint şiirleri: 3, İskoç Baladları: 2, Kızılderili türküleri: 2.

Kitabın sonundaki "Şuara" bölümünde tüm bu ozanlar üstüne ilgi çekici bilgiler de sunuluyor.

Evet, dünyanın dört bir yanından böylesine çeşitli ozanları Can Yücel'in dilinden Türkçe dinlemeyi kendi payıma kaçırılmaması gerekli bir fırsat sayıyorum.

Gör iki yazın olmuş erik
Dilediği derlenmişlik,
Lâkin azgın fırtınaya
Yeğlediği bir meltemcik.

Nasıl bir ninniyse meltem,
Öyle kendimden geçecem;
Ve nasıl düş olursa erik,
Öyle kucağ'na düşecem.

Beni öyle ayaküstü öpme!
Sonbaharda erikleri bir düşün
Balından çatlamış olgun erikleri
Nasıl da korkarlar rüzgarlardan
Hafif esintileri severler
Öyle hafif ki duyamaz insan
Yumuşak birer beşik gibi erikler
Ağaçtan ayrılmak
Yerde olmak isterler.

Her Boydan. Dünya Şiirinden Seçmeler. Can Yücel. Adam Yayınları. İstanbul 1983. 188 s. 300 lira.

rındaki pınarlar gibi gürül gürül ve iç açan serinliğini bize taşıyan Kansu'dan yoksun bırakılmamalı. Uzak bir Anadolu kasabasında bir istasyonda, bir kır kahvesinde ya da duvarları çatlak bir handa; bir halk bilgesinin alçakgönüllülüğü, bir halk ozanının içtenliğiyle bize seslenen Kansu'yu, bir çiçekten bal alır gibi özümseyerek okuyabilmeliler. Bu '**bağımsızlık gülü**', terkedilmiş bahçelerin ıssız ve bakımsız köşelerinde, gözden ırak kalmamalı.

Ceyhun Atuf Kansu'yu unutmamak, unutturmamak aydın olarak boynumuzun borcudur. Elbette daha nicelerini...

İLANLAR

Ahmet UZELLİ

RESİM SERGİSİ
2-23 Nisan 1983

Güzel Sanatlar

GARANTİ BANKASI SANAT GALERİSİ
Halaskargazi Cad. No 36
Harbiye / ISTANBUL Tel 46 20 41

Arthur Koestler

HAÇSIZ HAÇLILAR

-roman-

Varlık yayınları

Filistin'den Polonya'ya
Afganistan'dan Amerika'ya
DÜNYADA NELER OLUYOR?
ekonomik ve jeopolitik dünya yıllığı
1983
ÇIKIYOR

TÜRKÜ YAYINEVİ
1. Kitap ÇIKTI
BAHÇE BİZİZ GÜL BİZDEDİR
BATTAL PEHLİVAN
türkülerimiz
● *Tüm Dağıtımlarda.*
İsteme Adresi: P.K 731 Sirkeci, İST.

ELEŞTİRİLER
Osman Zeki Çakaloz
●
SANATIN GÖRSEL DİLİ
Sezer Tansuğ

URART SANAT GALERİSİ
TELEFON: 480326

yazko çeviri

MART-NİSAN SAYISINDA

Werner Haftmann:
MÜZİK VE ÇAĞDAŞ RESİM
André Jolles:
YAZINSAL İNCELEMELERİN ÜÇ YÖNÜ
G.G. Marquez:
ZAVALLI USTA ÇEVİRMENLER

yazko YAYIN DÜNYASINDA EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

RECEP BİLGİNER/ anlatı
bugünün diliyle HAYYAM/120 Lira
●
A.KADİR/ şiir
İNSAN BİR DÜŞÜNCEDİR/160 lira

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Doğumunun 100. yılında BÜYÜK YAZAR'ı saygıyla anıyoruz...

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL
BÜTÜN ESERLERİ-1

Ayaşlı ile Kiracıları

★ **Geniş bir gözlem gücünün yalın bir anlatımla birleştiği seçkin bir roman**
★ **Anadolu insanını tanımada, halkımızın hayat sürecini kavramada engin bir kaynak.**
★ **Çeşitli toplum katlarından gelen kişilerin içten, sıcak ve dokunaklı yaşam serüvenlerini, Ankara'nın sosyo-ekonomik ortamı içinde somutlaştıran bir yapıt.**
★ **ÖZGÜN VE KALICI BİR SANAT EVRENİ**

b bilgi yayınevi
Meşrutiyet Cad. 46/A ANKARA
Telf. 31 81 22—31 16 65
DAĞITIM: **İstanbul: Bilgi, Ge-Da, Karatekin, Özgür.**
Ankara: Bilgi, Adaş, Ali, Sipahi, Ge-Da.
İzmir: Altay, Datiç A.Ş., Şentürk.

HAFTANIN KİTAPLARI

ROMAN

Fırtına (2 cilt)
İlya Ehrenburg (Çev: Aydın Emeç) 4. basım, Sosyal yayınlar, 1082 s. 1000 Lira.

Ölü Deniz
Jorge Amado (Çev: Özdemir İnce), CAN Yayınları, 300 s. 400 Lira.

Çaresizler
Leon Uris (Çev:Mehmet Harmancı) Altın Kitaplar, 429, s. 450 Lira.

Şogun
James Clavell (Çev: Gülten Suveren) 2. basım, Altın Kitaplar, 540 s. 500 lira

Taı-Pan
James Clavell (Çev: Gülten Suveren), Altın Kitaplar, 511 s. 500 Lira.

Kırmızı İşaret
Agatha Christie (Çev: Gönül Suveren), Altın kitaplar, 206 S. 200 Lira.

Komplo
E. Trevor (Çev: Serdar Tuğcu Altın Kitaplar, 326 s. 350 Lira.

Meleklerin Gazabı
Wilbur Smith (Çev: Melek Kaya) Altın Kitaplar, 440 s. 450 Lira.

Julio Jurenito
İlya Ehrenburg (Çev: Metin Alemdar) Adam Yayıncılık, 282 s. 325 Lira.

ANLATI

İnsan Bir Düşüncedir.
Recep Bilginer, YAZKO yayını, 140 s. 150 Lira.

DENEME/İNCELEME/ ARAŞTIRMA

Tarihten Güncelliğe
Murat Belge, Alan yayıncılık, 452 s. 600 Lira.

Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı
Türker Alkan, Hil yayını, 208 s. 250 Lira.

Para Tacirleri
A. Sampson (Çev: E. Dursun) Araştırma Eğitim Ekin yayınları, 383 s. 500 Lira.

Uluslararası Haberleşme ve Azgelişmiş Ülkeler
Zafer Özcan, Dayanışma yayınları, 126 s. 180 Lira.

Osmanlı Padişahları
Baki Kurtuluş, Kurtuluş Yayınları, 254 s. 400 Lira.

Typical Commercial Buildings of the Ottoman Classical Period and the Ottoman Construction System
Prof. Mustafa Cezar, İş Bankası Kültür yayını, 315 s. 2500 Lira.

Doğal Boyalarla Yün Boyama
Hazırlayan: Üner Eyüboğlu, İtır Okaygün, Füsun Yaraş, E.E.V Yayını, 138 s. 1000 TL.

YARDIMCI KİTAPLAR

Recep Bilginer, yapıtını anlatıyor:

"İNSAN BİR DÜŞÜNCEDİR"

SORULAR: **ÖNER CİRAVOĞLU**

1. Son kitabınız "İnsan Bir Düşüncedir" adını taşıyor. Gerçi kitaba yazdığınız önsözde bu adın gereği konusunda yeterli ve açıklayıcı bilgiler var, ama bir kez de okurlarımız için rica etsek.
2. Kitabın birinci bölümünde birçok edebiyatçı ve sanatçı ile ilginç görüşmeleriniz yer alıyor. İlginç yanıtları da içeren bu konuşmalar edebiyat tarihimiz için vazgeçilmez birer kaynak oluşturuyor. Başlangıçta böyle bir amaç gözetiliyor muydu?
3. Ressam olarak sadece Elif Naci ile Agop Arad'la söyleşi yapmışsınız. Bir nedene dayanıyor mu bu?
4. Tiyatroya ilişkin kimi yazılarınız, gezi notlarınız son bölümde toplanıyor. Bu vesile ile tiyatromuzun güncel sorunları üstüne bize neler söylersiniz?

Recep Bilginer (solda) Ciravoğlu'nun sorularını yanıtlıyor.

1- Sözü, insanın var oluşunun anlamına bağlamak istiyorum. Düşünme yeteneğimiz olmasa, düşünce üretmesek, neye yararız? Bütün duygularımız böyle bir olguya sahip olmamız sayesinde vardır. İnsanın eski deyimle "Eşref-i mahlûbat" yani, onun verici yaratık olması, onun bu düşünce hazinesi niteliğinden geliyor. Bu nedenle, insanı özetle belirlemeye çalışan çeşitli deyimlerin toplamı olarak "insan bir düşüncedir, dedim.

İnsanın değeri, sahip olduğu düşünceye göredir. Kendi içinde ve çevresinde varlığını her an duyurmalıdır insan, düşünme yeteneği ve düşünce üretmesiyle. Beynimiz mi bunun döl yatağı, Durmadan gebe kalmak, doğurmak ve doğurduklarını kafatasından dışarı salmak. Sözle, yazıyla, davranış biçimiyle. Kimse de onu, bu üretkenliğinden dolayı kınamamalı. Aslında, insan olarak, asıl vazifesi bu. Düşünce üretmek, ürettiklerini pazara sunmak.

Suç düşünce üretmekte değil, üretimi engellemektedir.

Kitabın adını "İnsan bir düşüncedir, koymanın kaynağında, insanı düşünceyle özdeşleşmiş olarak ele almak ilkesi yatıyor.

2- Bu yazılara başlarken, önce, şunu düşünmüştüm. o sanatçıyla konuştuğum gün ve saatta, ne yapıyor? Elinde, yazmakta olduğu neler var. Son satırları, son dizeleri nedir? Yazarlarımız ve şairlerimizin verdikleri cevapları aldıktan sonra, bunların edebiyat tarihimiz için, birer kaynak oluşturacak nitelikte olduklarının farkına vardım. İlk konuşmalardan sonra, üzerine üzerine gittim bu konuşmaların.

Yazarlarımızın ve ozanlarımızın ortak yanları da çıktı ortaya. Özellikle kliklerden, klikleşmelerden yakınıyorlardı. Gerçi, anlaşılmamaktan yakınmak eski bir olgudur sanat adamlarımız için. Bu öylesi değil. Bütün sanat dallarında kendini gösteren bu klikleşme, sanki bir kısırlaştırma işlemi gibidir. Daha da kötü: Klikler, kendi çemberleri dışında kalan, değerleri, çoğunlukla hiçimsiyor. Yok sayıyor. Var saymak durumunda da kalınca, yerden yere vuruyor o sanatçıyı.

Ama, kendi çemberi içindekileri, yani

4- Tiyatrolarımızın güncel sorunları var. Bunlar, çok eskilerden günümüze sürüp geldiği için, onlara tiyatrolarımızın köklü sorunları demek daha doğru olur.

Bu sorunların içinde, bina, donatım kadro başta gelir. Ödenekli tiyatrolarımızın bile, bir-ikisi dışında sahneleri, salonları elverişsiz özel tiyatrolar da öyle, Çoğu tiyatro, sahnesine göre piyes seçmek zorunda kalıyor. Tavanı alçak, sahne ağzı dar, kendisi büyük salonlarda tiyatro yapmak hem zor hem de seyirciye saygısızlıktır. Ancak Tiyatroyu yaygınlaştırma tasarılarından önce, tiyatroyu saygınlaştırmaya çalışsak daha iyi olmaz mı?

Kadro konusu, başlı başına bir sorun. Tiyatro okullarımız hem nitelik, hem nicelik yönlerinden yetersiz. Peki, insan unsuru ön planda tutulmadan, bir ülkede nasıl tiyatro yapılır? "Ben yaptım oldu" zihniyeti, öteki alanlarda olduğu gibi, tiyatroda da geçerli kılınıyor.

Geçen yıl, kültür bakanlığı, özel tiyatrolara para yardımı yaptı. İyi ve yerinde Amacı, Türk tiyatrosunu geliştirmek, yerli yazar ve yerli piyesleri desteklemek için, Kültür Bakanlığının amacı nerde, kimi özel tiyatroların 1982-83 sezonundaki tutumu nerde.

Çoğunluğu oluşturan uydurma ve sadece seyirci avına çıkmış uydurma repertuvarlarla, Türk Tiyatrosu bir yerden bir yere varamaz.

Bence, bakanlık yardımı, onu gerçekten hak edene yapılmalı. Buna uyulmazsa, bu yardım fayda yerine zarar getirir.

Esendal soruşturmasına gelen yanıtlar:

Geçen sayımızda hikayeci Esendal'ı anmış ve sanatı konusunda bir soruşturma düzenlediğimizi belirtmiştik. Görüşlerine başvurduğumuz yazarlardan gelen yanıtlar arasında Esendal'ın okuyucularla kaynaşmasında emeği geçmiş olan yayıncı ve hikayeci Salim Şengil'in yazısı dikkatimizi çekti. Bu soruşturmayı onun yanıtıyla başlamayı uygun gördük.

Ustam Esendal!

SALİM ŞENGİL

Öykü ustası Esendal üstüne söz açılınca sayfalar dolusu yazılabilir. Kısıtlı yazı isteğinizle bu olası değil. Gene de bu çerçeve içinde ne söylenebilirse genç kuşaklara aktarmak isterim.

Otuz yıl kadar önce, **Ayaşlı ile Kiracıları** adlı romanının basımını yaptığım sırada, kitabın arka kapağındaki satırlar arasında: "Esendal, hikâye ve romanlarıyla edebiyatımızın büyük öncüsüdür. Konu, biçim, öz ve anlatışı bakımından kırk yıl önce nasıl yeniyse, bu gün de, yarın da yeni kalacaktır. Onun sanatının büyüklüğü buradan gelmektedir. Edebiyatımızda bu günkü kuşağın yetişmesinde Esendal, bir köprübaşı olmuştur. Gelecek kuşakların da kişiliklerini kurabilmeleri için Esendal'ı okumaları gerektiğine inanıyorum." diye yazmışım. Bugün de hiç çekinmeden otuz yıl önce söylediklerimi gene öykü ve romanda ünlü iki yazarımızı: Sadri Ertem-Sabahattin Âli'yi ele alalım. Esendal'ın öncülüğünü koruduğunu söylersem bilmem abartmış mı olurum? Esendal'ın Dost Yayınları arasında yayımladığım, "**Temiz Sevgiler** adlı öykü kitabına Tahir Alangu'nun yazdığı önsözde: "Onun yapıtları edebiyatımızda gerekli yankıları uyandıramadı. Bu iş onun yaşarken kaçındığı, üzerine düşüp yapmak istemediği bir şeydi." diye yazmıştı. Çok doğrudur. Esendal, alçak gönüllü, çekingen, kendi köşesinde bir karıncanın sabırlı tükenmez gücüyle çalışırdı. Ama ne yaptığını çok iyi biliyordu kanımca. Sürekli konuşmalarımız sırasında bana bir gün: "Şengil, üç türlü yazar vardır. Toplumun gerisinde kalan, ortada giden, bir de önünde olanlar.. Toplumun önünde gidenlerin zamanında anlaşılması çok ender yazara nasip olmuştur. Yazarlığın en hası da budur. Alkışı geride ve ortada olanlar toplar. Ama gene de kısa bir süre sonra unutulup

suskun, bayağı buna bozulmuş olduğunu gördüm. Konuşunca bu tür yargının gerçeğe aykırı olduğunu anlatmıştı: "Aslında ben, politikada eskittiğim adımı çok sevdiğim sanatta kullanmak istemiyorum." diye yakınmıştı. Bu açıklamanın altında sanıyorum, bir de şu yatıyordu: Esendal, siyasal yaşamında en yüksek yerlerde bulunmuş, deneyimli, kurt bir politikacıydı. CHP Genel Sekreteri iken, Başkan'ın karşı koymasına rağmen, partiye taze kan sağlamak amacıyla seçerek milletvekili yaptığı gençlerle, gide gide diktaya özenen, kendi partisi Başbakan'ı Recep Peker'i 36 kırmızı oyla Büyük Millet Meclisi'nde çok acımasızca devirivermişti. Bu girişim siyasal tarihimize 35'ler olayı olarak geçmiştir. Kırmızı oylar sayıldıktan sonra salona giren Esendal, "Kırmızı oy kullanacağım, tutanağa geçsin." demiş, 36'ncı oyu vermiş ise de, grubun adı 35'ler olarak kalmıştır. Böylesine etkili bir kişinin öykülerini sağlığında yayımlarken gelecek yankılara gereğince güven duyamayacağının ve doğru ölçütü alamayacağının kuşkusu yatmaktaydı. Bu nedenle öykülerini değişik imzalarla yayımlamayı daha doğru yol olarak görüyordu. Yayımladığım "Seçilmiş Hikâyeler" dergisinde M. Oğulcuk, Suut Kemal Yetkin'in çıkardığı "Sanat ve Edebiyat" da Mustafa Yalınkat imzasını kullanırdı. "Sanat ve Edebiyat"ın bir sayısında "Sahan Külpastısı" adlı öyküsü çıkmıştı. O hafta İsmet Paşa, Çankaya Cumhurbaşkanlığı köşküne öğle yemeğine çağırır. Sofrada sahan külpastısı vardır. Sonra bana Esendal anlatırken: "O, okumaz. Biri kulağına fısıldamış olacak."

FÜRUZAN'IN BİR ÖYKÜSÜ ÜZERİNE...

MUZAFFER UYGUNER

Füruzan'ın, öykücülüğümüzde önemli bir yeri olduğuna inanıyorum. Önceki kitaplarındaki öykülerinden bir çoğunu birden çok kez okumuşluğum da vardır. Son olarak çıkan **Gecenin Öteki Yüzü**1 adlı kitabını da ilgiyle okudum. Bu kitabın ilk öyküsü olan "Kanı Unutma" ilginç bir öykü. Güney Ege'de yaşayan insanların denizle olan ekmek kavgasını anlatıyor. Öyküyü anlatan, bir Yunan süngercilik gemisinde dalgıçlığa giden, bir çokları gibi ölüsü gelecek Musa'nın annesi Durkadın'dır. Durkadın, okuma yazması olmayan bir köylü kadını. Güney Ege'nin deniz kıyısındaki köylerden birinde yaşıyor. "Denizinde lahoz, orfoz, akya, tança, sinağrit, fangiri, barbun, kilim balıkları"nın dolanıp durduğu bir köydür. Eski uygarlıkların kalıntıları, arasında kayalık dağlarda zeytin ve delicelerin bütün yıl boyunca yeşilliğini yitirmediği bir deniz kıyısı köyü.

Öykü, Durkadın ağzından anlatılmış; eni boyu ölçülü. Durkadın'ın ve öbür köylülerin yaşadığı dramı belirli bir duyarlık dozunu aşmadan sergiliyor. Köylülerin yaşamını, çaresizliklerini, ekmek için katlanılan güç dalgıçlığı Durkadın'ın, Musa'nın yaşamını odak olarak güzel bir anlatımla ortaya koyuyor.

F.AKATLI'NIN YAZISI

Füsun Akatlı, Somut'ta yazdığı "Füruzan Olayı - Acı Bir Yaşam Boyudur"2 adlı yazısında şunları yazıyor: "Kanı Unutma, nerdeyse kusursuz bir öykü benim ölçülerime göre. Gereksiz yere, fazla uzatılmış diyeceklerden değilim. Gerekenin ne kadar olduğunu, uzatmanın kararını ben nereden bileceğim? Öyküde aksayan, sarkan bir yan bulsam, bilirdim elbet, bir şey rahatsız ederdi beni." Buradaki alıntının son tümcesine katılamıyorum, öbür tümcelerine katılıyorum. Neden katılamıyorum? Buradaki aksama, sarkma uzunluk yönünden ise katılırım yargısına. Ama, beni rahatsız eden başka bir yan var: Durkadın'ın okuyup yazma bile bilmediğini söylüyor Füruzan. Okuyup yazması olmayan bir kadın, ne kadar bilge ya da bilgiç olursa olsun, eski yapıtları incelemek üzere köye gelen genç kadının sözlerini, onun kullandığı sözcüklerle, onun söylediği gibi söyleyemez.

FÜRUZAN DURKADIN'I NASIL KONUŞTURUYOR?

Bakın, neler söylüyor Durkadın: "Evlerimizin temellerindeki mermer-

1982 Anadolu Lise ve Kolejleri 1. ve 2. aşama Soru ve Cevapları
Kaya matbaası, 125 Lira
Gelir Vergisi, Kurumlar vergisi ve vergi usul yasaları
Yasa yayınları, 383 s. 500 Lira.
Hayat Standardı Esası
Necati Durmuş, 296 s. 950 Lira.
Emlak Vergisi Rehberi
Ali Abdullah Doğan - M. Cengiz Ünlü, 320 s. 1000 Lira.

ŞİİR

Bugünün Diliyle Hayyam
A. Kadir, YAZKO yayını, 120 s. 120 Lira.
Titanic'in Batışı
H. Magnus Enzensberger, (Çev: Sezer Duru) CEM yayını, 114 s. 200 Lira.
Bahçe Biziz Gül Bizdedir -1
Battal Pehlivan, Türkü yayınları, 320 s. 400 Lira.
Şiirler,
Ataol Behramoğlu, Adam yayıncılık.
Mavi Sel
Mehmet Ali Atasoy, 74 s. 150 Lira.

ÇOCUK

Kelile ve Dimne
Beydeba (Nurer Uğurlu), Örgün yayınları, 201 s. 250 Lira.

kendi kliğinin adamını, değer düzeyi ne olursa olsun ön plana çıkarıyor.

Klikler arasında çarpışma buradan doğuyor.

Mevsimlik başarılar bir yanda mevsimlik arka plana itilme çabaları öte yanda. Top kimin ayağındaysa, yalnız o görünüyor sahada. Sonra top ayak değiştiriyor, bu kez ters orantılı başka bir klikçilik tozu dumana katıyor sanat ve edebiyat yaşamımızda.

Okuyucudan gelen başka bir yer çekimi de şu: sanatçı, ne denli güncel olursa, ürettikleri o denli itibar görüyor. Sanırım, klikleşme kavgasını besleyen de, biraz budur.

Kendileriyle konuştuğum sanatçılar, bu klikleşme konusunda çok akıcı şeyler söylediler. O zaman etkisi oldu mu, şimdi etkisi olacak mı? Bilemem!

Kliklerin sultasında olmayan yayın organları, gerçek değerlere yönelirlerse klikçilik etkisi azalır. Ne yapmalı ki dostluklar, ahbaplıklar, hatta, belli meyhanelerde oluşan arkadaşlıklar bile etken oluyor klikleşmelerde.

Hani, bir sanat, bir edebiyat akımı oluştursa, neyse!

3- Elif Naci ve Agop olarak, yalnız insan olarak değil, Babı Âli'den benim dostlarım. Arad'la kırk yıla yakın arkadaşlığımız. Elif Naci üstadımızla da, yıllarca dostluk ilişkimiz oldu. Kitaptaki yazılarımda, anlamı, sanatlarından çok, sanat dışı kişiliklerini ele aldım. Dayandığı neden, onları, yakından, ama çok yakından tanıyabilmiş olmamdır.

Öteki insanlarımız arasında da çok tanıdıklarım var. Ama, onları, bu ikisi kadar yakından tanıyamadım.

yineleyebilirim.

Esendal, 1916-1920' lerde yazmaya ve yayımlamaya başlamış. O yılların ünlü iki öykü yazarımızı, Ömer Seyfettin ile Hüseyin Rahmi'yi örnek alacak olursak, bu öykücülerimizin yanında Esendal'ın geleceğe dönük, çağının önünde olduğunu görürüz. Yirmi yıl atlayarak 1935-1940 yıllarına geldiğimizde

GERÇEK ADINI NİYE KULLANMIYOR?

Orhan Veli, bir yazısında Esendal'ın değişik imzalarla yazmasına değinmiş, kısaca: "Sanatı küçümsüyor, bu yüzden gerçek adını kullanmak istemiyor." diye yazmıştı. Sıcağı sıcağına Esendal'ı gördüğümde çok dedi. Esendal'ın yayınladığım kitaplarında, yalnız soyadını kullanmanın nedeni: onun yakınlarını hep soyadlarıyla çağrışı beni etkilemişti. Sağlığında, belli sakıncalarla kullandığı değişik adlardan birini ölümünden sonra seçemezdim. Saygı duyduğum ve sevdiğim büyük ustamızın bu seslenişini ben de kendi kitaplarında kullanarak anıtlaştırmak istedim.

"Toplumsal eleştiri getiren bir yazardı"

ORHAN DURU

Memduh Şevket Esendal, arada bir unuttuğumuz, arada bir önemini anımsadığımız bir yazar. Bu kez onu anmamıza Somut aracılık ediyor. Eskiden **Salim Şengil** bu görevi üstlenirdi.

Memduh Şevket Esendal, Cumhuriyet döneminin, kentlerdeki toplumsal yaşamı yansıtmaya çalışan, belli bir ölçüde toplumsal eleştiri getiren ilk yazarından biriydi. **Yakup Kadri**, 1935-36 yıllarında **"Ankara"** adlı romanında eski kahramanların sonradan nasıl mal, mülk edinme kaygısına düştüklerini anlatırken, aynı yıllarda **Memduh Şevket Esendal** yayınladığı tek romanı **"Ayaşlı ve Kiracıları"** ile Cumhuriyet dönemi Türk toplumunun tüm kesitlerini ve onların sorunlarını utangaç bir biçimde sergiliyordu. Kendi de biraz çekingen bir insan olmalıydı. Büyükelçilik, milletvekilliği, CHP genel sekreterliği görevlerinde bulunmuş olan Memduh Şevket bey, belki de tanınmamak için öykülerinde **M.Ş.E.** imzasını ya da başka takma adlar kullanırdı.

M.Ş.E.'nin, Ömer Seyfettin geleneğini sürdürdüğü öne sürülse de, açık ve akıcı Türkçesiyle, uygarlığa yönelik bildirisiyle, yansız toplumsal eleştirisiyle, yazınımızın özgün ve önemli kişilikleri arasında yer aldığına inanıyorum.

"Küçük Hikâye"'ye neler kattı?

ENİS BATUR

Kanımca, Memduh Şevket Esendal'ı iki ayrı kimliğe bölmek gerekir: Siyasal kişiliği ve yazar yanıyla ayrı ayrı önemler barındırıyor çünkü. Yazar yanıyla, bizde, özellikle bir "öğretmen" olarak bakıldı M.Ş.E.'ye. Sanıyorum, bunun en önemli nedeni, özellikle 1950 sonrası hikâyeciliğimize yoğun etki yapmış olmasından geliyor. Oysa, bunun ötesinde bir değerlendirme alanı açmak gerekli: Çehov/Maupassant geleneği bağlamında M.Ş.E.'nin önemi neydi, "küçük hikâye"ye **bizde** neler kattı, getirdi? Bir de, yadırganmazsa, "teknik" sorunlar çerçevesinde önemli bir yeri var yazarın: Anlatı ekonomisi, betimleme açıları ve herşeyden önemlisi, "diyalog" anlayışı. Bu tür soruşturmaların en belirgin açmazı da, bu tür sorunların "makro" yaklaşımlarla uzun süre gündem dışında bırakılması, ya da örtbas edilmesi. Gene de yanıtlıyoruz nedense.

leri bile tek tek gözden geçirdilerdi.

-"Yazık, yazık, ne değer bilmezlik, diye yakınıp vurundu taze.

-Baksana, çamaşır dövme taşı yapmışlar canım başlığı, dedi sakallı.

Başlık dediğiyse nakışlı ak bir kaya.

- Şekerim, dedi taze, **nasıl olup durur kaç uygarlık ah ah. Roma, Yunan, Frikya, geç Bizans.**

- **Kale Roma,** dedi sakallı ağızlığını geveleyip, Roma, evet Hiç anlamıyorlar.

Gene yürekten dertlenip oflandı taze:

- **Büyük bir uygarlığın çöplüğe dönüşü,** ah.

Bizim zeytinliğe vardık.

- **Lahitler,** deyip çığrındı taze. **Yunan vallahi billahi Erdinç, erken Yunan hem de...**

- Sus, dedi taze. Buraya el koymak gerek. **Yurdumuza, bu benzersiz hazinelerimize gelip duran Avrupalılardan utanıyor insan"** (s. 12 ve 13).

Bu alıntıyı yapmak zorundayım. Çünkü, altlarını çizdiğim tümceleri, tümce bölümlerini ya da sözcükleri okur yazarlığı bile olmayan bir kadının aklında tutup olduğu gibi yinelemesi insan doğasına olduğu kadar öykü gerçeğine de aykırı düşmez mi? "Tanrının Müslümanlara yollamış olduğu kitabın her bir karalamasını, çizgisini hiç kaçırmadan saygıyla parmaklarımın ucuyla okudum" (s.30) diyen bir kadının, bu sözleri, kavramları böylece söyleyebileceğini sanmıyorum. Belirli bir öğrenim düzeyine varmış ya da belirli bir öğrenim düzeyini (ilkokulu geçelim de ortaokula gelelim) geçmiş bir çok insanımızın bile yukarıda alıntıladığım uygarlığa dönük kavramları aynen yineleyebileceğini sanmıyorum. Bu nedenle de, bu sayfaları, "aksayan, sarkan bir yan" olarak değerlendiriyorum. Belki de benim öykü anlayışımla iki yazarımızın anlayışları arasında değişiklik, terslik var.

Akatlı, öbür öykülerden yaptığı alıntılarla "dilin zorlanışına örnekler" vermiştir. Gerçi, bu örneklemeleri verirken ayraç içinde "rastgele örnekliyorum" diyor. Füruzan'ın dili konusunda, sayın Akatlı'nın görüşü olumlu değil. "Sanki bir çeviri yapıt karşısındayız" diyor. Haklıdır bu görüşünde. "Kanı Unutma"dan örnek vermemesinin bir nedeni, öykünün Durkadın'ın söylemiyle verilmesi ve bazı aksamaların da Durkadın'ın söyleminden ileri geldiği kanısıdır olsa olsa.

1. Füruzan, Gecenin Öteki Yüzü, öyküler. Adam Yayınları, İstanbul 1982. 209 sayfa. 300 lira.
2. Füsun Akatlı, "Füruzan Olayı - Acı Bir Yaşam Boyudur", Yazko-Somut. 11 Şubat 1983. sayı 28. s. 9.

İLANLAR

Sanatçı ve tasarrufçu birbirine benzer: Amaçları yarını aydınlık kılmaktır!..

Sanatı, sanatçıyı, kültür değerlerimizi korumak ve geçmişimizi yaşatmak gelecek nesillerin bizden beklediği bir tasarruftur.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.
"VAKIFBANK"

yazko edebiyat

NİSAN SAYISINDA

TV-EDEBİYAT İLİŞKİSİNİ İNCELEDİ

•

TV ROMANI ÖLDÜRÜYOR MU?

Yazı ve İncelemeler

Ünsal Oskay, Ertuğrul Özkök
Ahmet Cemal, Tomris Uyar

yazko edebiyat

30. sayısı çıktı
BU SAYIDA
şiirleriyle
Necati Cumalı, Metin Eloğlu Şükran Kurdakul, Edip Cansever, Ahmet Oktay Fikret Hakan, Metin Demirtaş, Aydın Hatipoğlu, Refik Durbaş, Özkan Mert, Gülseli İnal, Abdülkadir Budak, Turgay Fişekçi, Hüseyin Ferhad, Hüseyin Haydar, Haydar Ergülen, Seyhan Erözçelik, Elif Su Alkan
Öyküleriyle
Afet Muhteremoğlu, Zeynep A.Karabey, Fatma Gürel, Nedim Gürsel
Yazılarıyla
M.Sunullah Arısoy, Ünsal Özkay, Ertuğrul Özkök, Ahmet Cemal, Tomris Uyar, Raif Özben, Füsun Akatlı Zeyyat Selimoğlu, Etem Ütük, Murathan Mungan
Kitap Tanıtma Yazılarıyla
Sennur Sezer, Bilgin Adalı, Saffet Azar Atilla Birkiye, Benian Kalafatoğlu, Behiç Duygulu

YAZKO EDEBİYAT: 152 Sayfa, 150 lira
ABONE KOŞULLARI: 6 aylık 900, yıllık lira
YAZKO, P.K. 442, Sirkeci-İstanbul

yol yayınları

TAO'CU SEVİŞME ve SEKS
Jolan Chang

Cinsel yaşamda yepyeni bir boyut! Erkek boşalmadan orgazm olabilir mi? Sevişme saatlerce süren bir coşku, bir esrimeye dönüşebilir mi?

Binlerce yıllık eski Çin seksbilminin gizleri kolay anlaşılır ve uygulanılabilirliği olan bir biçimde açıklanıyor...

Dağıtım : Özgür, Cemmay, Say, Ge-Da, Serhat, Barış Deniz

Behçet Necatigil
EDEBİYATIMIZDA İSİMLER SÖZLÜĞÜ
eklemeli 11. baskı çıktı
400 lira
Varlık yayınları

Haftanın Filmleri

SUNGU ÇAPAN

Teneke Trampet

"Die Blechtrommel" Yönetmen: Volker Schlöndorff. Oyuncular: David Bennent, Daniel Olbrychiski, Angela Winkler, Mario Adorf, Charles Aznavour, Heinz Bennent. Batı Alman-Fransız ortak yapımı, 1979.

20-25 dakika kadar kesilmiş olarak ve bozuk, çizik çizik, Fransızca bir kopyayla gösterime sunulan Volker Schlöndorff'un ünlü filmi "Teneke Trampet" sonunda sinemalarımızda işte. Günter Grass'ın 1960'larda yayınlanmış çarpıcı romanından Luis Bunuel'in gedikli senaryocusu Jean-Claude Carriere ile Schlöndorff'un uyarladığı senaryo, 1920'lerden 2. Dünya savaşının sonuçlanmasına değin, tarihi kasıp kavuran Faşizmin ve Nazizmin yükselişi, Hitler'in iktidarı ele geçirişi, savaş, yahudi kıyımları ve Nazi Almanya sının yenilgisi gibi olayları, büyümeyi reddeden bir çocuğun bakış açısından aktarmayı deniyor. 1979 Cannes şenliği Altın Palmiye ödülü ve Amerikan sinemasının en iyi yabancı filmi Oscar'ıyla değerlendirilen "Teneke Trampet", Almanya'yla Polonya arasında çıbanbaşı haline gelmiş özgür kent Danzig'te doğan ve 3 yaşında annesinin armağan ettiği trampet le ayrılmaz bir bütün oluşturan, gerektiğinde kendine özgü çığlığıyla çevresindeki camları tuzla buz etmek ya da birlikte yatağa girdiği kadınları gebe bırakmak gibi doğaüstü yetilere sahip, iki babalı küçük Oskar'ın öyküsünü zaman zaman fantastik boyutlarda gezinen, aydın işi, özgün ve etkileyici bir sinema diliyle yansıtıyor. 20. yüzyılın belli bir dönemini yankılayan benzeri örnekler arasında ayrıksı bir konuma yerleştirilebilecek bu filmde gerçekçilikle kaynaştırılmış gerçeküstücü çözümlemeler, toplumsal ve ruhbilimsel çağrışımlarla keskin taşlamalar, seyirciyi perdeye bağlayan bir ayrıntı zenginliği içinde, kara mizahla yüklü kişi betimlemeleriyle desteklenerek ardarda sıralanıyor. Alman toplumunun acılı ve sancılı uzun bir dönemini kapsayan "Teneke Trampet", Nazileri eğlendirmek üzere bir cüceler grubuyla gittiği Paris'ten Danzig'e geri dönen küçük Oskar'ın 3 yaşına girmiş oğlu ya da kardeşinin attığı taşlarla bayılıp trampetini babasının mezarına gömerek 21'inde yeniden büyümeye karar vermesiyle sona ererken yıkılan değerlerin yerlerine yenilerinin getirilmesinin kaçınılmazlığını vurguluyor. Daha önceleri Robert Musil'den uyarladığı "Der Junge Törless-Genç Törless"le adını duyurmuş, Günter Grass'ın görüntü fantezisine hayranlık duyduğu ve güvendiği, Genç Alman Sinemasının ünlü yönetmenlerinden Volker Schlöndorff, yoğun simgesel bir anlatım kullanarak tipik bir Avrupa sineması ürünü ortaya koyuyor "Teneke Trampet"le. Filme cuk oturmuş David Bennent'in ana rahmindeki başlangıç görüntülerinden, kat eteklikli, yaşlı büyük annesini geride bırakarak bir yük treniyle Batıya yollanışına değin, zorla içirilen kurbağa çorbası, kavanozlardaki ceninlerin yerlere saçıldığı doktor odası, suya atılmış öküz başının ağzından burnundan dökülen, kımıl kımıl yılan balıkları, vb. gibi irkiltici, küçük Oskar'ın trampetiyle görkemli Nazi törenini vals ve dans toplantısına dönüştürdüğü, birden bastıran yağmurun herkesi kaçırttığı gibi keyifli, taşlamalı bölümlerle izlenen "Die Blechtrommel- Teneke Trampet" yoğun, yüklü, şaşırtıcı, değişik ve önemli bir film kuşkusuz, yer yer geniş seyirci yığınlarına yönelik ucuzluklar içermesine karşın. "Çok fazla Alman olan bir freskten evrensel bir anlatıma" ulaşan Volker Schlöndorff'un "Teneke Trampet"i her zaman rastlanmayan türden, güldürürken düşündüren, tedirgin edici, ilginç bir çağdaş sinema ürünü. Bozuk kopya ve makaslanmış olmasına karşın görülmeli gene de.

"Teneke Trampet" ten bir sahne Yön: Volker Schlöndorff

Ay Beyazdır

"Paper Moon" Yönetmen: Peter Bogdanovich. Oyuncular: Ryan O'Neal, Tatum O'Neal, Madeline Kahn, John Hilleman, P.J. Johnson, Randy Quaid. Amerikan filmi, 1973.

Bu haftanın iki yeni başlayan filminden, tek sinemada ve altyazıları okunmayacak denli kötü bir kopyayla gösterilen "Ay Beyazdır-Paper Moon", 1973'lerden kalma, tam on yıllık bir düş kırıklığı. 1970'lerde çıkış yapan Amerikan sinemasının yeni kuşağının en yetenekli yönetmenlerinden biri olarak nitelenen, ikinci filmi "The Last Picture Show"la (1971) eleştirmenlerce göklere çıkarılan, en belirgin özelliği eski Amerikan güldürüsünün altın çağına ve sessiz sinema dönemine olan tutkunluğunu hemen hemen her filminde yineleyen, sinema yazarlığından gelme Peter Bogdanovich'in pek sesi soluğu çıkmıyor günümüzde. Oysa sinemanın geçmişini iyi bilen ve filmlerinde hep sinemanın başlangıç dönemine "nostaljik göndermeler" yapan bu artık ikinci plana düşmüş yazar-yönetmenin vaktiyle seyrettiğimiz "Aşka Vakit Yok-What's Up, Doc" (1972) ve "Sihirli Kutu- Nickelodeon" (1976) gibi Amerikan sinemasının geçmişine duygulu birer selam sarkıtan yapıtları bizde de gösterildiğinde bayağı ilgi toplamıştı. "Paper Moon"da bugün için kimselere bir şey demeyen bir baba-kız öyküsünü artık aşılmış bir duygusal güldürü havasında anlatıyor Peter Bogdanovich. Gene baba-kız O'Neal'lerle geçmişe yapılan bir yolculuk "Paper Moon" ve Bogdanovich'le baba-kız O'Neal'lerin işbirliği "Nickelodeon"da da sürecektir. 1930'lar bunalımının ve içki yasağının Amerikan toplumunu allak bullak ettiği günlerde geçen "Paper Moon"da, o kasabadan bu kasabaya dolanıp İncil satarak yolunu bulmaya çalışan din sömürücüsü bir üçkağıtçının, hınzır mı hınzır, büyümüş de küçülmüş kızıyla birlikte çevirdiği dolapların, kaçmaca kovalamacaların doğrusu pek bir ilginç yanı yok. Arabalardan giysilere değin belli bir dönemin, gerçekçi bir tutumla yansıtılmış havası, yer yer parlayan güldürü anları ve özenli sinema anlatımına karşın film bir yerden sonra kolayca tekdüzeliğe düşüveriyor. "Paper Moon" bütünüyle, bugün artık genç bir kadın olan Tatum O'Neal'in üzerine kurulu ve bu sevimli oyuncu aklı para işlerine iyi çalışan, çok bilmiş Addie Pray rolünde baştan sona filmi sürüklüyor. Geçen on yılın silindir gibi ezdiği, epey eskimiş "Paper Moon" sürekli kendini yineleyen Peter Bogdanovich'in geçmişe özlem sinemasının hafif ve sıradan bir örneği olmaktan öteye gidemiyor kısacası. Özellikle güldürü türüyle ilgilenen sinemaseverlere diyecek yok tabii.

TELEVİZYON

Görmedim -Duymadım-Bilmiyorum

SÜHA YİĞİTER

TRT Haber Merkezi'nin izlediği yayın politikasının ilkeleri: "Görmedim-Duymadım-Bilmiyorum"! Üç sevgili maymunu hatırladınız mı?

Kanatsız bir kuş olabilir mi? Ya da "tütünsüz bir sigara sarsana bana" diyebilir misiniz? Unsuz, şekersiz bir helvaya ne dersiniz? Bütün bunlar olamaz ama, "habersiz" habercilik pekala yapılır... TRT Haber Merkezimiz, her gün, hem de her geçen gün kendini aşarak bu başarıyı gösteriyor! İşte en son örneği; 7 mart günü yaşanan Zonguldak maden faciasının TV ve Radyo haber bültenlerinde verilişi... 17.00 - 17.30 sıralarında meydana gelen bu acı olayı, bizler ancak TV'nin kapanış haberlerinde duyabildik... Yani olayın gerçekleşmesinden ya klaşık beş-altı saat sonra... Sanırız, dünya habercilik tarihine geçecek ender bir "sürat"tir bu!... Ama ne gam... TV'miz, son haberlerinde, grizu patlaması sonucu 10 işçinin yaşamını yitirdiği, 80 civarında yaralı olduğu haberini verirken; aynı haber merkezinin hazırladığı Radyonun 23.00 haber bülteninde, ölü sayısı 60, yaralı sayısı ise 80'in üzerinde olarak veriliyordu. Aynı merkezin hazırladığı iki ayrı bültende -hem de yaklaşık on onbeş dakika arayla- böylesine bir tutarlılık (!) örneğinin verilmesi, kim ne derse desin, dünya habercilik tarihine geçecek bir başka "sorumluluk" örneğidir!..

Yine aynı sorumluluk anlayışıyla davranan TRT'miz, bu acı olay nedeniyle, yayını ağırlaştırmayı, doğrusu, gerektiği biçimde ve hassasiyetle uyguluyordu... Radyoda 23.000 haberlerini izleyen yayın süresince (Gecenin İçinden programı), ve ertesi günün sabahında (Günün İçinden programı) hafif müziklerle "ağırlaştırılmış" bir yayın yapılırken; TRT Haber Merkezi ve öteki yetkililer, kuşku yok, görevlerini yerine getirdiklerine inanıyorlardı...

Diyarbakır'daki Hicret apartmanının çöküşünde de, TRT'miz büyük bir ağırkanlılıkla, ancak ertesi günü ağırlaştırabilmişti yayını... Ya geçenlerde yaşadığımız Afyon uçağının Esenboğa'da yere çakılışı ve yanışı?. O zaman da, bu büyük kazayı kapanış haberlerinde veren TRT Haber **Merkezimiz** TV yayınını sürdürmeyi bile düşünmeksizin, **herkesi** ekran karşısında ve merak içinde bırakarak "iyi geceler" diledi... **Radyolar** yayınlarını sürdürdüler de ne oldu dersiniz? Uçak kazasındaki can kayıpları ve yaralı sayısı ile ilgili ilk rakamlar, ancak sabaha karşı verilebildi... Merak edenler, yakınlarını kaybedenler kıvranadursunlar; bütün bunlar "halkımızı paniğe düşürmemek" kaygısıyla yapılıyor ve habercilik kuralları, bir kez daha yeniden yazılıyordu! Ama gelin görün ki, bu yeniden yazılan kurallardan her şeyi en doğru, en çabuk ve yansız vermeyi bellemiş ünlü BBC'nin daha haberi bile yoktu!.. İçinde bulunduğumuz Dünya Haberleşme Yılında, TRT'nin habercilik açısından gösterdiği bu titizlik ve yaptığı büyük aşamalar karşısında, öyle görülüyor ki BBC, habercilik politikasını yeniden gözden geçirmek zorunda!... Haber Merkezinin başarılarını yalnızca bunlardan ibaret saymak haksızlık olur bize kalırsa... Örneğin Lady Diana'nın düğününü dakikalarca ve heyecan içinde izleme olanağını bize kim verdi? Sonra, balayını da neredeyse an be an naklen verecekti de -herhalde olamadı kibarlıktan , ama aynı gün yayınladı... Ya küçük veliahtın doğumu ve vaftiz töreni? Bu mutlu olayı, "hepimizin bir oğlu oldu" müjdesi içinde izlemedik mi TV'lerimizden? Dünya J.R. ile çalkalanırken, bizim Haber Merkezimiz hangisinden geri kaldı? En son başarısını da Alman seçimlerini, ülkemizdeki herhangi bir olaydan daha dakik ve ayrıntılı olarak vererek gösterdi... Daha ne isteyelim? Yaşar Kemal uluslararası büyük bir ödül mü almış? O da kim? Almışsa almış... TRT Haber Merkezine ne bundan?

Sonra efendim, **Hakkari'de Bir Mevsim** adlı Türk filmi, Berlin film şenliğinde dört ödül birden kazanıyor, sinema sanatçılarımız Gümüş Ayı ödülünü alıyor... E, n'olmuş, kazanıyorsa kazanıyor... Dallas'tan, J.R.'ın başarılarından daha mı önemli bu ödüller? Ne işi var haber bültenlerinde bu önemsiz olayların? Yılların gazetecisi, karikatür sanatçısı Mim Uykusuz, Sadi Dinççağ yaşamını yitiriyor... Canım, Grace Kelly'nin ölümünden daha mı önemli bunlar? TRT Haber Merkezinin izlediği bu yayın politikasının ilkelerini, hangi haberlerin, neye göre seçilip nasıl sıralandığını, önceliklerin nasıl saptandığını hâlâ merak edenlere açıklıyoruz: "Görmedim -Duymadım- Bilmiyorum"! Üç sevgili maymunu hatırlamadınız mı?

"Bir dönemi sorgulayan yazılar."

MURAT BELGE

TARİHTEN GÜNCELLİĞE

ÇIKTI

Kültür Üstüne
Sanat ve Edebiyat Yazıları
Entelektüel Mekânlar
Çağdaş Mitler ★ Tarih ve Zaman
Müzik - arabesk - Fotoroman
Gündelik Hayat, Magazin ve Söylemler

alan yayıncılık

Genel Dağ.: Cemmay
Ankara Dağ.: Adaş
İzmir Dağ.: Datic

İLKBAHAR FESTİVALİ

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ SİNEMA SALONU

3 Nisan, Pazar, Saat: 12.30-17.30

PROGRAM

- Transandantal Meditasyon Tekniğinin Tanıtılması
- **DERSU UZALA** (Film) Yön: Akira Kurosawa
- Ödül Dağıtımı
- Büfe
- Kapanış

Davetiyelerinizi Transandantal Meditasyon Derneğinden temin edebilirsiniz. Maçka Cd. Maçka Palas No: 41 D:7 Teşvikiye-İstanbul Tel: 47 10 05 - 47 64 73

SANAT ÇİZELGESİ

DEVLET TİYATROLARI

İSTANBUL

"GILGAMEŞ" (Orhan Asena) /AKM Büyük Salon/ I Nisan Cm: **20.30**

"DAHA DÜN GİBİ"/ AKM Oda Tiy.../ 5

Haftanın Yenileri

"Savunma" Müşfik Kenter-Kenter Tiyatrosu /. 4 Nisan Pazartesi: Saat: 21.30

"Çürük Elma/ Atilla Alpöğe- Dostlar Tiyatrosu/ Cuma. 18.30 - Ctsi: 15.30

Cumalı Sanat Galerisi" / **Selçuk Topuz Nişantaşı/ Resim Sergisi:** 2-17 Nisan

Baraz Galeri: **Tülin Onat, resim** (12 Nisan'a kadar)

Cumalı Sanat Galerisi: (Nişantaşı) **Selçuk Topuz, resim** (2-17 Nisan)

Devlet Güzel Sanatlar Galerisi: **Gülsün Karamustafa, Tomur Atagök, resim** (1-14 Nisan)

Galata Sanat Galerisi: **Orhan Peker, resim** (5

İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri/ Şef: Cemal Reşid Bey, Solist: **Kodaly-Peczely, Güsin Onay/** AKM Konser Salonu /8 Nisan Cm: 18.00

"La Boheme" (H. Puccini) /AKM Büyük Salon / İst. Dev- Operası / 2 Nisan Ctsi: 15.30

KONFERANS - AÇIKOTURUM

Harbiye Ş. Tiy./ "Aile ve Çocuk" konulu Konferans / 26 Nisan'a kadar/ Her sl. ve Prş:

Nisan Sl. ve 6 Nisan Çrş: 18.30
"İKİ EFENDİNİN UŞAĞI" / AKM Büyük Salon / 3 Nisan Pz: 18.30-20.30, 8 Nisan Cm: 20.30
"KIRMIZI PABUÇLAR" /AKM Oda Tiy. / 2Nisan Ctsi: 11.00 - 15.00, 3 Nisan Pz: 11.00

ŞEHİR TİYATROLARI

İSTANBUL

"AVANAK " (George Feydeau) / Pz: 15.30 - 19.00 / Tepebaşı Ş. Tiy.
"ÇİL HOROZ" (Oktay Rıfat) / Harbiye Ş. Tiy. / Çrş, Prş: 21.00, Pz: 15.30 - 19.00
"DÜN NEREDEYDİNİZ" (Necati Cumalı) /Harbiye Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19:00
"HAFTA BAŞI" (Fazıl Hayati Çorbacıoğlu) /Tepebaşı Ş. Tiy. / Cm:21.00, Ctsi: 15:30 - 19,00
"İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu) / Fatih Ş. Tiy. / Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
"KRALIN KISRAĞI" (Jean Conolle) / Üsküdar Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
"MÜRAİ" (Molier) / Üsküdar Ş. Tiy. / Çrş, Prş: 21.00; Pz: 15.30 - 19.00
"SEN SEN MİSİN" (N. Howard) /Kadıköy Ş. Tiy. / Ctsi: 21:00, Pz: 15.30 - 19.00
"YAĞMURCU"/ Fatih Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00

ÖZEL TİYATROLAR

İSTANBUL

"ADEM İLE HAVVA" Taksim Venüs Tiy. /Ptsi, Sl:21.15, Çrş, Prş, Cm: 19.00 , Ctsi: 15:00, Pz: 18.30

"ALMAN GELİN" (Lale Oraloğlu) / (Oraloğlu Tiy.) Küçük Sahne /Pz, Ptsi, Sl, Çrş: 21.15; Çrş: 15.30-18.30
"ALO ORASI TIMARHANE Mİ"/ Nejat Uygur Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21:00; Ctsi, Pz: 16.00
"ALTIN KARPUZ"/ Nokta-Virgül Tiy. / Sl,

Ressam Balaban sergisinin açılışında görülüyor

Tolon Arlıhan

Prş, Cm: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30 21.15 , Pz: 15.30 - 18.30
"AMAN AMAN - ELELE KIZ OĞLAN" (Çocuk Oyunu) / Modri Mey. Kül. / Çrş, Ctsi, Pz: 11.00
"ANNA'NIN 7 ANA GÜNAHI" (Bertolt Brecht) / (Ortaoyuncuları) / Küçük Sahne / Prş, Cm: 19.00, Ctsi: 16.00 - 19.00
"BABALAR VE OĞULLAR " (Turgenyev) /Kent Oyuncuları /Pz: 14.30 - 17.00
"BİT YENİĞİ Mİ" (A. Erbulak) / A. Erbulak - E. Günaydın Tiy. / Taksim Venüs Tiy. / Sl, Çrş, Prş, Cm: 21.15 , Ctsi: 18.30, Pz: 15.00
"ÇÜRÜK ELMA" (Atilla Alpöge) / Dostlar Tiy. / Cm: 18.30 Ctsi: 15.30
"DEVENİN BAŞI" (George F.) / T. Gelenbe Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30, Pz: 18.00
"DULLAR PANSİYONU"/ Bakırköy B. Kayabaş- E. Yazgan Tiy. / Pz: 15.30 - 18.30
"ELİFBE'DEN ALFABEYE"/ (İdil Abla Çocuk Tiy.) / Bakırköy B. Kayabaş - E. Yazgan Tiy. / Ctsi, Pz: 12:00
"EVLİLİK Mİ- KÖREBE Mİ"/ Bakırköy B. Kayabaş - E. Yazgan Tiy. / Sl, Prş, Cm: 21.15, Çrş, Ctsi: 15.30 - 21.15
"GEL KULAĞINA SÖYLEYEYİM" (Enis Fosforoğlu) /E. Fosforoğlu Tiy. / Çrş, Ctsi, Pz: 15.30
"HAYVANAT BAHÇESİ"/ A. Poyrazoğlu - K. Abay Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.30, Ctsi. P: 19.30, Çrş: 18.30 (Kenter Tiy.)

AST'da sahnelenen "Resimli Osmanlı Tarihi"nden sahne

"İNSANLIĞIN LÜZUMU YOK"/ Devekuşu Kabare Tiy. / Çrş. hariç her gece: 21.00 Ctsi, Pz: 18.00

"KELEBEKLER ÖZGÜRDÜR" (H. Dormen) / Koca Mustafa Paşa Çevre Tiy. / Sl, Çrş, Prş, Cm, Ctsi: 21.00, Çrş: 16.00, Pz: 16.00 - 18.30

"KÜÇÜK SEVİNÇLER BULMALIYIM" (I. Özgentürk) / E. Fosforoğlu Tiy. / Sl, Çrş, Prş: 18.30, Pz: 13.00 (3 Nisan'a kadar)
"KIRKINDAN SONRA" / G. Ülkü - G. Özcan Tiy. / Ptsi. hariç her gece: 21.00; Ctsi, Pz: 16.00

"KELAYNAKLAR" (Bilgesu Eranüs) / E. Fosforoğlu Tiy. / Cm, Ctsi: 18.30
"NEMO BANKASI" (L. Verneuil) / Hodri Mey. Kül. / Ctsi: 15.00 - 18.00, Pz: 13.00, Çrş: 19.00 (3 Nisana kadar)

"NASREDDİN HOCA VE EŞEĞİ" (Z. Diper) / Bizim Tiy. (Üsküdar Sunar Tiy.) /Çrş: 14.30, Ctsi, Pz: 11.00
"ÖLÜMÜ YAŞAMAK" (Orhan Asena) / Kent Oyuncuları / Cm: 20.30, Ctsi: 14.30,
"SAVUNMA"/ Kenter Tiy. / 4 Nisan **Ptsi: 21.30**

ANKARA

"Bir Filiz Vardı"/ Ankara Halk Tiyatrosu / Cuma: 18.30 Ctsi. 18.30 - 20.45 (8 Nisan. 18.30)
"Bremen Mızıkacıları"/ A. Halk Tiyatrosu / 2,6,8 Nisan 10.30
"Ölümü Yaşamak" / A. Halk Tiyatrosu / Pazar, Çarşamba: 18.30, Perş. 20.45
"Pinokyo" / A. Halk **Tiyatrosu** / Pazar-Perşembe. 10.30
"Resimli Osmanlı Tarihi" /AST/ Cum: 20.30, Ctsi: .15.30 - 18.00
"Yaz Misafirleri"/ AST/ Salı, Çrş, Perş. 20.00 Pazar 15:00 - 18.15. 15

İZMİR

"Palyaço" (Müjdat Gezen) Meydan Oyuncuları/ Hatay Sinema Salonu / **Ctsi:** Pazar.

SERGİLER

İSTANBUL

Harbiye Şehir Tiyatrosu Sanat Galerisi: **O.Osman Ülger, resim** (5 Nisan - 20 Nisan)

Akbank Bebek Sanat Galerisi: **Abdullah Çizgen, resim** (13 Nisan'a kadar)
Akbank Osmanbey Sanat Galerisi: **Semiramis Uçku, resim** (15 Nisan'a kadar)
Akbank Nişantaşı Sanat Galerisi: **Salih Acar, resim** (19 Nisan'a kadar)
Nisan'a kadar)
Harbiye Garanti Bank Sanat Galerisi: **Ahmet Uzelli, resim** (2-23 Nisan)
Hobi Sanat Galeresi :**Tuba İnal, seramik** (4 Nisan'a kadar)
Lebriz Sanat Galerisi: **Gülay Sevsevil,resim** (5 Nisan'a kadar)

Maçka Sanat Galerisi: **Karma Sergi** (2 Nisan'a kadar)
Maçka Sanat Galerisi: **Mustafa Atâ, resim** (Nisan ayı)
Pangaltı Sanat Galerisi: **Karma Sergi (Mahmut Cuda, Elif Naci, Cevat Dereli, Nuri İyem, Nedim Günsür, Ercüment Kalmık, Devrim Erbil, Adil Doğançay, Naile Akıncı, Ruzin Gerçin)** (18 Nisan'a kadar)
Süha Öztartar Sanat Galerisi: **Balaban, resim** (8 Nisan'a kadar uzatıldı)
Taksim Sanat Galerisi: **Nihat Darcan, resim** (2—16 Nisan)

Tanak Sanat Galerisi: **Jak İhmâlyan, resim** (12 Nisan'a kadar)
Tiglat Sanat Galerisi: **Karma Sergi (Akademi Ustaları)** (27 Mart- Nisan ayı)
Urart Sanat Galerisi: **Galeri Koleksiyonları** (7 Nisan'a kadar)
Ümit Yaşar Sanat Galerisi: **Muzaffer Pekan, resim** (8 Nisan'a kadar)
Yapı Kredi Bebek Sanat Galerisi: **Kemal Zeren (yağlıboya) resim** (15 Nisan'a kadar)
Yazko Sanat Galerisi: **Richard Wagner, konulu belgesel sergi** (10 Nisan'a kadar)
AKM/Sanat Galerisi / **Herman Hedler, özgün Baskı**: 25 Mart - 15 Nisan
İtalyan Kültür Merkezi/ **Duilio Cambellotti'nin resim sergisi**: 20 Nisana kadar

ANKARA

Fransız Kültür Derneği: **Cemil Eren, suluboya resim** (9 Nisan'a kadar)
İş-Sanat Galerisi: **Necati Öncü, resim** (15 Nisan'a kadar)
İngiliz Kültür Derneği: **Halil Koyunpınar, resim** (6 Nisan'a kadar)
Vakko Sanat Galerisi: **A. Galip Onat, resim** (5-30 Nisan)
Dost Sanat Ortamı: **İsmail Ateş, Resim sergisi** (1-16 Nisan)
Evrensel Sanat Galerisi: **Bekir Sami Çimen, Resim Sergisi** (10 Nisana kadar)
Türk Alman **Derneği İhsan Derman** , **fotoğraf sergisi** (2 Nisana kadar)

İZMİR

Vakko Sanat Galerisi: **Süleyman Saim Tekcan, resim** (5-30 Nisan)
Akbank Sanat Galerisi: **Mustafa Akgün, resim sergisi** (31 Mart - 15 Nisan)
İzmir Resim ve Heykel Müzesi: **Gurup Sergisi: Ümit Sağlam (Pastel), Cemalettin Coğlu (Yağlı Boya) Zafer Aytekin (Yağlı Boya)** (1-15 Nisan)

BALIKESİR
Dübecik Köy Kahvesi: **Diapozitif Gösterisi: A. Hikmet Varlık**/ 1 Nisan Cuma. Saat 20.00

KONSERLER - RESİTALLER

İSTANBUL

Gençlik Koroları/ AKM Konser Salonu/ 7 Nisan
İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri/ Şef: **Rengim Gökmen**, Solist: **Saim Akçıl, S. Berk- M. Berk**/ AKM Konser Salonu/ 2 Nisan Ctsi: 11.00
/ AKM Büyük Salon / Ist. Dev- Balesi/ 5 Nisan Sl: 20.00 (Son Temsil)

ANKARA

Ankara Nefesli Sazlar Beşlisi Konseri/ Konser Salonu / 5 Nisan Sl.
Konser Salonu; Konser/ **Luis Izquerdo**, Solist: **Mükerrem Berk** (Flüt) / 2 Nisan Ctsi: 11.00
Konser Salonu: Konser/ Şef: **Gürer Aykal**, solistler: **Tahir Sümer, Ayşe Savaşır**/ 8 Nisan Cm. 20.30

Ankara Sanatevi/ **Edip Akbayram ve Dostlar Resitali**/ 8 Nisan: 18.30, 9 Nisan Saat: 16.30
Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası/ Konser / Cuma: 20.30, **Ctsi:** 11.00

İZMİR

"Meddah Operası" / İzmir Dev. Operası / 1 Nisan

"Uyuyan Güzel Balesi" / İzmir Dev. Opera ve Bale. / 6 Nisan
A.K.M./ **Keman Resitali**/ **Engin Eralp, Perim Köknarer**/ 5 Nisan
17.00
Mediko Sosyal Merkezi/ **İSÜF**/ **Makine Konulu Söyleşi** / 6 Nisan 17.00

SİNEMA GÖSTERİLERİ

"Hamlet"/ Yön: Laurence Olivier, Oy: Laurence Olivier, Jean Sirmons, Stanley Holloway/ Mim. Sinan Ünv. Sinema - TV Birimi / 2 Nisan Ctsi: 16.00
"Harika Çocuk"/ Yön: Peter Collinson, Oy: Ricky Schorder/ AKM Sinema- TV Birimi/ 8 Nisan Cm: 18.00
"Mahşerin dölü"/ Yön: Albertode Martine, Oy: Kirk **Douglas**/ AKM Sinema - TV Birimi / 1-2 Nisan: 18.00, 2 Nisan Ctsi: 15:00
"Sadık Bir Kadın" /-Yön: Roger Vadim, Oy: Sylvia Kristel, N. **Delon** / AKM Sinema- TV Birimi / 5 Nisan Sl. ve 6 Nisan Çrş: 18.00
"Dersu Uzala" /Yön :Akira Kurosawa/ AKM Sinema - TV Birimi/ 3 Nisan Pazar: 12.30

ÇÖZÜMLER

ÇİFTE ÇETREFİL

A) CENNET YOLU
B) EYYAM
C) MODİGLİANİ
D) ANNA KARENİNA
E) LIÇRIK
F) SEN SEN SEN
G) ÜS
H) RIŞ
I) EE
J) YANNİS RİTSOS
K) AKINCI
L) GALİZ
M) ÖVGÜ
N) ÇIĞLIK
O) ENKİDU
P) BİZ BİZE
R) EZİNE

S	E	N	S	I	K	S	I	K	G	Ü	L	E	N	G	Ü	L
E	R	K	E	N	D	E	■	S	E	V	E	Ç	E	N	B	İ
R	A	K	D	E	N	İ	Z	Ç	İ	Z	G	İ	S	İ	N	İ
■	S	O	L	Y	A	N	I	N	A	A	Ğ	Z	I	N	I	N
■	İ	L	İ	Ş	T	İ	R	E	N	Ç	O	C	U	K	Ö	Z
E	N	L	E	■	Y	A	B	A	N	A	M	I	A	T	I	Y
O	R	U	M	Y	A	N	I	S	E	N	İ					

"Sen sık sık gülen gülerken de
Sevecen bir Akdeniz çizgisini
Sol yanına ağzının
İliştiren çocuk özenle
Yabana mı atıyorum yani seni"
(...)

YÜK KATARI

Yük katarı yan hatta geri girer. Yan hatta üç vagonunu bırakır. İki vagonuyla yeterli bir uzaklığa gider.
Yolcu treni gelince, yan hattaki üç yük vagonunu takarak ana hatta geriler.
Yük treni geri geri gelip yan hatta girer (lokomotif ve iki vagon).
Yolcu treni, yan hattan aldığı üç yük vagonunu bırakarak, yoluna devam eder.

TOPLAMACA

1. Çözüm yolu:
146 157
583 482
729 639

2. Çözüm yolu:
718 729
236 135
954 864

KIZLAR, OĞLANLAR

Kızların kazanması için: Sayının önce 1, 2, 3, 7, ve 10 numaralarda (karışık da olabilir) bitmesi gerekir; erkeklerin kazanması için de, önce 4, 5, 6, 8 ve 9 numaraların çıkması gerekir.
Bu durumda, oğlanların kazanması için sayılması gereken sayı 14, kızlar için ise 13'tür.

ÇAPRAZ BULMACA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	N	U	R	U	L	L	A	H	A	T	A	Ç
2	E	Z	İ	K	■	U	S	A	R	E	■	O
3	S	■	A	R	E	N	A	■	M	O	■	C
4	N	İ	Ş	A	N	A	L	M	A	K	■	U
5	E	Y	■	Y	■	Ç	A	T	■	R	Ü	K
6	L	İ	A	N	■	A	K	A	L	A	■	V
7	G	■	K	A	S	R	■	■	Ü	T	M	E
8	E	M	İ	L	A	S	■	E	F	İ	R	A
9	R	A	K	I	■	K	Ü	R	E	K	■	L
10	Ç	İ	■	■	L	İ	Ç	■	R	■	İ	L
11	E	L	E	M	■	■	E	H	■	A	R	A
12	K	E	S	İ	N	■	R	E	Ç	N	A	H

İKİ MUMDUR

Daha uzun olan mumun yanmadan önceki uzunluğu "x", kısa mumunkiyse "y" olsun. İki saat sonra x'in 2 : 3.5 = 4/7'si yanmıştır; y'nin de 2/5'i yanmıştır. Eşit uzunluklardaki 3/7 x ile 3/5 y kalmıştır. Öyleyse kısa mum, uzun olanın 5/7 yüksekliğindeydi.

BALIKÇILAR

1. Veli
2. Şaban
3. Recep
4. Ali

"GÖRSEL SANATLAR"

YANILMA PAYI

CEMAL SÜREYA

Görsel" sözcüğünden sonra "görsel sanatlar" sözü de yaygınlaşıyor. Dergilerde, gazetelerde sık sık raslıyoruz bu söze. Görselin sözlük anlamı, "göze ilişkin" (visuel). Oysa, "görsel sanatlar" dediğimiz zaman sözcüğün anlamında çok büyük bir kayma oluyor; "göze hitap eden" anlamı da çıkıyor ortaya. Hatta daha çok o çıkıyor.

"Görsel sanatlar" deniyor. Hangileridir bunlar? Bazı arkadaşların kullanış biçiminden anlıyoruz ki, resim de, oyun da, heykel de, sinema da görsel sanat. Sanırım, kavram iyice yanlış kullanılmakta. Üstelik yerleşme şansı da var. Oysa öteden beri kullanılan sanat türleri tanımlarına uymuyor. Plastik sanatlar ve gösteri (spectacle) kavramları arasındaki sınırları tümden siliyor; bunları tuhaf bir biçimde birbirine karıştırıyor. Böyle giderse, müzik dışındaki bütün sanatlar "görsel" olacak (yazıyı gözümüzle okuyoruz). Müziğin bile, bir yanından, görsel kavramı içine tıkılması olası. Öyle ya, dinlerken arada bir gözümüz plağa gitmiyor mu?

Şaka bir yana, "görsel sanatlar" sözü, bu sözün günümüzdeki kullanılış biçimi, özellikle plastik sanatları ve gösteriyi öylesine bir araya getiriyor ki, iki kümenin de ayırıcı nitelikleri tek tek yitip gidiyor.

Oysa iki kümenin de oturmuş, artık sözlük anlamı kazanmış özellikleri var. Plastik sanatların (resim, heykel, mimari, dekoratif sanatlar vb.) ayırıcı özelliği, biçimlerin birleşiminde, kuruluşundadır. Gösteri adı altında toplanan sanatlar ve etkinliklerde (tiyatro, sinema, müzikhol vb.) ise "göze hitap etme yanında, seyirciye aynı bir seans içinde sunulma özelliği önemli.

Resim, "görsel"dir; ama "görsel sanat" diyemeyiz ona; desek de pek bir şey anlatmaz bu. Böyle bir tanım, plastik öğeyi hiçlemek, hiç değilse geriye atmak olur. Dahası, söz konusu tanımı, ressamı atlayarak "müşteri" adına yapmak olur. Müşteri dedim, galerilerde kırk yılda bir boygösterip resim "sipariş" eden, ya da bunu telefonla yapan kişileri anlatmak istedim bununla. Evet, o adam için resim görsel bir nesne olabilir. Yoksa, resim alsın, almasın, gerçek resimsever için de bu sanat görsel değildir. Bir resim galerisi açıp kapısına "Görsel Sanatlar" tabelası asanlar, ressamı ve resimseveri değil, "müşteri"yi mi önemsediklerini göstermek istemişlerdir? Galiba öyle. Tersi, ancak "görümce"nin de görsel bir akraba olduğunun kanıtlanmasıyla ileri sürülebilir.

Konuyu kapatalım.

Yine de bir başka noktadan açmak zorundayım. Çünkü "görsel" falan derken, **Robert** sözlüğünde bazı maddelere bakmıştım . Dans konusunda ilginç bir ayrık duruma rastladım orada. Dans, hem "spectacle", hem plastik sanatmış. Önce bir yanlış yakaladığımı sandım. Koskoca **Robert**'de bir yanlış. Bulan da ben? Biliyorsunuz, bu tür sözlüklerde en ufak bir yanlış bulanlara ödüller verilir. Az sonra, bir yanlışlık değil, büyük bir incelik karşısında bulunduğumu anladım. Ayrıca "koreografi" değil, "koregrafi" demek gerekirmiş. Biz, XVIII. yüzyıl Parislileri gibi, bugün de "koreografi", "koreograf" diyoruz.

Açtım sanat maddesini. Yedinci sanat: Sinema. Sekizinci sanat: Televizyon.

Poster: ticari olmayan afiş.

Bence ülkemizde en kabına sığmayan sanatçılar afiş ressamları. Her şeyi zorluyor onlar. Karışık, açgözlü, ama ağırlıklı bir Pop Art' gündeme getirme yolundalar. Mc Luhan, çağımızın şiiri olarak "Rock" müziğini göstermişti. Bizde afişçi, ressamdan büyük değil elbet, ama çok daha tutkulu.

Demir Özlü birkaç yıldır İsveç'te oturuyor; iki gün önce ondan bir mektup aldım. Bir yerinde şöyle diyor: "Yaşanılan koşullara en iyi yanıt Dada benzeri bir yazın akımı olabilir gibi geliyor bana. Bilmem ne dersin? Başkaları gençken Dada'cı olur, sonra başka yerlere gider. Biz niye tersi bir yol izlemeyelim."

Bizim kuşak için bir yekinme, bir devinim özleminde Demir Özlü. Bence, o da düşünülebilir ama, yeni bir devinim, hangi türden olursa olsun, ancak genç sanatçılardan gelmelidir. Genç ressam bugün yapılan resmi, genç şair bugün yazılan şiiri zorlamalı, yapıtını yaşadığı hayatın yeni bir biçimi haline getirmelidir. Geçende Tuğrul Tanyol'la konuşuyorduk, "Varlık'taki konuşmada benim genç şairler üstüne söylediğim bir iki söze tutulmuş. Özellikle yeni bir çıkış, daha doğrusu ilk çıkış konusunda benimle aynı kanıda değil. "Bugünkü genç sanatçı, diyor, mutlaka dünkü gibi ortaya çıkmayabilir: günümüzdeki genç şair, Garipçiler gibi, İkinci Yeniler gibi birden sıçrayarak değil de, belki yavaş yavaş kuracak kendini. Böylesi de olamaz mı?"

Bir sanatın canlılığı demek, yapıtların, eleştiriden ve tartışmalardan daha yankı uyandırıcı olması demek. Bugün, daha çok eleştirinin, tartışmanın sesi duyuluyor. Ne dersek diyelim, bir durgunluktur bu.

Gençler kendi dergilerini mutlaka kurmalıdırlar. Bugün çok satışlı büyük dergilerdeki geniş yelpazenin, genç sanatçı için, başta olumlu gibi görünse de, gerçekte sınırlayıcı olduğu kanısındayım. Yeteneğin, kendi yuvasında yetişmesi başka şey.

RESİM OLAYI

OKURKEN YAZARKEN

AHMET OKTAY

Yılı tam anımsamıyorum, sanırım 1958 ya da 1959'du, sanat tarihçisi ve yazar **Roditi** İstanbul'a gelmiş, rahmetli **Aliye Berger**'in atölyesinde ressamların yapıtlarını değerlendirmişti. Yüksel Aslan ve Ömer Uluç'la, sanatçılarımızın hiç gereği yokken giriştikleri bu koşturmacaya gülmüştük epeyce. Bu gün böylesine bir girişimin, ancak İnönü Stadyumu'nda gerçekleştirilebileceğine inanıyorum. Bu inancım, İstanbul ve Ankara'daki **galeri** ve **ressam** sayısından kaynaklanıyor elbet. Gerçekten de özellikle İstanbul'da nerdeyse her **ara sokakta bir sergiye** rastlanacak-**Terzi**'lerin bile resim uzmanı ya da en azından resim sever oldukları ve galeri açtıkları günlere ulaştık.

Şurası kesin: Tarihsel ve güncel her türden "mamulün" satıldığı galerilere girdiğine, oralarda sergilendiğine göre, resim **de bir meta** artık. Alıcısı, satıcısı ve pazarlayıcısı var. Burada resmin bir özelliğini vurgulamalıyız; yazına benzemeyen bir yanını: **Pahalı** bir sanat dalı resim. Bugün 30x40 boyutunda bir "tablo"nun maliyeti, en iyimser tahminle 3-5 bin lirayı buluyor. Satışla birlikte **Kaliteyi de** yükseltmek zorunda kaldı ressam, artık eskisi gibi "duralit" üzerine çalışan kalmadı pek, herkes tuval kullanmak zorunda. bilmeyenlere anımsatalım: 10 metrelik 120 santim eninde bir "top" tuvalin fiatı 18 ila 40 bin lira arasında değişiyor. En ucuz samur fırça 1000 lira. Meraklısı, piyasada satılan boyaları beğenmediği için genellikle, onları da el altından dışardan getirtiyor. Üstelik, **teknolojik** gelişme resmin anlatım araçlarını da çeşitlendirdi. Boya tabancaları bile kullanılıyor artık. Görülüyor: Bir ressam, **üretebilmek** için "sermaye" sahibi olmak zorunda.

Bunca galeri açıldığına, bunca ressam yetiştiğine göre, demek ki resim pazarı galeri sahibine de ressama da küçümsenmeyecek bir **gelir** sağlıyor. Kimi galerilerin her türlü masrafı (davetiye, kokteyl, ilan) ressama "yıktığı", üstede satıştan yüzde 30-35 pay aldığı anımsanacak olursa, resim fiyatları hakkında yaklaşık bir tahmin yapılabilir. **Şeker Ahmet Paşa** ya da Çallı gibi eski ustaları bir yana bırakalım: Genç kuşak içinde 200 bin lira "taban fiat" oluşturmuş ressamlar var.

Kuşku yok: Sevinmek gerekir **buna**. Dışa bağımlı Türkiye kapitalizminin temsilcilerinin "manevî yaşamlarını" da dünya standartları doğrultusunda düzenlemeye, kültürel değerleri de gereksinmeye başladıklarını gösterir bu olgu diye düşünülebilir. Yeni yeni bir "sanat festivali" **geleneği** edinmeye çalışan burjuvazinin büyük bölümünün, **son kertede** kitle kültürünün değerleriyle beslendiğini belirtmeliyiz ama. Yüz binler ödeyerek en çağdaş bir ressamın yapıtını alsa bile, **sanatsal ideolojisi** açısından **ortalama zevke** bağlı kalmakta, **koleksiyonculuğu** tecimsel amaçlarla ve bir türlü elden bırakamadığı "teşhirciliğin" bağlamında gerçekleştirmektedir. Koleksiyon yaparken bir şey **kurtarmaya**, kurtardığından bir **bilinç** edinmeye çalışmamaktadır alıcı burjuvanın büyük bölümü.

Ressamın bu olgunun ne kadarının farkında olduğu, resim üretimi açısından önemli bir sorun yaratmaktadır. Bırakın geçimini sağlayabilmeyi, sadece resim **yapabilmek** için gereken parayı çıkarabilmek için, bu ortalama zevki ve duyarlığıkollamak zorunda kalmayacak mıdır ressam? Genel alıcının şu geçen süre içinde ve Türkiye somutunda bir resim **bilgisi** edinmiş olduğunu sanmak, iyimser bir yaklaşımdır Türkiye'de resmin birdenbire **figüratife** dönmesinde, çeşitli toplumsal/kültürel etmenler saklı kalmak koşuluyla, bu ortalama alıcının ve bir tür zevki oluşturan eleştirmecinin büyük rolü vardır. Sanat çevrelerinde övgüyle anılan, değer verilen sanatçıların gerçekten **çağcıl** resimlerinin alıcı bulamaması, bu olgunun bir göstergesidir elbet. Bu yüzden, ressamın, kendi **ilkelerini** koruması, ödün vermemesi güçleşmektedir.

Açık yürekli olalım: **Yarışmacı** ortam, bir çok ressamı ötekiyle rekabete sokmakta , nerdeyse seri üretime zorlamaktadır onu. İki sergi arası, üstelik aynı kentte zaman zaman bir aya düşmektedir. Ressam bu ay Nişantaşı'ndaysa gelecek ay Şişli'de görünmektedir. Dahası, Türkiye turuna çıkanlar da vardır. Bu gelişmenin **olumlu** olduğunu söyleyebilmek zordur. Sanatçı kışkırtılan tüketim eğilimini karşılamak, yapıtını en çok tüketilen **meta** durumuna getirmek için, ister istemez kendi ölçütlerini terketmekte **seyirci/alıcı**'nın ölçütlerini benimsemektedir. Üç beş "istisna" bulunması, yolun yol olmadığı gerçeğini değiştirmez elbet.

Türk resminin, son yıllarda aşama yaptığı, çeşitlendiği bellidir. Piyasa koşullarına direnerek satış yapmayı başaranlar olduğu da. Ama, genelinde bakıldığında, resmin belli izlekleri sürdüğü, aynı biçemi benimsediği görülmektedir. Bence asıl tehlike şurdan kaynaklanıyor tüketim sürecine bağlı olarak: Ressam öncelikle "interior"u öngördüğünden ideolojik açıdan ev **değerleri**'ni benimsemek zorunda kalmaktadır.

Her türden düş ve fantazya evcilleşme tehlikesiyle karşı karşıya.

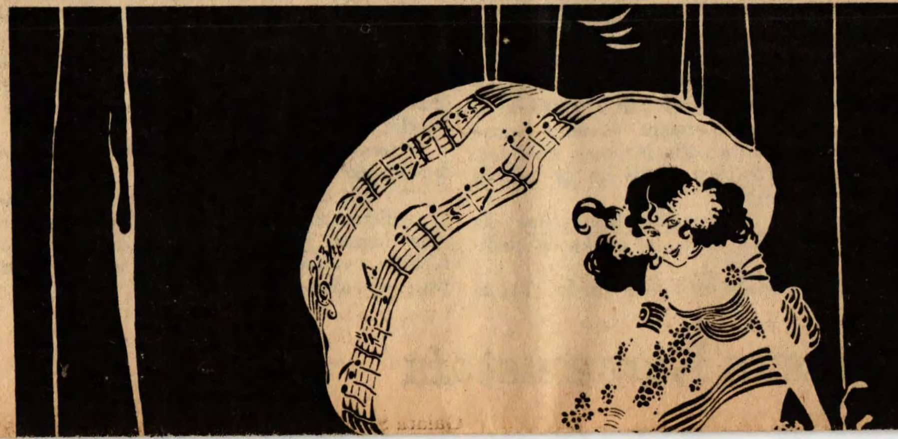
SİNEMA

DİYALOG FİLMLERİ: SÜREÇ VE GELECEK

Seni Kalbime Gömdüm, Feyzi TUNA
Kırık Bir Aşk Hikâyesi, Ömer KAVUR
O Kadın, Halit REFİĞ
Mine, Atıf YILMAZ
Göl, Ömer KAVUR

DR. HÜRAY FİDANER

Sinemamızda son bir-iki yıl içinde yeni bir eğilim dikkati çekiyor: Kadın-erkek ilişkilerinin özellikle iletişimsel yönünü konu alan bu türde "diyalog filmleri" adı çıktığında, özlemleri, duyguları, beklentileriyle kendisini zaman zaman genç kız gibi hisseden, yapaylığını sahne makyajıyla birlikte silip atabilen bir kişidir. Onu gerçek dünyasında, Emine olarak değerlendiren genç balıkçıya duyduğu ilgi içinde tanırız. Öte yandan kasabanın ağası, yıllar önce ölen karısına benzediği için hastalıklı bir yanılsama içinde Emine'yi evine kapatmayı dener. Filmin sonunda genç kadının hem ağanın elinden kurtulmasını, hem de balıkçıyla kurduğu temiz ilişkiyi topluma karşı savunmasını izleriz. Çaresiz ağanın intiharı ile film

PLASTİK SANATLAR

MART AÇMAZLARI

Tanak'ta sergisi olan Muzaffer Akyol şiirsel ifadeci resim anlatımında kullandığı figüratif öğelerle Burhan Uygur'un dümen suyunda değil, onunla yarışan bir sanatçı.

SEZER TANSUĞ

Bu yazıda 1983 Mart ayı sergileri ve sorunlarının ancak bir kısmına bakabiliyoruz, çünkü "etkinlikler" pek bilecek bir olgu, Garanti Bankasının Harbiyede İstanbul'un en mükemmel Banka galerisini açmış olması ve bu açılışı Turgut Zaim ve Oya Katoğlu sergisi gibi müstesna bir olayla gerçek-

verilıyor. Bu filmlerin ortak özellikleri, sinema dilinin belli bir olgunluğa erişmiş olması, insan ilişkilerinin derinliğine işlenmesi, filmi yapanların ticaret dışı amaçlarını vurgulamaları diye sıralanabilir.

Son yıllarda yapılan filmlerde ışığın, sesin, rengin, görüntü alanının daha başarılı şekilde kullanılmaya başlandığı kuşku götürmez. Ancak içeriğin, seyirciye sunulacak iletinin, aynı koşutlukta aşama gösterdiği söylenebilir mi?

Bu yazı, işte bu sorunun yanıtını aramaktadır. Bu amaçla yakında izlediğimiz beş diyalog filminin (**Seni Kalbime Gömdüm**/ Feyzi TUNA, **Kırık Bir Aşk Hikâyesi**/ Ömer KAVUR, **O Kadın**/ Halit REFİĞ, **Mine**/ Atıf YILMAZ, **Göl** /Ömer KAVUR) topluma, insana, yaşama bakış açıları gözden geçirilecek, özellikle bu filmlerin ortak yönleri üzerinde durulacaktır.

Önce filmlerin konularını özetleyelim.

Seni Kalbime Gömdüm', zengin, genç ve güzel bir kadının öyküsü. Kadın, çocuğunun ölümü, eşinin ilgisizliği, çevredeki sosyete tipleriyle temeli tam anlaşılamayan uyumsuzluğu ile derin bir yalnızlık içindedir. Paradan çok sevgiyi aradığını vurgularken, Yıldırım Mayruk'un diktiği birbirinden şık giysilerden de şikayetçi görünmez. Aradığı ilişkiyi, Bodrum'da dinlencedeyken tanıştığı genç ressam- mimarda bulduğunu sanır. Yoğun bir birliktelikle geçen ilk günlerin coşkusu yatıştıktan sonra, sevgilisinin de eşiyle aynı davranış görüntüsünü gösterdiğini ayrımsar. Kurduğunu düşündüğü insanî ilişki bir yanılsamadır. Filmin sonunda huzursuz kahramanımız, alkolün de yardımıyla sevmediği insanların dünyasında erir.

Kırık Bir Aşk Hikâyesi'nde de aynı çaresizlik egemendir. Siyasal düş kırıklıkları nedeniyle çevresini değiştirip kasabaya atanmış olan geçkince öğretmen, az kalsın bir fabrikatörün kızıyla istemeye istemeye evlenip fabrikatörlükle iştigal edecek olan delikanlının yardımına tam da nişan töreninde yetişir. Bu ras lantısal tanışma duygusal ilişkiye dönüşür, ancak âşıklar çevreye yenik düşerler, insanî ilişkilerini koparır, baştaki noktaya yürek acısıyla dönerler. Fillm, baştaki telefon konuşmasıyla sondaki kısa karşılaşmanın arasına girmiş bir anılar toplamıdır.

O Kadın'da kahramanımız, kendisini babasının parasıyla okutmuş olan zengin karısının tutsağı olarak gördüğümüz psikiyatrdır. Bu kez de insanî ilişki, kadın satıcılarının elinde istemeyerek iffetini yitirdiği için bunalıma giren genç manken ile onu tedavi eden huzursuz doktorumuz arasında kurulur. Ancak bu ilişkinin yasal bir evliliğe dönüşmesini doktorun karısı ve çevre engeller. Çözümsüzlük öfkeyi doğurur ve şiddetlendirir. Bu öfke öyle büyür ki, doktor tek çıkar yolu kendisini ve kendisiyle birlikte kötü kişileri de yok etmekte bulur.

Mine'de sonuç öncekiler kadar olumsuz değildir. Kasabalı erkeklerin erişilmez gözdesi olan Mine, kocasını sevmediği halde evliliğini namusuyla sürdüren bir memur karısıdır. Bunalımlarını ilaçlarla çözümlemeye çalışırken, karşısına kasabadaki öğretmen kardeşini ziyarete gelen yakışıklı yazar çıkar. Hem Mine hem de yazar, münasebetsiz kasabalılarla uyum sağlayamazken, aralarında uzaktan uzağa bir sevgi gelişir. Filın boyunca, kötü çevrenin bu sevgiyi henüz filiz halindeyken nasıl boğmaya çalıştığını izleriz. Sonuçta yine çevrenin kışkırtmasıyla cinsel birliktelik gerçekleşir, çift bu ilişkiyi çevreye karşı savunur. Öteki filmlerin sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, bu sahip çıkma önem kazanmaktadır.

Göl'de olaylar kasabaya gelen şarkıcı kadının çevresinde gelişir. Nalân Şeyda, sahnede sürdürdüğü zorunlu rolünün dışına

sağlıklı ilişkiyi olumlayarak biter. Öteki filmlerden farklı olarak Göl'de, yeni çift toplumu bütünüyle yadsımaz, çevreyle ilişki kurmaya çalışır.

Konulara dikkat edilecek olursa, bazı ortak noktalar bulunduğu göze çarpar. Hepsinde de az sayıdaki insan arasında geçen yoğun ilişkiler ele alınır. Kişilerin ruhsal dengeleri, duyguları, düşünceleri ön plandadır. Temel örgüde, huzursuz, yalnız bir kişinin karşısında biri olumlu, biri olumsuz iki seçenek vardır. Filmlerde bu üç kişinin arasındaki ilişkiler, huzursuz kişinin, yani baş oyuncunun bakış açısından aktarılır. Olumsuz seçeneklerin de, olumlu seçeneklerin de filimlerde ortak yanları vardır. Olumsuz seçenek, genellikle varsıl, parasının ya da yetkisinin gücüne güvenen kişidir, patrondur, fabrikatördür, kocasını okutmuş zengin eştir, karısını anaevinden kurtarmış, ona bakan kocadır, köyün ağasıdır.

Olumlu seçenek ise, huzursuz kişinin çatıştığı çevrenin dışında (ya da öyle görünen), alçakgönüllü, uyanık, genellikle kitap okumaya ya da sanata ilgi duyan bir kişidir, insanlarla sağlıklı ilişkiler kurma çabasıdır.

Her filmin başında, huzursuz kişiyi olumsuz seçenekle kurulmuş bir ilişki içinde tanırız. Kahramanımız bu ilişkiden hoşnutsuzdur, bunalmakta ve yeni ilişkiler aramaktadır. Yalnızca Göl'de bu eski ilişki, kahramanın sorumluluğu dışında gelişmiştir ve Emine'ye yürütemeyeceği bir rol, olumsuz seçenek tarafından önerilmektedir.

Filmlerin tümünde de olumlu seçeneğin sunduğu ilişkinin insanî yönü vurgulanır. Eski, olumsuz ilişkinin karşılıklı çıkara, çoğunlukla da parasal çıkara dayanan temelinin karşısında bu insanî yaklaşım dengeyi sağlamaktadır. Olumlu seçenekle kurulan bu yeni ilişki, içsel bir hesaplaş mayı doğurmaz, özgündür. Huzursuz kahraman, olumlu seçeneğe sarılmaya, onun da yardımıyla olumsuz seçeneği ve olumsuz çevreyi itmeye çalışır. Çevre, genellikle var olan ilişkiyi savunur, yeni ilişkiye karşı çıkar. Her filmde farklı dozlarda olmak üzere yeni ilişkiyi savunan öğeler de vardır: **Seni Kalbime Gömdüm**'de Bodrum'lu çift, **O Kadın**'da mankenin iş çevresi, **Mine**'de doktor, **Göl**'de evlenen çift... Yine de bir bütün olarak, çevre yeni ilişkiye karşıdır. Huzursuz kahraman ile olumlu seçenek, iki kişilik bir dünya kurmak için bazı kaçış yerlemlerini denerler: Sırasıyla Bodrum, otel, manken kızın evi, öğretmen kardeşin evi, balıkçının evi...

Varolan durumu savunan, bu nedenle de kahramanın huzursuzluğuna yol açan **olumsuz çevre**'nin de filmlerde ortak özellikleri vardır. Konusu kentte geçen iki filmde (**Seni Kalbime Gömdüm, O Kadın**) para ile herşeyi yapabileceğini düşünen kişiler vardır. Kasabada geçen öteki filmlerde de, paranın kötü kullanımı yanında ahlak düşüklüğü ile elele giden yüzeysel bir "ahlak düşkünlüğü" ön plana çıkar.

Diyalog filmlerinin dramatik örgüleri birbirine benzemektedir, ancak çok önemli bir noktada, çözümde önemli farklar vardır. Huzursuz kişi, filmlerin sonunda birbirinden farklı sonuçlara ulaşır, başarı derecesi her filmde değişiktir.

Seni Kalbime Gömdüm'de genç kadın, çatışmasını çözemediği gibi, eski ilişkisinde de artık kocasını aldatmış bir kadın olarak daha geriye düşmüştür. **Kırık Bir Aşk Hikâyesi**, adeta hiç yaşanmamış bir düştür, bu hikâye yaşamın akışını hemen hemen hiç etkilememiştir. **O Kadın**'da çözümsüzlüğü edilgin bir şekilde kabul etmek yerine huzursuz kahramanın etkin olduğunu görürüz, ancak bu etkinlik sağlıklı bir etkinlik değil, çaresizliğin yol açtığı bir toplu cinayet ve intihardır. **Mine**'de önemli bir gelişme vardır sonuçta: Çatışmanın çözümü için bir karar verilmiştir, bu karar toplumun olumsuz yargılarına karşı savunulmaktadır. Göl'de ise verilen karar, topluma karşı, toplum yadsınmadan, çevreyle iletişim kurularak savunulur.

Özellikle karşı cins ilişkilerini inceleyen ve ahlakî değerleri sorgulayan diyalog filimleri, sinemamızın bir arayış içinde olduğunu göstermektedir. Bu filmler olumsuz buldukları bazı çevreleri, bazı yargıları eleştirmekte, ancak yerine konacak olumlu dünyayı tam olarak betimleyememektedir.

Sanatçı, toplumun özlemlerini değerlendirmede ondan bir adım önde olmalı, böylece izleyici ile iletişim kurarak toplumun ilerlemesine katkıda bulunmalıdır. Diyalog filmleri de, seyircinin salonu olumsuz, karamsar duygularla değil, güzel ve doğru olana ilişkin değerleri pekişmiş olarak terketmesini sağlayabildikleri ölçüde başarılı olacaklardır.

TİYATRO

"GÖLGE USTASI"NDA BİR USTA RESSAM

GÜLŞEN KARAKADIOĞLU

Devlet Tiyatroları'nın Ankara'daki sahnelerinden Oda Tiyatrosu, genç tiyatrocuların deneme çalışmaları yapmaları, yenilikçi oyunların çalışılması için açılmış, yıllarca da bu niteliğini korumuştur. Altmış koltuğuyla, kulissiz, minicik sahneli bu salonun başka bir işlevinin olması da olanaksız. Oda Tiyatrosu 1970'lerde kapanmış ve on yıl süreyle kapalı kalmıştı. 1980 yılında düzenlenen bir törenle ve kalabalık bir konuk grubunun katılımıyla açılmış ve o dönem, Savaş Başar'ın derleyip yönettiği "Öykülerden Oyunlar" isimli ilginç çalışma sahnelenmişti. Oda Tiyatrosu'nun on yıl aradan sonra yeniden açılışı önemli bir etkinlik oluşturduğundan, basında ve TRT'de geniş bir biçimde yer almıştı. Aynı salon, 1980 yılında, nedense, bir tören daha düzenlenerek ikinci kez "yeniden açılmış", üstelik bu "yeniden açılış" da basın ve TRT de yer almıştır. bu kez, Dinçer Sümer'in yönettiği iki küçük oyun sahnelenmiş, TV'de oyundan bölümler gösterilmiştir. Neyseki, bu yeniden açılış alışkanlığı, geleneğe dönüşmemiş, tören 1981'de yinelenmemiştir.

Oda Tiyatrosu, 1982-83 dönemini **Gölge Ustası** isimli oyunla açtı. **Gölge Ustası**'nda, Ankara'lı seyirci Macide Tanır'ı seyrediyor, Macide Tanır birkaç yıldır yoktu sahnelerde.

Gölge Ustası, Yeşim Müderrisoğlu Yıldırım Türker tarafından yazılmış. Türkiye'de, birlikte oyun yazmak pek alışılmış bir şey olmasa gerek, basında, oyunu Yeşim Müderrisoğlu'nun yazdığı belirtildi çoğu kez.

Oyun, karanlık, umutsuz bir bodrum katına sığınmış mutsuz insanlardan sözediyor. Tek pencerelerini gün ışığına karşı, boyayarak kapatmışlardır. Üstelik bu evden de çıkarılmaktadırlar. Eski eşyalar denkler halinde ortaya yığılmış, gidilmek üzere hazırlanılmıştır. Zaten bu evde herşey eskimiş, herkes bıkkın, tükenmiştir. Yeni bir ev; yeni insanlar, yeni ilişkiler umudunu taşır. Anne bir konuk odası bile düşünmektedir. Belki, zamanla konukları bile olacaktır. Bu yenilikler, eve rastlantıyla gelen Cengiz'in kişiliğinden doğmaktadır. Ne ki, zamanını, eski radyosunda bulamadığı yeni istasyonlar arayarak ya da satranç tahtasında iki tarafı da kendi oynayarak geçiren evin oğlu Tardu, umutlanmayı yersiz bulur. Eve sevinç taşımaya çalışan Cengiz'i geri püskürtür. Böylesi bir umudu barındırmayacak kadar karanlıktır onların dünyası.

Gölge Ustası'nı Kenan Işık sahneye koymuş. Dekor Sertel Çetiner'in, giysiler Nur Uzmen'in. Oyunda, bir toplu çalışma yapıldığı izlenimi doğuyor. Sona doğru, metnin hayli yoğun bir tartışmayı yaşattığı Cengiz ve Tardu'nun, statik bir konumda boğuluşları dışında, Kenan Işık'ın yönetimi yumuşak, diğer tasarımcılarla uyum içinde. Küçücük sahne çok iyi değerlendirilmiş. Oyunculara gelince, Macide Tanır dışında hepsi çok genç sanatçılar. Hepsi, Macide Tanır'ın dolaştığı sahnenin düzeyini düşürmemeye çalışıyorlar.

Macide Tanır ise, gerçek bir büyük sanatçı olarak yerini alıyor sahnede. İster Oda Tiyatrosu gibi haftanın beş gecesi altmış kişiye ve 18.00 gibi olumsuz bir saatte oynasın, ister genç yazarların ilk oyunu olmak şanssızlığını taşıyan bir oyun olsun, isterse de kadro genç, az deneyimli oyuncularla kurulsun. Macide Tanır, gücü tartışılmaz bir lokomotif olarak oyunun sorumluluğunu yükleniyor. Kendini oyundan soyutlayıp, oyunculuğunu sergileme telaşına kapılmıyor. Oyun kaç kez seyredilse, oynayışının farklı bir kesitine rastlanmıyor. Her gece mezür mezür sorumluluğunu koruyor, rolünü büyütmek ya da en azından değişik oynamak yoluna gitmiyor. Bütün büyük sanatçılar gibi bir aysbergi anımsatıyor. Rolünün sözlere dökülmüş kısmı, aysbergin su yüzünde kalan kısmı, Macide Tanır'ın oyunculuğunun asıl büyüklüğü, o, suyun altında kalan büyük kütle gibi. Şizofren kızı, konuğun yanında sigara içmek istediğinde, kızına sigara verirken izlemelisiniz O'nu.

Gölge Ustası, herşey bir yana, Macide Tanır'ı izlememizi sağladığı için sevgili bir oyun.

boldu. Mimar Sinan Üniversitesi, 1883 de klâsik akademi menşeli sanat eğitimine başlayan Sanayii Nefise Mektebinin yüzüncü yılını anmak amacıyla belgesel nitelikte bazı sergiler düzenledi. Bu belgesel nitelikteki sergiler İstanbul Resim Heykel Müzesinde açıldı ve olağanın ötesinde bir anlam değeri yoktu.

Bedri Rahmi Atölyesinden mezun Hale Sontaş'ın Talimhanedeki bir apartmanın 5. katındaki atölye-galerisinde Bedri Rahmi Atölyesinden mezun pek çok sanatçının yapıtlarından oluşan bir anma sergisinin, söz konusu yeni yüksek öğretim kurumunun üstlendiği eskiyi anma etkinliklerine katılım payı araştıran anlamı nasıl yorumlanmalıydı? Aralarında tanınmış tanınmış tanınmamış pek çok sanatçının yer aldığı bu serginin gerçek amacı neydi? Neden bir galeri sadece Bedri Rahmi Atölyesinden yetişenleri sergiliyor ve bu serginin söz konusu anma olayı ile bağlantısı kurulmaya çalışılıyordu. Eğer bu sergiyle bir 100 yıllık eğitimin nirengi noktası, en önemli değer ölçütü bu atölyede toplanır, Sanayii Nefisenin 100 yıl önceki kuruluş efsanesi hava civadır, önemli olan Bedri Rahmi gibi akademiye renk katmış bir sanatçının, üstelik akademi dışı kalmış çok önemli sanatçıları da yetiştiren atölye ruhu anılmalıdır, gibi saklı bir mesajı var mıydı, bilemiyorum; yani bu kendini kanıtlama uğraşı veren bir potansiyelin akademiyi eleştiren bir hedef haline getirmek istediği bir olay mı idi? Eğer bu sergi akademi dışında kendini kanıtlamış sanatçıların çok dikkatli seçimiyle oluşturulmuş bir sergi olsaydı, yukardaki sorularımızın bir anlamı olurdu. O takdirde bu sergiye herhalde sadece B.Rahmi atölyesinden mezunlar sergisi denemezdi, fakat akademi çıkışlı olup da akademi içinin yapamadığını, yaşam kavgası içinde gerçekleştiren sanatçıların sergisi denebilir ve bu sergiye başta Çallı olmak üzere daha başka atölyelerden mezun sanatçılar da katılırdı. Devlet, galerileri ve diğer kurumlarıyla (TRT-TV deki Osman Hamdi programının yayına kabulü haricinde) söz konusu anma olayına objektif bir yaklaşımla kayıtsız kalmıştı. Oysa farklı bir espriyle ister akademi çıkışlı olsun, ister olmasın söz konusu mektebin statik faaliyet kapsamı dışına çıkan sanatçıların yapıtlarıyla oluşan büyük bir sergi düzenlenebilir ve baykuş amblemiyle, 100. yıl olgusuna posta koymaya çalışan "ol garip niyetliliğe de" gözlüğünüstünden bakılabilirdi. Geçtiğimiz Mart ayı içinde alındığı müze ilgililerinesöylenen ve şüphesiz bu kez, evvelce bir çok kez olduğu gibi, "uygulayamayız efendim" cakasının söz konusu olamayacağı çok olumlu bir karar, çağdaş Türk sanat yapıtlarını kapsayan Dolmabahçe Veliaht dairesinin boşaltılarak, müzenin Yıldız Saray kompleksi içinde yer alan "silâhhane" yapısına taşınma "emridir".

Mart ayı içinde, kültüre önemli bir özel sektör katkısı olarak değerlendirile-

leştirmesidir.

Etilerdeki Tanak Sanat Galerisi, rahat ve samimi düzenlenmiş eski müstakil Etiler evi tipinde bir yapıyı, giderek İstanbul'un daha çok önem kazanmaya yüz tutan bu seçkinler semtinde, kültürel bir hizmet yönünde işlevlendirmiş. Tanak'da sergisi olan Muzaffer Akyol şiirsel ifadeci resim anlatımında kullandığı figüratif ögelerle Burhan Uygur'un dümen suyunda değil, onunla yarışan bir sanatçı. Etiler'e uzanan Nisbetiye caddesi üzerinde, parlak zekâsı geniş kültürü ve sözü sohbetiyle müstesna bir şahsiyet olan Adnan Benk hoca, Eleştiri dergisindeki resim söyleşilerini oluşturan sohbet düzeninide baştan sona alıp götürme ustalığını, her uğrayana kabul ettiriyor. Maçka Sanat galerisinde yer alan karma sergiden esinlenerek, özellikle yeni figür akımının konuşulacağı sohbete Şükrü Aysan yerine Adnan Çoker katıldı; soyut ve kavramsal akımların Türkiyede etkisini sürdüren eğilimleri yansıtması öngörülen bir temsilci olarak. Biz öteden beri sorunlara revnak katmak için figüratif akım yenilenmesini, soyut akımların temsilcilerinden sıyırarak ele almıyoruz. Maçka Sanattaki sergide de figüratif resme taze kan vermeyeçalışan sanatçıların yanıbaşında Sabri Berkel, Adnan Çoker ve özellikle Şükrü Aysan (ki benim önemsediğim otuz) gibi figürsüz resim yapan, geometrik yadaserbest ögelerin aşırı titiz uyumu ve düzen teknikte mükemmeliyete yönelik işleriyle dikkat çeken sanatçılar da yer almışlardı. Cihat Burak'ın deyimiyle aseptik, mikropsuz yapıtlarıyla.

Cumalı Sanat galerisinin geçtiğimiz Şubat ayı içinde 10. Kuruluş yıldönümünü kutlayan bir sergi açtığını belirtmiştik; bu sergi Mart sonlarına kadar sürdü Cumalının Moda galerisinde. Nişantaşı galerisinde ise Feyha Kısakürek'in sergisi Mart ayı içinde açıldı. Akademide hocası Dinçer Erimez imiş bu sanatçının. Uysal düzenli, öğrenci işi çalışmalardı Feyha Kısakürek'in işleri; keyifli ve sevimli işler. (yaygın alıcı tipine göre).

İstanbul Devlet galerisinde Mart ayını Coşkun Çayhan, Söbütay Özer ve Oya Kınıklı gibi sanatçıların değerli çabalarına tanık olunan resim çalışmaları doldurdu. Bu sanatçılar da figüratif gelişmelere katkıda bulunan işleriyle dikkati çekiyorlar, fakat net ve kesin bir üslûp edinmiş olmanın inandırıcı izlerini henüz pek yansıtmıyorlardı.

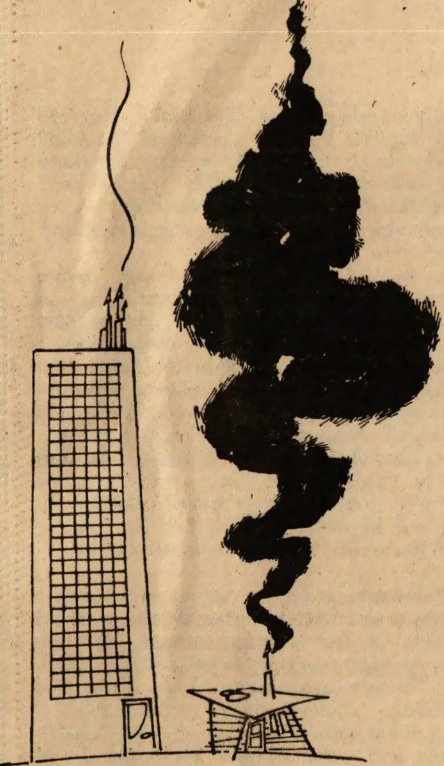
Orhan Taylan'ın Taksim Belediye galerisinde açılan sergisi, Maltepe Resimleri adını taşıyordu. Bu sergi sanatçının, hapishanede geçirilmiş bir süreye ilişkin munis bir gözlem belgesi olmanın ötesinde, İtalyan resim akademisinde kazanılmış öğrenim deneyiminin desen kolaylığı izlerini taşıyor, fakat yoğun sanatsal değerler yansıtmak yönünde kaygı taşıyan bir görünüm ortaya koymuyordu. Oysa Orhan Taylan yoğun sanatsal kaygılar yüklenerek yeteneğini düze çıkarması gereken biridir.

yazko somut

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

40. SANAT YILINDA SEMİH BALCIOĞLU İLE SÖYLEŞİ

"Karikatür ciddi bir iştir"

HAYATİ ASILYAZICI
HAKAN DERMAN

Semih Balcoğlu, boyutlu karikatür sanatçılarımızdandır. Titiz, gerçeği etkin ~~biçmide~~ kullanıyor, plastik kaygıyı olabildiğince önemsiyor ve bir konuyu betimlerken çizgisel anlatıyı yeğliyor. Basın karikatürlerinin anlatımcı, bir çeşit firüratif olduğunu gözden ırak tutmuyor. Plastik görsel olayın, resimle karikatürün ilişkisini, kimi zaman gizli, kimi zaman da açık biçimde özdeşlik olasılığını vurguluyor. Karikatüre özgü kavramların gerçeğe yaklaşımında, bireşimsel bir sanat imgesini yansıtıyor.

Semih Balcıoğlu'yla 40. sanat yılı nedeniyle bir konuşma yaptık. Yukarıda çok özetle, karikatür çizer gibi, ama o denli etkili ve vurucu olması düşünülemeyecek bir kaç sözcükle onun özeliklerini belirtmeye çalıştık. Şimdi, Semih Balcıoğlu'nun geniş perspektifli izlenimlerinden sözlü çizgileri vermeye çalışacağız. Konuşmamızda da sık sık Semih Balcıoğlu diyeceğiz. Çünkü, Balcıoğlu sözcüğü, ağabeyi ünlü gazeteci Şahap Balcıoğlu'nu da çağrıştırıyor.

"-Semih Balcıoğlu, karikatürle ilişkileriniz nasıl başladı ve gelişti? Özetle..."

"-En eski dostum olan karikatürle ne zaman tanıştığımı anımsamıyorum ama 1943 yılına dek elime geçirdiğim kâğıtlara, defterlere, kısaca bulabildiğim tüm düz yüzeylere çizerdim. O yılların ünlü ve önemli dergisi "Akbaba" "Genç Fırçalar" başlığıyla açtığı köşeye iki karikatür götürdüm ve yayımlandı. Daha sonra bunu Cemal Nadir'in "Amcabey" dergisi izledi. O günden beri, bir çok dergi gazetelerde durmaksızın çiziyorum."

Semih Balcıoğlu'nun çalıştığı dergi ve gazeteleri sayıyoruz, anımsayamadıklarımızı kendisine tamamlatmak için: Akşam, Vatan, Dünya, Hürriyet, Taş-Karikatür, Ulus, Öncü, Politika, Çarşaf, Tercüman, Bulvar...

"-Eksiklerimiz oldu mu?

"-Bu kadar yeter sanırım."

"-Karikatüre başladığınız dönemlerde, bu mesleği seçmeniz nasıl karşılandı?

"-Benim kuşağımın karikatüre başladığı yıllarda, diğer sanat dallarında olduğu gibi, karikatürün de bir meslek olduğu kabul edilmiyordu. Bazı aile büyüklerimi yolda görürdüm ve bana hemen "Ne iş yapıyorsun?" diye sorduklarında, karikatürcüyüm yanıtını verirdim. Arkasından ise ikinci bir soru daha gelirdi: Başka ne iş yapıyorsun? Aradan yıllar geçti. Biz karikatürün meslek dalı olduğuna inandık ama aldanmışız. Geçenlerde nüfus kâğıdı sureti çıkarmak için muhtara gittim. Muhtar, kâğıdı yazı makinesine geçirdi ve 'Ne iş yaparsınız?' diye sordu. 'Karikatürcüyüm' dedim.. Kaşlarını kaldırdı muhtar ve önündeki yazı makinesini göstererek: 'Yazamam, ciddi olmaz; biz buraya gazeteci yazalım, daha ciddi olur.' dedi... Demek ki, kırk yıllık çabadan sonra, bizler hâlâ karikatürü bir meslek dalı ve ciddi bir iş olarak kabul ettirememişiz. Bundan sonra görev, genç çizer arkadaşlarımıza düşüyor. Elbirliğiyle karikatürü 'ciddi bir iş' olarak belki benimsetebiliriz!"

"Ülkemizde üç boyutlu karikatürü siz başlattınız. Neden 'seramik karikatür' dediniz?"

"-Her sanatçının bir hobisi vardır. Yapıtlarımı üç boyutlu görmek istedim. Seramik karikatür çalışmalarım, benim bir dönemim oluyor. Oldukça çaba harcadım. Ben sanatta laftan çok iş yapmayı yeğliyorum. Öncelikle şunu da belirteyim ki, 'seramik karikatür' bana çok şey kazandırdı. Çizgilerimi fazlalıklardan arındırdım."

"Yeri gelmişken 'seramik karikatür' çalışmalarınızdan söz eder misiniz?"

"-1969 yılında, yapıtlarımı **üç boyutlu** görmek istedim. Bu, tahtadan olamazdı. Taşlarla uğraşamazdım. Sonunda seramikte karar kıldım. Önce malzemeyi tanımak gerekirdi. Bu sorunu çözümlemeye yöneldim. Büyük bir seramik fabrikasında altı ay malzemeyi tanımaya çalıştım. Bir yıl da üzerinde çalıştıktan sonra, elli parçadan oluşan rölyef karikatürlerimle bu dalda ilk sergimi açtım. Bu sergim iki boyutluydu. İkinci ve üçüncü yıl, üç boyutlu karikatürler ürettim ve üç yıl içinde 230 kadar yapıt ortaya koydum. Fakat bir sanatçı için ne acıdır ki, şu anda elimde sadece iki seramik karikatür kaldı. Bu karikatürlerin birkaçının Karikatür Müzeleri'nde bulunması beni sevindiriyor."

"Seramik karikatür çalışmalarınızı neden bıraktınız?"

"-Vakit darlığı nedeniyle seramik karikatür çalışmalarıma ara verdim. Ama elimde olsa hemen yeniden başlardım. Bununla birlikte yeniden başlamayı ve bu tür çalışmayı sürdürmek istiyorum."

"Ülkemizdeki karikatür anlayışını değerlendirir misiniz?"

"-Türkiye'de bugün iki karikatür anlayışı bulunuyor. Gayet doğaldır ki hiç kimsenin yolu aynı olmayacaktır. Bunun için gereken zamanlarda bana sorulan sorular nedeniyle bazı gazete ve dergilere fikrimi açıkça söyledim. Bu iki anlayıştan biri güncel karikatürdür. Geçerliliği, bazı kişiler için söylüyorum, herkes için değildir. Diğeri ise kalıcı karikatürdür ve yalnız Türk halkını değil, tüm dünyayı kapsayan bir anlayışa sahiptir."

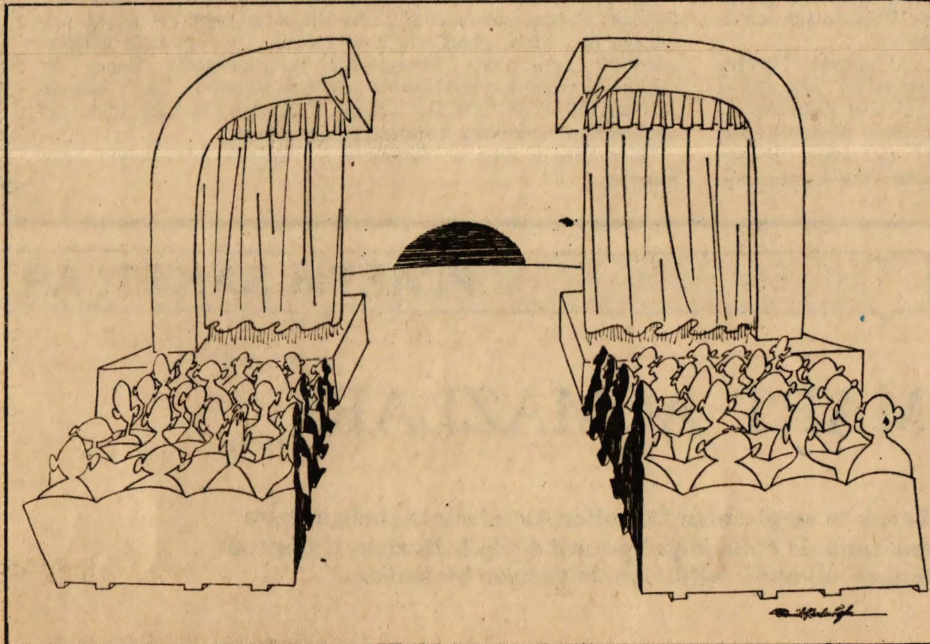
"Genç çizerlere bir diyeceğiniz var mı?"

"-Sanat öyle bir şeydir ki, tembellikle başarıya ulaşamayız. Böyle bir varsayım geçerli olsaydı Türk ulusu bugün "süper devlet" durumunda olurdu. Tek yol çalışmaktır. Ben hâlâ günde 12-14 saat çalışıyorum. Yılda bir tane karikatür çizmekle karikatürcü olunmaz, ancak yarışma karikatürcüsü olunur."

"40. sanat yılınızdaki duygularınız?"

"-Ben 40 yıldır karikatür çizdiğim halde asla yorgunluk hissetmedim. Mesleğime yeni başlamış gibiyim. Her gün yeni şeyler öğreniyorum. Çünkü bu işler heyecan meselesidir. Sürekli duymayı algılamayı ve heyecanı gerektirir. Heyecanınızı yitirdiğiniz anda kalemi kenara koymalısınız".

Yurt dışı ve içinde girdiği yarışmalarda otuza yakın ödül alan Semih Balcıoğlu'nun kazandığı ödüller içinde, Bulgaristan da kazandığı Gabrovo, Yugoslavya'da kazandığı Skopi, Sarayevo, Lubijana, İtalya'da kazandığı Ancona, Moristica, Bordighera ve Tolentino'da kazandığı **Altın Palmiye** ödülleri

İki sanatçı, iki üslup, iki görüş, bir sergi... Gülsün Karamustafa

GÖRECE

MEMET FUAT

"BEN HALKIM"

Batı etkisindeki sanatlarımızın, gene Batılı örneklerden esinlenerek halk kaynaklarına yönelişleri, genellikle, kolay benimsenen sonuçlar vermiştir. Bu tür sanat yapıtları, yerel sorunları ele aldıkları, yerel beğenileri değerlendirdikleri için övülür, bazen salt bu özellikleriyle bile üstün görülürler. Ama sanatsal yanlarıyla "sarsıcı" oldukları enderdir.

Sarsıcı olan yapıtlar daha önemlidir, demiyorum. Yalnızca bir saptama yapmak amacındayım. Bunu böylece belirtince, beni bu saptamayı yapmaya iten örnekleri açıklamam yanlış yorumlanmaz sanırım.

Çıkışını önce Gorki'ye bağlayabileceğimiz, **Gazap Üzümleri**'nin çevirisi yayımlandıktan sonra ise, bir süre, Steinbeck'den etkilenen Orhan Kemal, kaynaklandığı yazarlar düşünülürse, her döneminde Batılı bir anlayış içindeydi.Yapıtlarında, Türkiye'nin belli yörelerinde yaşayan insanların sorunlarını, davranışlarını, konuşma özelliklerini, düşünce yapılarını, olumlu olumsuz yanlarıyla yansıtıyordu. Bu işi tıpkı Batılı sanatçılar gibi, çağdaş bir anlayışla, öykü ya da roman denilen türlerin alışılmış, yerleşmiş özelliklerine uyarak yapmaktaydı.

Orhan Kemal de, onun gibi derli toplu yazan, Batıdan gelme bir ustalığa yaslanan daha başkaları da öykücülüğümüze, romancılığımıza, başarılı yapıtlar kazandırdılar. Bunlar arasında "başyapıt" diye nitelenenler de oldu. Ama bu yapıtlar karşısında sarsılmadık, şaşalamadık. Yalnızca beğendik, hayranlık duyduk. Bizde de Batılı ustalara yaklaşan gelişmeler görmenin mutluluğunu yaşadık. Kendi sorunlarımızın işlendiği, kendi halkımızın anlatıldığı yapıtların etkilerinden olumlu sonuçlar umduk.

Sonra Yaşar Kemal çıkageldi. Öykü yazdı... "Öykü mü, röportaj mı, şiir mi, folklor mu, nedir bunlar?" dendi. Roman yazdı... "Böyle roman olmaz, böyle destan da olmaz, ikisi arası bir

ve Tomur Atagök.

"Değişik mesajlar verse de yaptıklarımız öncelikle resimdir..."

ZEYNEP AVCI KARABEY

"......İkimiz de banali işliyoruz"

"....Onun anlatma telaşında olduğu kadın olgusu, bende birincil anlatma endişesi değil, ama kendiliğinden ortaya çıkıyor."

"Resimlerimizle değişik mesajlar vermekten hoşnutuz ama onlar öncelikle resimdir!.."

İki sanatçı. Tek tek resimleriyle başka yönlere doğru gelişen iki değişik üslupta sanatçı. Ve bir sergi açıyorlar, bugün. Aynı çatı altında. Biri **Tomur Atagök**, biri **Gülsün Karamustafa**. Tomur'un tablolarına çevirin başınızı, bir kez bakın. Ve bir daha bakmalısınız. Tomur, soyut'u dallanıp budaklandırmakta. Öte yana çevirdiğinizde başınızı, Gülsün ile karşı karşıyasınız. Soyut'tan iz yok Gülsün'de. Gülsün alabildiğine somut. Bazen o denli somut ki, hüzün veriyor insana.

Gülsün Karamustafa ile **Tomur Atagök**'e biz hiçbir şey sormadık. Yan yana sergilenen yapıtlarının, görsel anlatım biçimlerindeki farklılığı onlar da biliyorlar. Yapıtları yan yana sergilenirken, onların bu sergileme üzerine baş başa söyleşilerine kulak misafiri olduk.

"Neden birbirimize benziyor olabiliriz? Var mı bizim bir ortak noktamız?" sorusuyla çıktılar yola.

"Banaliteyi ortak konu aldığımızı söyleyebiliriz." dedi, Tomur. **"İkimiz de banali işliyoruz. Sen, arabeski yorumluyorsun. Resimle yorumladığın arabeski bazen öyle yansıtıyorsun ki, seni arabesk sanatçı diye niteliyorlar. Ve sanırım kızıyorsun buna. Oysa ben de banali yorumluyorum ama soyutun bir parçası olarak yorumladığımdan, yaptıklarım seninkilerle hiç benzeşmiyor."**

Gülsün, yaptıklarını bir düşündü: **"Resimlerimi arabesk sanat olarak beğeniyor olmalarına kızdığımı söyleyemem. Bu beğeni insanı yabancılaşmaya götürecek bir şey. Benim de istediğim bu. Bir şeyi olduğu gibi bir algılamanın sonucuda, içinde yaşadığı o şeyi dışlaştırmak da oluyor."**

VE KADIN OLMAK...

Tomur anlatıyor, resimlerindeki kadın olgusunu: **"Uzun yıllar bilinçli olarak soyut resim yaptım. Soyut kavramları tual üzerinde tanımlamak için. Ama insan bazı konularda birikiyor, yoğunlaşıyor. Yavaş yavaş kadının kendini algılaması, bir kişilik olarak doruk noktaya varması, baktım, önem kazanmaya başladı. Belki de kendi hikâyemi anlatıyorum ben. Genelde belli bir kadını değil, belki de tümüyle kadınlığı, kadın-insan olmayı anlatmaya çalışıyorum."**

Gülsün Karamustafa, "Video Seyreden Turunçköylüler"

Oysa Gülsün, toplumsallaşmış kadını yansıtırken de başka bir yaklaşım içinde: **"Kadın olgusu bende kendiliğinden ortaya çıkıyor. Toplum olayının içinde gelişiyor."**

"Resimlerde toplumsal olgu ancak 1970'lerde belirgin biçimde işlenmeye başladı" diyor, Tomur. O zaman Gülsün soruyor: **"Senin Amerika'da kaldığın dönem, toplumsala eğilmende etken oldu mu?"**

Olmuş Tomur için: **"Sanat eğitimi gören öğrenciler birçok toplumsal eyleme katılıyordu. Ben yalnızca izledim. Yalnız kadın haklarıyla ilgili bazı etkinliklere, kürtaj oylamaları vb. gibi, katıldım. Bazı olayları gerçekten de ondan sonra toplumsal algılamaya başladım."**

MALZEME DEĞİŞİKLİĞİ...

Konuşmanın başlarında, orasından burasından bir **"malzeme"** sözcüğünün dolaştığını izliyoruz. Gülsün, bir zamanlar yaptığı küçük tablolar yerine bu kez oldukça büyük boyutlar üzerine çalışmakta. İşte burada dönüyor, malzeme konusuna.

"Mekanımın darlığından ortaya çıkan bir teknik kullanıyordum. Bir süre sonra bu teknik beni boğmaya başladı. Yapmak istediklerimi serigrafi ile yaptığımda yeni bir açılım getirdi bana. Bir zamanlar Bedri R. Eyüboğlu gibi, sürekli yeni malzeme öneren bir usta ile çalışmış olmak, bu konuda cüretlendiriyor insanı. Bu yüzden yeni malzeme ile yeni noktalara ulaşmaktan hazduyuyorum. Hatta bir değil, birkaç malzeme ile çalıştığım zaman, daha da artıyor hazzım."

Tomur'a gelince, biraz daha farklı bir durumu var: **"Eğitimimin ABD'de olması bana değişik malzeme kullanma olanağı tanıdı. Metal yüzey kullanma, ilk kez bu sergide ortaya çıkıyor. Metal ile, birçok mantığı bir araya getirme olanağı buluyorum. Resmin üzerine yeni boyutlar ekliyorum. Resmin ortasında yansıma sağlıyor mekan. İzleyici, resmin içinde kendini görüyor veya çevreden bir cisim üçüncü boyuttan ekleniyor resme."**

Ikisi birden, konularındaki ortaklığı nasıl **"banal"** ile buldularsa, geleceğe yönelik çalışmalarında da ortak bir nokta yakalayıp adeta heyecanlanıyorlar:

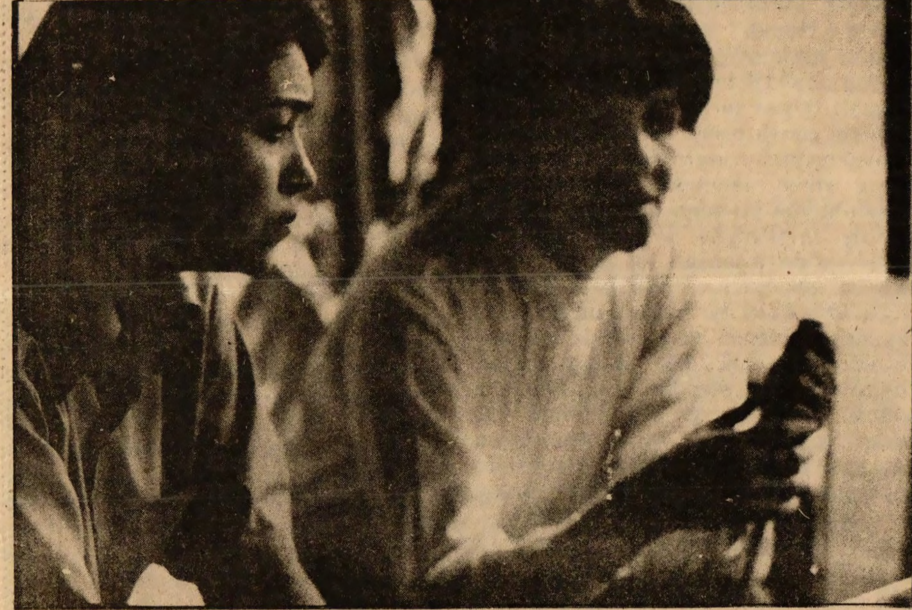
"Resim belki de bir şeyleri anlatmakta yetmeyecek. O zaman belki film, belki üç boyutlu başka bir yaratı..."

"Resim yetmediğinde, vazgeçeceğim resim yapmaktan" diyor Tomur.

"Resim anlatım biçimi olarak yetmezse, geçilebilecek başka biçimler var." diyor Gülsün.

Tüm aktardıklarına, tüm anlatma çabasına giriştiklerine karşın, ortak sergilerinin niteliğini birlikte saptıyorlar:

"Resimlerimizde değişik mesajlar vermekten hoşnutuz ama onlar öncelikle resimdir."

Samih Rifat

Gülsün Karamustafa ve Tomur Atagök söyleşi sırasında

en önemlisidir. Ayrıca yurt dışında, Üsküp, Paris, Newcastle ve Frankfurt'ta dört kişisel sergi açmıştır. Bulgaristan Gabrovo, İtalya Tolentino, İsviçre Basel'de bulunan dünya karikatür müzelerinde, Türkiye'de ise Resim ve Heykel Müzesi'nde üç boyutlu karikatür heykelleri bulunmaktadır.

Yurt içinde ise İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin karikatür dallarındaki ödüllerini alırken, ayrıca on dokuz sergi açmıştır. Bu sergilerden beşi, üç boyutlu seramik karikatürlerden oluşuyor.

Sanatçı, kendi adını taşıyan karikatür albümlerini 1952,1956, 1961, 1962 yıllarında yayımlamıştır. Daha sonrakilerden ise **"Yazısız Çizgiler"** (1971), **"12 Mart'tan Seçime"** (1973); **"50 Yılın Türk karikatürü"** (1973); **"1 MC"** (1978) ve **"Güle Güle İstanbul"** (1979) önemle sayılabilir. Sanatçının son albümü, İtalya'da Pescara'da "karikatür albümü" dalında büyük ödül azanmıştır.

Semih Balcıoğlu, 1973-1979 yıllarında Türkiye Gazeteciler Sendikası Başkanlığı da yaptı. Basın emekçilerinin hakları konusundaki savaşımı, onun, sanatçı kişiliğinin dışında ulaştığı bir başka başarı alanıdır. Ayrıca bu yıllar arasında, Karikatürcüler Derneği'nin kurucuları arasında yeraldı ve başkanlığında bulundu.

Sanatçımızın 40. sanat yılını kutluyor ve bundan sonraki sanat yaşamında da başarılar diliyoruz.

"Küçük Sevinçler Bulmalıyım" Ankara'da, "Ölümü Yaşamak" Kadıköy'de sergileniyor

Işıl Özgentürk'ün yazdığı, Macit Koper'in yönettiği, Sarper Özkan'ın müziklerini yaptığı, Deniz Türkali'nin oynadığı "Küçük Sevinçler Bulmalıyım" adlı tek kişilik müzikal, 6 Nisan'dan başlayarak Ankara Sanat Tiyatrosu'nda sergilenecek. İstanbul'da önce Dostlar Tiyatrosu'nda, sonra Kadıköy Enis Fosforoğlu tiyatrosu'nda oynanan oyun 75. gösterisini tamamladı.

Öte yandan Kent Oyuncuları bu dönem Harbiye Kenter Tiyatrosu'nda sergilemekte oldukları Orhan Asena'nın "Ölümü Yaşamak" adlı yapıtını, 5 nisan'dan itibaren Kadıköy Halk Eğitim Merkezi'nde, salı-çarşamba-perşembe günleri saat 21.00'de sergileyecekler.

Kent Oyuncuları, cuma 21.30, cumartesi 14.30'da "Ölümü Yaşamak"; pazar 14.30, 17.00'de "Babalar ve Oğullar"; cumartesi 17.00'de "Harold ve Maude" adlı oyunları Kenter Tiyatrosunda sergilemeyi sürdürecekler.

Kayseri Güzel Sanatlar Galerisi açıldı

Kayseri Güzel Sanatlar Galerisi, Atatürk Evi altında, Mehmet Tabanlıoğlu'nun resim sergisiyle açıldı. Oldukça ilginç ve tarihsel bir mimarisi olan Güzel Sanatlar Galerisi, Kayserili sanatçıların yapıtlarını halka ulaştırmada önemli bir işlevi yerine getirecek.

sın! Şurası kısa düşmüş! Şunu iyi yakalamışsın, ama değerlendirememişsin! Böyle sayfalar dolusu betimleme çekilir mi!" Bir sürü eleştiri... Söylenenlerin birçoğu da, genel ölçülerle, doğruydu belki. Batı öykücülüğünün, romancılığının yerleştirdiği kuralların çerçevesi içinde kalınmamış, alışılmışa uyulmamıştı.

Ama Yaşar Kemal ilk kitabı **Sarı Sıcak**'dan başlayan bir sarsıcılığı, yapıtları boyu sürdürüp ülkemizin sınırları dışına çıkarmayı başardı.

Neydi ona bu sarsıcılığı veren?

İki belirgin özelliği var:

Birincisi, Yaşar Kemal anlattığı yaşam çevresine dışardan bir incelemeci araştırmacı gibi yönelmiş değildi. O çevrede doğup büyümüş, anlattığı insanların arasından çıkmıştı.

(Bu da yalnızca bir saptama... Anlatacakları yörelere, insanlara dışardan bir incelemeci, araştırmacı gibi yönelen sanatçılar başarılı olamazlar denemez. Sayısız örnekle kolayca yıkılır böyle bir görüş.)

İkincisi, Yaşar Kemal anlattığı yaşam çevresinin folklorunu çok iyi biliyordu. Bir başladı mı yüzlerce türküyü birbirine ekleyebilecek bir bellek gücü olan, halk sanatlarına vurgun bir kişiydi. Gençliğinde köy köy dolaşıp folklor derlemeciliği de yapmıştı.

Evet, temelde yatan iki belirgin özelliği bunlar..

Şimdi deniyor ki, Yaşar Kemal bir dil kurmuş, bu dil yapısı imiş onu böylesine yücelten. Halkla hiçbir ilişkisi yokmuş.

Her yazar -çözümlendiğinde, şaşılası paralellikleri, yinelemeleriyle ortaya dökülebilecek (yıkılabilecek)- bir dil yapısı kurar. Bu alanda çok başarılı, bilinçli olanlar da vardır, başarısız, bilinçsiz olanlar da... Ama işin yalnızca bir yanı dil, bütünü değil. Üstelik onu da, işin öbür yanları gibi, sayısız etki belirler.

Yaşar Kemal yalnızca bir dil yapısı kurmakla, kalsaydı, sözünü ettiğimiz sarsıcılığa ulaşabilir miydi?

Sanatçılığının birçok aşamasında, Batı ölçüleriyle yanlışlara düşmüş, eksikleri, fazlalıkları görülmüş bir yazarın, kuralları hiçe sayan gücünü daha derinlerde aramak gerekir.

Bu sarsıcılık aykırı bir yerel kültürden kaynaklanıyor.

Değişik bir yaşam anlayışının belirlediği yerel sanatlar, o yaşam çevresinden çıkıp başka bir çevrede çağdaş sanatlarla ilişkiye girmiş duyarlı bir sanatçının ürünlerinde yeniden uç veriyor.

Hiçbir sanatçı tek değildir. Her sanatçı imgelem dünyasında sayısız etkinin izlerini taşır. Doğadan, toplumdan, insanlardan gelen etkiler... Sanatçıyı bu etkiler belirler. Sanatçı, gücünü bu etkilerden alır.

Yaşar Kemal'in sarsıcılığını da ülkemizin bir yöresinde yaşayan halkımızın aykırı kültürü yüzyılların damıttığı sanatsal incelikleri belirlemiştir.

Bir yörenin ortak sanatsal güzelliklerini çağdaş bir anlayışla değerlendirip bütün dünyaya sunabilmiş olmak, bir yazar için, eşsiz bir erinç kaynağıdır.

Yaşar Kemal'i dili, içeriği, sanat anlayışıyla halkımıza sımsıkı bağlı, halkımızın "yarattığı" bir sanatçı olarak değerlendirmek gerekir.